

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب پراختیا او د ښوونکو د

روزنې معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي

کتابونو د تالیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب

د پښتو ژبې د تدریس لارښود

نهم ټولگی (د دري ژبو لپاره)

د پښتو ژبې د تدریس لارښود - نهم ټولگی دویمه ژبه

درسی کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري په بازار کې
يې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع ده. له سر غړونکو
سره قانوني چلن کېږي.

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش.

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او د ښوونکو د

روزنې معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو

د تألیف لوی ریاست

د ښوونکي کتاب
د پښتو ژبې د تدریس لارښود
نهم ټولگی
(د دري ژبو لپاره)

د چاپ کال: ۱۳۹۶ هـ. ش.

ليکوالان:

- دمؤلف مرستيال محمد سهراب ديدارممله وال
- د سرمؤلف مرستيال سيد محمود کارگر
- دمؤلف مرستيال فيض الله فايز
- دمؤلف مرستيال ميرويس خدران

علمي او مسلکي ايديت:

- پوهنمل بريالۍ باجوړۍ
- محمد زرین انځور
- د مؤلف مرستيال آقامحمد کړندی خوږيانی د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف د رياست علمي غړی.

د ژبې ايديت:

- د مؤلف مرستيال آقا محمد کړندی

دیني ، سياسي او کلتوري کمیته:

- حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې.
- محمد آصف کوچی

د څارنې کمیته:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا او د ښوونکو د روزنې معين
- دکتور شير علي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې رئيس
- دکتور محمد يوسف نيازی د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رياست سرپرست.

طرح او ډيزاين:

صفت الله مومند او حميدالله غفاري

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، کوچر دي	پامپریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیري	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام گرانو استادانو او ښوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې چمتو کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم د وخت له غوښتنوسره سم علمي او رغنده پراختیا ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

د ښوونکي د لارښود دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې بنسټ چمتو او ترتیب شوی دی. د تدریس د نویو میتودونو له مخې فعالیتونه او معلوماتي مواد په کې ورزیات شوي دي چې په ډاډ سره به د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو د فعال ساتلو لپاره ګټور او اغېزمن وي.

هیله من یم د دې کتاب منځپانګه، چې د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تالیف او چمتو شوې، ستاسو درنو استادانو د ګټې وړ وګرځي. له فرصت څخه په استفادې د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه غوښتنه کېږي د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې مرسته وکړي چې په دې توګه د پوهنې د نظام موخې او هیلې ترسره شي او ځوان نسل او هېواد ته ښې پایلې او بریاوې ور په برخه کړي.

زموږ گران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤلیت لري. د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو او ارزښتونو، د ټولنې د څرګندو اړتیاوو، ملي ګټو او وطنپالنې له روحیې او د ساینس او تکنالوژۍ له نوو علمي معیارونو سره سم پراختیا ومومي. ددې سترې ملي موخې د تر لاسه کولو لپاره د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده ګټورو وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي او د ښوونکي د لارښود د کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه، چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې برخه اخیستې او همدارنګه له ملي او نړیوالو درنو موسسو او نورو ملګرو هېوادونو څخه، چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي او د ښوونکي د لارښود کتابونو په چاپ او وېش کې یې مادي یا معنوي مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم او د لا نورو مرستو هیله یې لرم.

ومن الله التوفیق

دکتور اسدالله حنیف بلخي

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لیک لړ

سرلیک	مخ
ســــریزه	۱
د پښتو ژبې د زده کړې د لوست کتابونه	۳
د زده کړې موخې (هدفونه)	۶
د تدریس لارې چارې او نمونې	۱۰
لومړی لوست: حمد	۱۸
دویم لوست: د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد (ص)	۲۲
دریم لوست: د هېواد سره مینه	۲۶
خلوړم لوست: د ښځو حقونه	۳۱
پنځم لوست: فعل د حملې مهمه برخه	۳۶
شپږم لوست: خرقه مبارکه	۴۳
اووم لوست: سوله او امن	۴۹
اتم لوست: د نیالګیو اېښودل	۵۲
نهم لوست: د تاریخي باغونو په باره کې خبرې اترې	۵۶
لسم لوست: عبدالقادر خان	۶۰
یوولسم لوست: دارالامان مانۍ	۶۴
دولسم لوست: عالمان دي روښنایي د دې دنیا	۶۷
دیارلسم لوست: عبدالرؤف بینوا	۷۰
خوارلسم لوست: سره میاشت	۷۴
پنځلسم لوست: هوسی او کېږدی	۷۹
شپاړسم لوست: د رنگونو د پېژندنې په لړ کې د رنگونو په باب خبرې	۸۲
اوولسم لوست: د لیک ډولونه	۸۶
اتلسم لوست: د آزادۍ پیغام	۸۹
نولسم لوست: نازو انا	۹۲
شلسم لوست: د قید ډولونه	۹۷
یوویشتم لوست: ننګرهار	۱۰۲
دوه ویشتم لوست: سیدال خان ناصر	۱۰۷
درویشتم لوست: د ولسي ادب ډولونه	۱۱۱
خلوړویشتم لوست: دا کلی مه وړانوی (آزاد شعر)	۱۱۶
پنځه ویشتم لوست: ماینونه- غمونه	۱۱۹
شپږویشتم لوست: ترافیکي پېښې	۱۲۳
اوویشتم لوست: پټه خزانه	۱۲۵
اته ویشتم لوست: نشه ستره بدمرغي ده	۱۲۸

سريزه

ښوونيز يا تعليمي نصاب څه شی دی؟ په دې اړه هرڅوک بېلا بېل نظرونه لري؛ څوک يې درسي مفردات گڼي او څوک يې درسي کتاب بولي. د ښوونې او روزنې پوهانو يې هم بېلا بېل تعريفونه کړي دي. ښوونيز يا تعليمي نصاب هغه لارښود دی چې د ښوونې او روزنې ټول فعاليتونه په کې شامل او تر لاسه کول يې هدف دی.

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې عمومي هدفونه، د افغاني ټولنې د ارزښتونو او د علم او پوهې د هراړخيزې پراختيا په پام کې نيولو سره ښوونې او روزنې ته د يوې ټولنې د اړتياوو پر بنسټ ټاکل شوي دي. تعليمي نصاب تل د بدلون په حالت کې دی او د بشري ټولنې ورځنيو غوښتنو ته د ځواب ويلو په خاطر لا پسې غوړېږي او پراختيا مومي.

لاندې موضوعگانې په افغانستان کې د ښوونې او روزنې اساسي توکي دي:

الف - اعتقادي او اخلاقي هدفونه

د زده کوونکو د عقيدتي او اخلاقي روحيې د پياوړي کولو لپاره لاندې ټکي په پام کې نيول شوي دي:

- د اسلام د سپېڅلي دين پر بنسټونو د ايمان او عقيدې پياوړي کول؛ د قرآن او د پيغمبر (ص) د سنتو د لارښوونو له مخې له افراط او تفريط پرته د اسلامي ليد پراختيا،
- د خدای ﷻ پېژندلو په موخه د ځان پېژندلو د روحيې رامنځته کول،
- پر نفس د باور او اخلاقي نیکو خويونو د رامنځته کولو د روحيې پياوړتيا،
- د نظم او دسپلين د روحيې رامنځته کول او قانوني ارزښتونو ته درناوی،
- د ښوونيزو، روڼيزو او ټولنيزو ارزښتونو په وړاندې د مسؤليت د درک او پېژندلو د روحيې پياوړتيا.

ب - علمي او تعليمي هدفونه

زده کوونکي د تعليمي بهيرونو په پايله کې، چې د تعليمي نصاب او له تعليمي نصاب بهر نورو فعاليتونو له لارې سرته رسېږي، اساسي او بنسټي پوهه ترلاسه او خپلې لوړې فکري وړتياوې پراخوي. له دې امله لاندې علمي او تعليمي هدفونه په پام کې نيول شوي دي:

- د اورېدلو، خبرو کولو، لوستلو او ليکلو په څېر د زده کړې د وړتياوو ترلاسه کول او ځواکمنول؛ په رسمي او بهرنيو ژبو کې د شمېر او حسن خط زده کړه،
- د زده کړې د وړتياوو تر لاسه کول، د زده کړې په بهير او له هغې څخه د ترلاسه شوو نتيجو په پېر کې د ځاني ارزونې په موخه د استعدادونو وده،
- په علمي او فرهنگي برخو کې د تفکر، مطالعې، څېړنې او نوښت پياوړتيا،
- د پوهنو، فنونو، معاصرې تکنالوژۍ او د اړتيا وړ فردي او ټولنيزو مهارتونو لاس ته راوړل،
- د فردي او ټولنيزو ستونزو د هوارولو په موخه د وړتياوو ترلاسه کول.

ج - فرهنگي او هنري هدفونه

لاندې هدفونو ته د رسېدلو له لارې ټولنيز فرهنگ او هنر بډای او پراخېدای شي:

- د فرهنگ او ملي هنرونو (لاسي صنايعو، سکری (سوزن دوزی)، گنډ، اوبدلو، مهندسی، انځورگری، خطاطی، رسامی او د کورونو د ښکلي کولو) او سالمو نړیوالو هنرونو پېژندل او فرهنگي او تاریخي میراثونو ته درناوی او د هغوی د ساتنې د روحيې پیاوړتیا،
- د هنري او ښکلا ییزو استعدادونو او ذوقونو پېژندنه، پالنه او لارښوونه،
- د افغانستان د تاریخ او فرهنگ، اسلامي تمدن او نورو هېوادونو د فرهنگ پېژندل،
- د افغاني ټولنې د منلو دودونو او فرهنگ وده او د ارزښتونو ساتنه،
- د یو کسيز او ډله ییزو فعالیتونو او تمرین له لارې د هنري مهارتونو پراختیا.

د - مدني او ټولنيز هدفونه

د لاندې هدفونو ترلاسه کول به د یوې کورنۍ، کلي، سیمې، د ملي او نړیوالې ټولنې د یو غړي په توګه د زده کوونکو دریځ ته وده او پراختیا ورکړي:

- د ملي نوامیسو د ساتنې او د برابرو حقونو او اسلامي اخلاقو پر بنسټ د کورنیو اړیکو د ټینګښت د روحيې پیاوړتیا،
- د ورورګلوی، مرستې، سولې، ټولنیز عدالت، ملي او نړیوال پیوستون د روحيې پیاوړتیا،
- د خیرغوښتنې، د اخلاقي فضایلو د ودې، له جګړې سره د ضدیت او له نشه یي توکو سره د مبارزې د حس پیاوړتیا،
- قانون ته د درناوي او د هغه د منښت، له قوم، جنس، سن، اقتصادي او ټولنیز دریځ او سیاسي تړاو په پام کې له نیولو پرته د هرچا د قانوني حقونو د حمایت او ساتنې د روحيې پیاوړتیا،
- په دیني، فرهنگي، ټولنیزو او اقتصادي فعالیتونو کې د ګډون د روحيې وده او پراختیا،
- په ټولنیزو اړیکو او پر فردي ګټو د ټولنیزو ګټو د غوره ګډلو په لاره کې د تېرېدنې (عفوې) او سربښندنې د روحيې پیاوړي کول،
- د نیوکو (انتقادونو) او د نیوکو د منلو او د فکر په څرګندولو کې د زغم او نورو ته د درناوی د روحيې رامنځته کول.
- د افرادو شخصیت ته د درناوي، انساني کرامت او په ټولنیزو چارو کې د معاشرت د ادبونو د رعایتولو د روحيې وده او پراختیا. ...

ه - اقتصادي هدفونه

ددې لپاره چې زده کوونکي د ټولنې په اقتصادي فعالیتونو کې د بریالو ګډون کوونکو په توګه راڅرګند شي، لاندې مهم اقتصادي هدفونه په پام کې نیول شوي دي:

- د ټولنې د اقتصادي ودې د ضرورت او له کورنیو سره د هغې د تړاو پېژندل،
- د کار د اهمیت او ارزښت او په ګټورو دندو کې د ګډون د روحيې پیاوړتیا،
- د سپما او قناعت او د اسراف او تجمل د مخنیوي د روحيې رامنځته کول،

- د هېواد د اقتصادي سرچينو پېژندل او له هغوی څخه د استخراج په سمو لارو چارو پوهيدل او د ملي ګټو، شتمنيو او پانګو د ساتلو د روحيې پياوړتيا.
- د عرضې او تقاضا پر اړيکو د زده کوونکو د پوهې د کچې لوړول....

و - روغتيايي هدفونه

- د لاندې هدفونو په مرسته به د رغنده چاپېريال په پراختيا او د ژوند د سمو لارو چارو په اړه د زده کوونکو د پوهې کچه پراخه شي:
- د ځاني پاک ساتنې (حفظ الصحي) او د فردي او ټولنيزې روغتيا په اړه د رغنده ژوند په لارو چارو پوهيدل،
  - د عمومي حفظ الصحي او د چاپېريال د پاک ساتنې د روحيې پراختيا،
  - له ناروغيو څخه د ساتلو په موخه له روغتيايي پوهې څخه برخمن کېدل او د اساسي مهارتونو پياوړي کول،
  - د لارو چارو او شرايطو په رامنځته کولو د بدني او رواني روغتيا تامينول او د سالمو تفريحګانو لپاره د بدني روزنې او ورزش او د خړوبه چاپېريال چمتو کول،
  - د ځمکنیو ماینونو، وسلې کارونې، د نشه يي توکو د استعمال او د هوا د ککړوالي له خطرونو څخه د مخنيوي لپاره د پوهې رامنځته کول او د وړتياوو کارول....

د پښتو ژبې د زده کړې د لوست کتابونه

د پښتو ژبې په نوو درسي کتابونو کې هر لوست له درېو برخو څخه جوړ شوی دی:

- د لوست سريزه يا ورودي برخه،
- د لوست متن يا اصلي برخه،
- د لوست د پياوړتيا او تحکيم برخه.

لومړۍ، د لوست سريزه:

د لوست سريزه په عمومي توګه لوست ته د ننوتلو لاره پرانيزي. د لوست ارزښت په ګوته کوي او کله ناکله له تېر لوست سره د نوي لوست اړيکې ټينګوي او يو منطقي ارتباط تامينوي. کيدای شي دا برخه په يو، دوو پوښتنو پيل شي او يا په پای کې يوه نيمه پوښتنه راشي. زده کوونکي نوموړو پوښتنو ته وار له واره ځوابونه نه وايي، بلکې هغه له ځان سره ساتي. دا پوښتنې زده کوونکو ته د لوست په اړه انگيزه ورکوي، د زده کوونکو فکر هڅوي، زده کوونکي لوست ته متوجه کوي او په دې توګه هغوی څير کېږي چې پوښتنه د لوست په کومه برخه کې ځوابيږي.

دویم، د متن برخه:

دا د لوست اصلي برخه ده. په دې برخه کې د لوست پیغام نغښتل شوی. د زده کوونکو پوهه پراخېږي، د نوو کلمو زېرمه یې زیاتوي، نوې مفکوره تر لاسه کوي او په دې توګه د نوو لیکنو او متنونو د لیکلو وړتیا مومي او ژبني مهارتونه یې پیاوړي کېږي. د لوست همدا برخه ده چې د زده کوونکو پوهه، وړتیا (مهارت) او ذهنیت پیاوړی کوي او په سلوک کې یې مثبت بدلون راولي.

درېم، د لوست د پیاوړتیا او تحکیم برخه:

په دې برخه کې د متن لنډیز، فعالیتونه او کورنۍ دنده راځي. د متن په لنډیز کې عموماً د لوست مهمې برخې تکرارېږي او زده کوونکو ته د لوست ارزښت په ګوته کوي. فعالیتونه د ښوونکو په لارښوونه پخپله د زده کوونکو له خوا ځوابېږي او ښوونکي له دې لارې د زده کوونکو د پوهې، وړتیا او ذهنیت د کچې په لوړلو کې مرسته کوي او په پای کې لوست ارزوي.

ښاغلی ښوونکي دې هڅه وکړي، د لوست پیل، که ممکن و، له تېر لوست، د تېر ټولګي له لوست یا بلې کومې اړوندې موضوع سره وتړي. په بېلابېلو پوښتنو او لارو چارو زده کوونکو ته د نوي لوست په اړه ذهنیت ورکړي. بیا دې د متن په لوستلو پیل وکړي. په ورو او څرګنده ژبه دې متن ولولي او د متن نوو کلمو ته دې د زده کوونکو پام واړوي. د لوست لنډیز دې په خپله ژبه زده کوونکو ته ووايي او د لوست پر څرګند پیغام دې زده کوونکي وپوهوي. د فعالیتونو په سرته رسولو کې دې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي او ټول زده کوونکي دې د لوست په فعالیتونو کې شریک کړي. هیڅ زده کوونکي دې له دې بهیر نه بې برخې کېږي. د لوست په پای کې دې زده کوونکي وارزوي او ډاډ دې تر لاسه کړي چې د لوست پیغام زده کوونکو اخیستی وي او په پوهه، وړتیا او فکر کې یې مثبت بدلون راغلی وي.

پاتې دې نه وي چې هر لوست د یوې اوونۍ لپاره چمتو شوی دی. ښاغلي ښوونکي کولای شي، هر لوست د اوونۍ په ساعتونو ویشي او د ښه تدریس لپاره هره برخه پر زده کوونکو ته ښه تکرار کړي. د زیات تکرار او د هر زده کوونکي د فعالې ونډې اخیستلو په پایله کې زده کړه په زړه پورې سرته رسیږي.

د ښاغلو ښوونکو د تدریس خپلې تجربې د لوست په پرمخ وړلو کې ډېر مهم رول لري. ګران ښوونکي دې هڅه وکړي له خپلو تجربو څخه په ګټې اخیستنې د تدریس بهیر ګټور کړي.

یادښت:

له مورنۍ ژبې پرته د پښتو لوست کتابونه ناپښتو سیمو ته هم لیکل شوي دي. د افغانستان د اساسي قانون د ۱۶ مادې له مخې پښتو او دري د افغانستان دوه رسمي ژبې دي. د افغانستان هر اوسیدونکی ښايي د خپلې مورنۍ ژبې ترڅنګ دا بله رسمي ژبه هم زده کړي. یو زده کوونکی باید له ښوونځي څخه تر فراغت وروسته پردواړو ژبو وپوهیږي، افهام او تفهیم پرې وکړای شي او د امکان تر بریده پرې خپلې اړتیاوې پوره کړي. ددې موخو د تر لاسه کولو لپاره د دویمې ژبې په توګه د پښتو د لوست د کتابونو د تالیف په اړه له پوره غور او سوچ څخه کار اخیستل شوی. هڅه شوې هر لوست د زده کوونکو د عینې اړتیاوو پر بنسټ چمتو شي؛ ورځنۍ اړتیاوې، د جملو جوړښت او ساده ګي، د نوو کلمو کارول، د جملو

منطقي تسلسل او داسې نور په پام کې ونیول شي. که د پښتو دا کتابونه د ښاغلو ښوونکو له خوا په سمه او رغنده توګه تدریس شي، باور دی، چې له ښوونځي څخه تر فراغت وروسته به زده کوونکي وکړای شي خپلې ورځنۍ اړتیاوې له ستونزو پرته هوارې کړي.

ښايي یادونه وشي، چې په مورنۍ ژبه کې یو زده کوونکی خبرې کولای شي او په اورېدلو یې مفهوم تر لاسه کولای شي، خو یوازې لوستل او لیکل نشي کولای. په داسې حال کې چې له مورنۍ ژبې پرته خبرې کول، اورېدل، لوستل او لیکل، څلور واړه، د زده کړې له لارې ترسره کیږي. په دې توګه د دویمې ژبې په زده کړه کې تر هرڅه دمخه پر خبرو کولو او پر خبرو پوهېدلو (اورېدلو) ټینګار کیږي. لوستل او لیکل په دویم پړاو کې راځي.

د دویمې ژبې په توګه د پښتو لوست په کتابونو کې د لوست د متن پرته په فعالیتونو او تمرینونو زیات زور اچول شوی دی. درانه ښوونکي دې، دې ټکي ته پوره پام وکړي، چې د متن د منځپانګې (محتوی) له مخې زده کوونکي ډېر فعال وساتي، د ټولګي مخې ته یې راوغواړي او خبرې پرې وکړي، که څه هم په لومړي سر کې به دا خبرې پوره معنا ورنه کړي، خو په ورو ورو زده کوونکي له خبرو سره مینه پیدا کوي، خپلو نیمګړتیاوو ته پام کوي، ډاډمن کیږي او له ډاډه پرته د نورو په وړاندې خبرې کوي او د نورو پر خبرو ځان پوهوي. ښوونکي ته سپارښتنه کیږي، تر ډېره بریده په ټولګي کې له زده کوونکو سره په پښتو خبرې وکړي او هغوی هم وهڅوي، چې د پښتو په درسي ساعت کې په پښتو وغږیږي. ښاغلي ښوونکي دې د یو لوست موضوع د اوونۍ په اوږدو کې بیا بیا تکرار کړي او ډاډه دې ترلاسه کړي، چې د زده کوونکو په خبرو کولو او سمو اورېدلو کې ښه والی راغلی دی. درانه ښوونکي دې د خپلو تدریسي تجربو له مخې له بېلا بېلو میتودونو او لاروچارو څخه ښه واخلې او هڅه دې وکړي لوست د زده کوونکو له مینې سره برابر چمتو کړي. د ټولګي دننه د غونډو جوړول، تمثیل، د مقالو لیکل، د جرېدو جوړول او د ورځنیو اړتیاوو په اړه خبرې کول داسې فعالیتونه دي، چې زده کوونکي د ژبې زده کړې ته هڅوي او مرسته ورسره کوي.

د لوست په دې کتابونو کې د ورځنیو موضوعاتو په اړه یو لړ مرکې راغلي. ښوونکي دې دا مرکې په زده کوونکو سرته ورسوي. توپیر نه کوي، که مرکې ټکي په ټکي د کتاب له متن سره سمون ونه لري. درانه ښوونکي دې زیار وکاږي، ددې مرکو په څېر نورې په زړه پورې موضوعګانې پیدا او زده کوونکو ته دې لارښوونه وکړي، چې په لنډو مرکو یې سرته ورسوي. دلته د ښوونکو مهارت، وړتیا، تجربه، مینه، مسؤلیت او نه ستړی کېدونکی کار خورا ډېر اغېزمن واقع کیږي.

د داسې یوې ورځې په هیله، چې د افغانستان ټول وګړي له ستونزو پرته د یو واحد ولس په توګه یو د بل په ژبه وپوهیږي او خپلې اړتیاوې پوره کړي.

د منځنۍ دورې د پښتو ژبې درسي کتابونه د افغانستان د تعلیمي نصاب د عمومي هدفونو پر بنسټ په دې موخه تالیف او تدوین شوي دي چې زده کوونکي په ټولنیزو اړیکو کې د ژبې پر ارزښت، د معیاري ژبې پر پیژندنې او د ملي، دیني او فرهنګي ارزښتونو په پیاوړتیا کې د هغې په رول وپوهیږي. ښه او رغنده تدریس د زده کړې د عمومي پروګرام یوه برخه ده او ټاکلو موخو ته رسیدل اسانوي.

د ښوونکي لارښود ددې لپاره لیکل کېږي چې د زده کړې د بهیر علمي پلي کول اسانه کړي. له دې امله مولفین هڅه کوي ځاني ازموینې او فعالیتونو ته د سم او رغنده ځواب ترڅنګ هرې برخې (ژبې پېژندنې، ګرامر، املا او انشاء) ته بشپړوونکي مطلبونه هم چمتو کړي. ددې بهیر له لارې د هېواد په ګوټ ګوټ کې د زده کوونکو تر منځ د یووالي او همغږۍ روحیه رامنځته او پیاوړې کېږي.

اړتیاوې:

د زده کړې د ګټورو پایلو د تر لاسه کولو او د پښتو ژبې د لوست د عمومي او خصوصي موخو د رښتینولۍ لپاره باید د تدریس پر مهال لاندې ټکو ته پام واپول شي:

- د زده کوونکو په ذهن کې د کتاب د بېلابېلو برخو د انسجام او پیوستون او د لوستونو د سمبالښت او عمومي مفهوم د څرګندولو د میتود لارې.
- د پښتو ژبې د زده کړې د لازمو او بنسټیزو توکو په ډلې کې د ژبې د مهارتونو (اورېدلو، خبرې کولو، لوستلو، لیکلو) پیاوړتیا.
- تر پام لاندې موخو ته د رسېدا په خاطر د تدریس لپاره د لارو چارو او مناسبو علمي بېلګو کارول،
- د زده کړې د پروګرام (فعال تدریس) د اړخونو او د زده کړې د محتوا د عملي کېدا لپاره د تمرینونو او فعالیتونو پر کارندې برخې ټینګار،
- د لوستونو د محتوا ارزولو ته پام او د محتوا (د لوست طرحه) د چمتو کولو له لارې د هر لوست د هدف او د مناسب تدریس د لارې ټاکل.

د زده کړې موخې (هدفونه)

د لوست او زده کړې هر پروګرام یو لړ موخې لري چې هغه د (زده کړې موخې) نومېږي. د میتودونو او لارو چارو په کارولو کې ددې موخو د پلي کولو لپاره د هغې سمه او دقیقه پېژندنه خورا اړینه ده.

د زده کړې موخې په څو، څو بڼو ډلبندي شوي دي. پر دې ډلبنديو باندې پوهېدل ښوونکي ته وسه ورکوي چې د زده کړې بېلابېل پړاوونه وپېژني. له ښوونکي سره مرسته کوي چې د یو لوست د زده کړې موخې په بېلابېلو بڼو چمتو کړي. د هغو موخو د تکرار مخنیوی وکړي چې د زده کړې د یوې ځانګړې بڼې یا پر یوې ټاکلې سطحې محدودېږي.

د زده کړې د موخو ترټولو مشهوره ډلبندي په ۱۹۵۶ میلادي کال کې بینجامین بلوم (Benjamin Bloom) او ملګرو یې وړاندې کړه. په دې ډلبندي کې د زده کړې موخې په لاندې دریو ډګرونو (Domains) ویشل شوي دي:

- د پېژندنې (پوهې) ډګر (Cognitive Domain)
- عاطفي (ذهنیتي) ډګر (Affective Domain)
- رواني - حرکتی (وړتیا او مهارت) ډګر (Psychomotor Domain)

د پېژندنې او پوهې په ډگر کې زده کوونکو ته معلومات انتقالېږي، پوهه یې زیاتېږي او ذهني وړتیاوې یې وده کوي. عاطفي ډگر د شخص په مینې، انگیزې او لید لوري پورې تړلی دی. په رواني - حرکتې ډگر کې هغه فعالیتونه او مهارتونه راځي چې هم رواني او ذهني اړخ ولري او هم بدني. لکه، لیکل، تایپول، د موسیقي غږول، بدني روزنه، د بېلابېلو کارونو سرته رسول او نور.

الف: د پېژندلو ډگر (پوهه) (Cognitive Domain)

بلوم د پېژندنې ډگر په شپږو پړاوونو ویشي. هر پړاو د بل پړاو د تحقق او پلي کولو لپاره یو پیل دی. نوموړي پړاوونه په لاندې ډول دي:

الف: پوهه (Knowledge): په پوهه کې یادول یا حفظول او کوچنۍ او لویې موضوعگانې، لارې چارې او بهیرونه او بېلگې شاملې دي. د بېلگې په توګه د پښتو ژبې یو لوست درواخلی:

- په یوې لیکنې کې د ګرامري راغلو بڼو د نومونو اخیستل، یا

- د فعل د ځانګړتیاوو نومول....

ب: پوهېدل (دانستن) یا زده کړه (Comprehension): پوهېدل یعنې د مطلب درک، سپړی له دې پرته چې له یو مطلب سره د بل مطلب تړاو ته اړتیا پیدا کړي، له دې لارې پوهېږي چې د تر پام لاندې مطلب اصلي موخه څه شی ده، لکه:

- د یوې ادبي لیکنې د ځانګړتیاوو د بیانولو وړتیا،

- له بېلګې سره د فعل د ځانګړتیاوو د بیانولو وړتیا....

ج: پلي کول یا کارول (Application) په خاصو عیني شرایطو کې له انتزاعي مطلبونو، (عمومي فکر او اجرايوي لارو، عمومي روشونو) څخه ګټه اخیستل. لکه:

- په یوې لیکنې کې له قیدونو څخه د ګټې اخیستنې وړتیا،

- د یوې توصیفي جملې د لیکلو وړتیا...

د: تجزیه او تحلیل (Analysis): په جوړو شوو عناصرو باندې د یو تعریف، توصیف یا استدلال تجزیه، لکه:

- د جملې د جوړو شوو توکو د پېژندنې وړتیا،

- له نورو ډلو څخه د اسمي ډلې د پېژندلو وړتیا،

- په یوې توصیفي لیکنې کې د توصیف د ځانګړتیاوو د پېژندلو وړتیا....

هـ: ترکیب (Synthesis): د یوې لیکنې د رامنځته کولو لپاره د لازمو اجزاوو او عناصرو خوا په خوا کېښودل چې دمخه په دې بڼه موجود نه وو، لکه:

- په پرتله ییز ډول د یوې مقالې د لیکو وړتیا،

- د یو داستان د لنډیز وړتیا،
- د ځانگړو موضوعگانو په هکله د یوې توصیفې لیکنې د رامنځته کولو وړتیا....

و: ارزول (Evaluation): د ټاکلې مقصد لپاره د موضوعگانو او مطلبونو د ارزولو قضاوت، لکه:

- د لیکنې (علمي او ادبي) دوو ډولونو په اړه د قضاوت وړتیا او ارزول یې
- د خپلو هم ټولگيوالو د لیکنو د ستونزو د له منځه وړلو وړتیا (د ادیت د زده کړو له مخې) او نور.

۲- عاطفي - حرکتی ډگر (وړتیا او مهارت) (Affective Domain).

- الف: تر لاسه کول، (پام کول) (Receiving): پر دې ټینگار چې زده کوونکی باید نورو پدیدو او یا د زده کړو د نورو هڅونو منلو ته مایل وي، لکه:
- د نورو (ښوونکي او زده کوونکو) خبرو ته په ټینگه غوږ نیول،
  - د ښوونکي له خوا د ژبې زده کړې ته د مینې هڅول او د هغې ارزښت ته د زده کوونکو پام اړول او نور.
- ب: ځواب ورکول (Responding): په دې پړاو کې زده کوونکی پدیدو یا هڅونو ته په پام کولو سربېره هر هغه څه ته ځواب وايي چې ویني یې یا اوري یې، لکه:
- د یوې خاطرې له مطالعې څخه خوند اخیستل،
  - د هرلوست فعالیتونو ته په ځوابونو او ځان ازمایلو کې گډون،
  - د یوې خاطرې په لیکنو کې د څو کتابونو په چمتو کولو کې د مسؤلیت منل....

۳: رواني - حرکتی (وړتیا) ډگر: Psychomotor Domain

- الف - بدني عمومي حرکتونه: ددې ډگر فعالیتونه د سترگو او غوږونو همغږي او عمومي موخه یې پیاوړتیا، چټکتیا او په حرکتونو کې دقت دی، لکه:
- په ټولگي کې د بحث او خبرو اترو وړتیا،
- ب - د ښکلو حرکتونو همغږي: د همغږو حرکتونو پړاوونه یا نمونې چې معمولا د بدن له نورو غړو سره د سترگو یا غوږونو د همغږۍ غوښتونکي دي، لکه:
- د ښوونکي یا زده کوونکو له خبرو څخه یادداشت اخیستل....
- ج - د پېښو (Pantomime) له لارې او له خبرو پرته د مفهوم لېږدونه: له کلمو او خبرو پرته اخیستونکو ته د پیغام لېږدول. زیاتره دا چلند په وینا، نندارې او نورو هنري - ټولنیزو فعالیتونو کې لېدل کیږي، لکه:
- د یو پانتومیم Pantomime (له خبرو پرته نمایش) سرته رسول،
  - د سر، لاس او یا ولو د خوځولو له لارې د مطلب بیانول. (د خبرو پر ځای له حرکت څخه گټه اخیستل)
  - د خبرو له لارې اړیکې نیول: د څرگندو، کره او ساده کلمو او جملو له لارې د یو مطلب بیانول، لکه:

- د خپل ژوندلیک لیکل او په ټولګي کې د هغه لوستل،
- د ملګرو یا د یوې غونډې په وړاندې د یوې ادبي ټوټې او یا یو شعر لوستل،
- په ټولګي یا ښوونځي کې وینا اورول،
- د ژبې یا بل کوم شي په اړه د بحث وړتیا. ...

ژبني مهارتونه، یعنې غوړ نیول، خبرې کول، لوستل او لیکل په (رواني - حرکتی) ډګر پورې اړه پیدا کوي.

موږ کولای شو د پورته نومول شوو ډلبنديو له مخې د پښتو ژبې د زده کړې موخې په لاندې دریو ډګرونو کې بیان کړو:

الف - د پېژندنې ډګر

په پام کې ده چې زده کوونکي به د پښتو ژبې په لوستلو له دغو موضوعگانو او مسئلو سره اشنا شي:

- ۱- ژبه او په ټولنې کې د هغې رول (ژب پېژندنه)،
- ۲- د ژبې بڼې او په ژوند کې د ارتباطي، فکري او فرهنګي مهمو عواملو په توګه د هغې ارزښت، (ژب پېژندنه)،
- ۳- د معنا پېژندل او د کلمو معنایي اړیکې،
- ۴- د پښتو ژبې صرفي (کلمو) او نحوي (جملو) جوړښت (ګرامر)،
- ۵- د لیکوالۍ لارې: علمي، ادبي، توصیفي، پرتلیز (مقایسوي) او نور،
- ۶- د سم لوستلو او سم لیکلو قاعدې او لارې چارې (لیکوالي او املا).

ب- عاطفي (ډګر): په پام کې ده چې زده کوونکي د لاندې مطلبونو او موضوعگانو له زده کړې ورسته مثبت فکر پیدا کړي:

- ۱- د پښتو ژبې پالنه او د هغې د پراختیا لپاره هلې ځلې،
- ۲- په فردي او ټولنیزو اړیکو کې د ژبنيو مهارتونو سمه کارونه،
- ۳- په وینا ګانو او لیکنو کې د فکر او نظر سمه او مناسبه طرحه،
- ۴- په هر اړخیزه توګه د نړۍ په اړه فکر کول او نور.

ج- رواني - حرکتی ډګر (مهارت)

په پام کې ده چې زده کوونکي د لوست په پای کې ذهني او علمي وړتیا ومومي، لکه:

- ۱- د ټولنیزو اړیکو په ساتلو کې د ژبې د څلور ګونو مهارتونو پېژندنه او کارول،
- ۲- د کره پښتو په لیکنه کې د لیکنو د ډول او د لیکوالۍ د وړتیاوو پېژندل،
- ۳- د املا او لیکوالۍ د کارونې تشخیص،
- ۴- په مختلفو متنونو کې د ګرامري قواعدو پېژندنه او کارونه،
- ۵- د معنا ګانو د پېژندلو د لارو چارو کارول: پرتله کول، توصیف او د ژبې او ادب د رامنځته کولو وړتیا،
- ۶- د سیمه ییزو ګړدودونو (لهجو) پرځای د کره (معیاري) پښتو کارول،
- ۷- د لیکوالۍ، ادیت او لیکنو د نورو ډولونو له لارو چارو څخه سمه ګټه اخیستل،
- ۸- د پخوانیو ادبي لیکنو لنډیز او ساده کول او پر نننۍ پښتو یې را اړول.

د تدریس لارې چارې او نمونې

تدریس د پلان جوړولو یو ډول دی. له دې امله د پلان او طرحې د اصولو او بنسټونو تابع دی. زده کوونکو ته د کتاب د محتوا (لوست) د سم تدریس لپاره یوازې یو میتود موجود نه دی. که چېرته درسي پروگرام په منطقي او اصولي ډول جوړ شوی وي، نو د تدریس مناسبو لارو چارو ته هم اړتیا پیدا کېږي. له دې امله له گرانو ښوونکو څخه هیله کېږي د هر لوست محتوا داسې وړاندې کړي چې :

- ۱- په زده کوونکو کې ژبنۍ وړتیاوې (مهارتونه) (اورېدل، خبرې کول، لوستل، لیکل) په ځان وېسا، نوښت، د څېړنې او څیړتیا او د رواني - حرکتی مهارتونو خپلواکه روحیه پیاوړې شي.
- ۲- په زده کوونکو کې د نوښتگر او څېړنیز ذهن د راپیدا کېدو تر څنګ د هنري اثرونو د درک او تخلیق وسه او توان پیدا شي. د ښوونې روزنې او زده کړې څېړنو ښودلې ده چې په یو لوست کې د یو ځانګړې میتود کارول اغېزمن نه دي. ښه به دا وي چې د پروگرام د جوړښت او د ژوند او د زده کوونکو د اړتیاوو په پام کې نیولو سره موجود میتودونه په ګډه او تلفیقي توګه وکارول شي.
- ۳- ګډه او تلفیقي میتودونه دې داسې چمتو شي چې زده کوونکي د ټولګي په بحثونو او فعالیتونو کې د ځان ازمایلو په ځوابونو کې ښکېل او شریک کړي. دا باید په یاد ولرو چې د ښوونکي او د درسي پروگرام اصلي دنده زده کوونکو ته د بشپړې او هراړخیزې ودې د زمینه چمتو کول او همدارنګه د زده کوونکو د فردي وړتیاوو او استعدادونو پالل او هغوی ته وده ورکول دي چې په یوې ازادې ټولنې کې ارزښت او اهمیت لري. د زده کوونکو د دننیو ځواکونو خپلواکول او بشپړول د ښوونې او روزنې اصلي موخه او د ځان ډېره ښه او سمه پېژندنه د هغې ډېر ستر ارمان ګڼل کېږي.

اوس له گرانو ښوونکو سره د مرستې لپاره د تدریس په یو څو نمونو رڼا اچوو. هیله ده چې د ګټې وړ به وي.

۱ - د ګډ کار د تدریس میتود:

جان دېوي دې نمونې ته ګوته نیولې ده. وروسته نورو پوهانو هغه بشپړه کړه. ګډ تدریس د زده کړې لپاره د زده کوونکو ډله ییز کار ته ویل کېږي. ګډ تدریس د زده کړې یوه منظمه نمونه ده چې د یوې ډلې غړي په کې د پرله پسې اړیکو د ټینګولو له لارې لوست زده کړه کوي. په دې نمونې کې زده کوونکي د زده کړې په کار کې فعال ګډون کوي او له زده کړې سره یې مینه او علاقه پیاوړې کېږي.

پر ۵ - ۶ کسيزو ډلو باندې د زده کوونکو وېش او د هغو پوښتنو د ځوابونو په وړاندې د هغوی همنظري ددې میتود ظاهري بڼه ده چې ښوونکي یې هغوی ته سپاري.

په دې میتود کې ښوونکي لوست نه توضیح کوي، بلکې مخکې له مخکې جوړې شوې پوښتنې پر زده کوونکو ویشي. په دې میتود کې د ښوونکي اصلي کار د مناسبو پوښتنو جوړول دي.

له بحث او خبرو اترو دمخه د ډلې هر غړی د نوي لوست په اړه خپل معلومات ارزوي. له هغې وروسته د لوست متن لوستل کېږي. وروسته هر زده کوونکی هغو پوښتنو ته ځوابونه وايي چې ورسره دي. د ډلو غړي تر هغې په خپل منځ کې د پوښتنو په اړه بحث او خبرې اترې کوي چې توافق ته نه وي رسيدلي.

ښوونکي کولای شي له سمعي او بصري توکو څخه کار واخلي او د سم ځواب پيدا کولو لپاره زده کوونکو ته لارښوونه وکړي. په پای کې د زده کوونکو د ډلو پوهه او پوښتنې ازمايل کېږي چې د زده کړې کچه وارزول شي.

په دې میتود کې د یو غلي او ارام ټولگي توقع نشو لرلی. ټوکې ټکالي او خندا د ټولگي فضا خوندوروي.

۲- مخکې له مخکې سازمانوونکي میتود:

د مخکې له مخکې سازمانوونکي میتود بنسټ د (آزویل) نظریه جوړوي.

په دې میتود کې د پېژندنې جوړښت او هغه بدلونونه چې د زده کړې په بهیر کې رامنځته کېږي، د زده کړې اصلي بنسټ گڼل کېږي. د پېژندنې له جوړښت څخه منظور د سازمان شوو اطلاعاتو، مفاهیمو او بهیرونو مجموعه ده چې زده کوونکو لا له وړاندې د پښتو ژبې په لوستونو کې تر لاسه کړې ده.

دا میتود له زده شوو لوستونو سره د نوو لوستونو پر اړیکو ټینګار کوي. په دې معنا چې که نوي او تازه مطلبونه له مخکینو مطلبونو سره تړاو ونه لري، زده کړه به بې معنا وي او د زده کوونکو په ذهن کې به ځای ونه نیسي. مخکې له مخکې سازمانوونکي میتود د زده کوونکو د پېژندنې د جوړښت د پیاوړتیا او ټینګښت لپاره تدوین شوی دی. مخکې له دې مخکې چې نوي موضوع وړاندې شي، باید د مخکینو موضوعگانو پر ټینګښت او پایښت یو څه زیاتوالی راشي. هره علمي برخه د یو لړ مفهومونو جوړښت لري. دا مفهومونه د مرتبو د لړۍ په بڼه جوړېږي. په دې ډول چې ددې جوړښت په لوړه څوکه کې عمومي مفاهیم او په ټیټه برخه کې یې جزیي مفاهیم راځي.

۳- د مفهوم د تر لاسه کولو میتود:

د مفهوم د تر لاسه کولو نظر (برونر) رامنځته کړ (۱۹۵۶). ورسته د ښوونې او روزنې نورو پوهانو هغه بشپړ کړ. (بروس جویس) او ملګري یې د وروستنیو پوهانو په ډلې کې وو چې دا نظریه یې وړاندې کړه (۱۹۹۲).

د ژب پېژندنې د ګرامر د تدریس لپاره له دې میتود څخه کار اخیستل کېدای شي.

۱ - د مفهوم د تر لاسه کولو د زده کړې لارې چارې:

ټولګې ته له ننوتلو دمخه باید زده کوونکو ته د تمرین او ښوولو لپاره نمونې، بېلګې او پوښتنې چمتو کړو.

۲- زده کوونکو ته په مفهومونو باندې د بحث کولو زمینه چمتو کړو چې د نوو موضوعگانو د درک لپاره تیار شي.

۳- (مخکې له مخکې سازمان شوي میتود) ته په پام کېدای شي داسې نمونې زده کوونکو ته وړاندې شي چې د پېژندلو په جوړښت او د ذهن په پیاوړتیا کې اغېزمن او موضوعگانو ته په ښې ورکولو کې هډمندی وي.

- ۴- له زده کوونکو څخه وغواړو راته ووايي چې د نمونې په لیدو یې ذهن ته څه شی راغلی او تر هر څه د نمونې کومې برخې ته یې زیات پام کړی او ولې یې دا پام کړی دی.
- ۵- له زده کوونکو څخه دې غوښتنه وشي چې خپلې فرضیې او اټکلونه په څو کسيزو ډلو کې ولیکي.

۴- د استقرایي تفکر میتود:

دا میتود د (هیلداتابا) په نوم یو پوه ازمایلی دی. ددې میتود له مخې ښوونکي د هدفمندو پوښتنو له لارې زده کوونکي د لوست لوري ته بیايي. په دې کار د زده کوونکو ذهن له جزیي څخه کلي (استقرا) لوري ته ځي او د لوست په پای کې په تر پام لاندې مفهومونو باندې پوهیږي او ډاډ ترې تر لاسه کوي.

د استقرایي تفکر میتود د مفهوم د پیدا کولو له میتود سره ورته والی لري.

۵- د واحد (فردی - ډله ییز) کار میتود:

په دې میتود کې زده کوونکي له اورېدونکي سر بهر د ښوونکي له لارښوونې او د ډلې په مرسته کولای شي خپلې زده کړې پیاوړې او په بشپړ ډول یې مهارتي او کارنده کړي. په نوموړي میتود کې زده کوونکي په بشپړ ډول فعال او د ټولګي د وخت له زیاتې برخې څخه ګټه اخلي. د دېوالي جړېدې، د هغې په مضمونونو غور کول او سمول، پرتله او داسې نور مهارتونه د کار د واحد میتود له لارې د تدریس وړ دي.

ښوونکي د یو لوست په هکله له لازمو څرګندونو وروسته کولای شي هرې کاري ډلې ته د بشپړولو لپاره یوه موضوع وسپاري. د کار په پای کې ډلې د خپل کار پایلې د خپل استازي له لارې ټولګي ته وړاندې کوي. په دې میتود کې کېدای شي آن د تدریس بهیر هم د کار ډلو ته وسپارل شي. د بېلګې په توګه، په لیک باندې د وینا تبدیلولو لپاره ټولګي په پنځو ډلو وېشل کیږي او هرې ډلې ته یوه وینا ورکول کیږي چې په لیک یې واړوي. په پای کې هره ډله هغه توپيرونه چې پام یې ورته اوښتی، تر خبرو اترو لاندې نیسي. په پای کې دا توپيرونه جمعبندي کیږي. کېدای شي دا کار له ټولګي بهر هم دوام وکړي. کورنۍ دنده هم د کاري ډلو په بڼې وسپارل شي.

۶- د پرتلې میتود

دا میتود په لیکوالۍ کې ډېر اغېزمن او فعال رول لري. د بېلګې په توګه، غواړو ((علمي لیکوالي)) او ((ادبي لیکوالي)) تدریس کړو. لومړی یوه علمي او ادبي لیکنه یوځای زده کوونکو ته ورکړو:

- علمي لیکنه:

((معمولا قید په یوې جملې کې د مبتدا یا صفت اندازه څرګندوي. کله یو قید د یو فعل په اړه څرګندونې کوي او یا ټوله جمله مقیدوي. کېدای شي دا څرګندونه پراخه وي...))

- ادبي ليکنه:

((د هغوی کوډله د رود پر غاړه په نمناکو خاورو او وښو کې پټه وه. داسې برېښېده چې تا به ویل، منگولې یې په ځمکې کې منډلې او ترهغې لاندې یې په خپل زور ځان په ځمکه کې ټینګ کړی دی. باران یې سر او مخ پرېولی و.))

وروسته د هر متن په ځانګړتیاوو خبرې کوو او سره پرتله کوو یې.

- په لومړۍ لیکنه کې هره کلمه څرګنده او دقیقه معنا لري، خو په دویمه لیکنه کې کلمې شو، خو معنا ګانې لري.
- په لومړۍ لیکنه کې ادبي ښکلا، لکه: تشبیه، استعاره، مجاز او نور نه تر سترگو کیږي، خو په دویمه لیکنه کې (کوډلې ... منگولې په ځمکې کې منډلې دي.) کارول شوې ده.
- په لومړۍ لیکنه کې پیغام په لږو او لنډو کلمو کې څرګند شوی دی، خو په دویمه لیکنه کې د یو پیغام څو اړخونو ته پام اړول شوی دی.
- او نور

د تدریس لپاره د پرتلې د میتود کارول او زده کوونکو ته د هغه لېږدول د یوې موضوع د تشریح او څرګندولو لپاره مناسب او د کارولو وړ دي. د پرتلې د میتود په واسطه د څو مسئلو یا موضوعګانو ترمنځ توپیرونه او ورته والی په ډېره اسانۍ بیانولی او څرګندولی شو.

۷- د ډله ییزو خبرو اترو میتود:

په دې میتود کې داسې منظم او سنجول شوی بحث چې د یو ټولګي د ټولو زده کوونکو په خوښه وي، د لیکوالۍ د یو وړتیا په هکله مطرح کوو. په نوموړي میتود کې زده کوونکو ته فرصت ورکول کیږي چې د یوې موضوع یا مسئلې په اړه د خپلو نظریو او تجربو په هکله خبرې اترې وکړي. د بېلګې په توګه، د یوې سفرنامې په اړه زده کوونکو ته معلومات ورکوو. لومړی په دې هکله یو لړ پوښتنې کوو. په لاندې ډول:

- سفرنامه څه شی ده؟
- څه ګټه لري؟
- څو ډوله سفرنامې شته؟
- له کوم مهال راهیسې د سفرنامو په لیکلو پیل شوی دی؟
- په یوې سفرنامې کې څه ډول معلومات راټولېږي؟
- سفرنامه زموږ په ټولنیزو، تاریخي، ژبنيو او ادبي څېړنو کې څه مرسته کولی شي؟
- کومه یوه مشهوره سفرنامه پېژنئ؟
- یوه سفرنامه څنګه لیکلې شو؟
- د یوې سفرنامې د لیکلو لپاره باید کوم اصولونه په پام کې ونیول شي؟
- او نور.

ښوونکی کولی شي زده کوونکو ته د لوست موضوع له وړاندې ووايي چې هغوی یوڅه معلومات راټول کړي. ښوونکی باید د خبرو اترو څارنه وکړي او د ټولګي د وخت د ضایع کېدلو مخه ونیسي. همدارنګه هڅه دې وکړي چې خبرې اترې ساده او د پوهېدلو وړ وي.

په دې میتود کې د لوست له وړتیا پرته نورې وړتیاوې هم پیاوړې او غښتلې کیږي، لکه: د خلکو په وړاندې د نظر څرګندول، له خلکو سره د نظر همغږي کول، د نورو د نیوکو او انتقادونو په وړاندې زغم اود لارښوونې وړتیا، د مسئلو پېژندل او د هغوی هوارولو ته د لارو چارو لټول، غوږ نیول او خبرې کول.

۸- د پوښتنو او ځوابونو میتود:

کېدای شي د یو مهارت د تدریس بهیر د پوښتنو او ځوابونو له لارې تر سره شي. دا میتود اوږده مخینه لري. له میلاد څخه دمخه په پنځمې پېړۍ کې سقراط دا میتود کارولی دی.

ښوونکی کولی شي د لوست اساسي مفهومونه او معلومات د ټولګي پر درې ولیکي او د زده کوونکو په مرسته ورته ځوابونه پیدا کړي.

پوښتنې باید ساده او د لوست اصلي مفهومونه په کې نغښتل شوي وي؛ منطقي پېوستون (پرله پسې والی) په کې وي؛ د ټولګي خبرو اترو او د زده کوونکو ذهن ته لوری ورکړای شي؛ د زده کوونکو په ورکړ شوو ځوابونو کې توافق رامنځته شي؛ ټول زده کوونکي په کې په فعال ډول برخه واخلي او پوښتنې له ساده وو پیل او په سختو پای ته ورسېږي.

د بېلګې په توګه، غواړو په یوې لیکنې کې تشبیه وپېژنو. لومړی یو متن پر درې لیکو چې تشبیه په کې کارول شوي وي. لکه، ((ناڅاپه په خبرو راغی. خبرې یې د یوې ماشیندارې د گولیو په څېر له خولې راووتې، لکه: د تسپو تار چې وشلېږي.))

بیا یو څو پوښتنې کوو:

- خبرې له څه شي سره تشبیه شوي دي؟
- د خبرو او د ماشیندارې د گولیو تر منځ څه اړیکې لیدل کیږي؟
- لیکوال ولې دا اړیکې په ګوته کړې دي؟
- ستاسو په اند خبرې له بل کوم شي سره پرتله کېدی شي؟

په پورته توګه د پوښتنو د ځوابونو له لارې تشبیه په ښه ډول تدریسولی شو.

۹- د تمرین ورکولو میتود:

ښوونکی له هغه وروسته چې د لیکوالۍ یو مهارت یې تدریس کړ، زده کوونکي د یو یا څو تمرینونو له لارې د نوموړي مهارت کارونې ته هڅوي. د بېلګې په توګه د لیک نښو له تدریس وروسته ښوونکی زده کوونکو ته یو متن ورکوي چې

لیک نښې په کې نه وي کارول شوي او غوښتنه ترې کوي چې هغې ته لازمي لیک نښې کښېږدي. یا داسې یومتن چې پراگرافونه یې بیل شوي نه وي او له زده کوونکو څخه غوښتنه کوي چې پراگرافونه د منطقي تسلسل له مخې جلا کړي.

ښوونکي کولی شي له دې میتود څخه په پرله پسې توګه کار واخلي.

۱۰ - د (فردی - ډله ییزې) څېړنې میتود:

دا میتود زده کوونکو ته وړتیا ورکوي چې د فردی یا ډله ییزې څېړنې له لارې خپلې ستونزې هوارې کړي. د نوموړي میتود له لارې باید هر یو زده کوونکی د څېړنې اصول او بنسټونه زده کړي. په دې میتود کې باید ښوونکي مخکې له مخکې زده کوونکو ته د څېړنې لارې چارې زده کړي او پخپله هم ورباندې لاسبری وي. هغه فعالیتونه چې دا میتود په کې کارول کېږي، لاندې دي:

- د یوې موضوع د څېړلو لپاره له کتابتون څخه ګټه اخیستل،
- د یوې موضوع په اړه د مرکې یا پوښتنلیک له لارې څېړنه،
- کتابتون ته مراجعه او د یوې موضوع په اړه د ګډو سرلیکونو ځانګړي کول،
- د یوې تاریخي ودانۍ په اړه د یوې پنځه کسيزې کاري او څېړنیزې ډلې جوړول،
- او نور.

۱۱ - د مسئلې د حل میتود:

په دې میتود کې منطقي تفکر پیاوړی کېږي. کېدای شي له دې لارې زده کوونکي ته ورزده کړای شي چې د پدیدو تر منځ تازه اړیکې ومومي. دا میتود زده کوونکي ته ورزده کوي چې په یوازې ځان او د منطقي تفکر له لارې د تر پام لاندې موضوع په هکله یوڅه ولیکي.

د بېلګې په توګه، غواړو ((د لیکلو ډېر ساده میتود)) د مسئلې د حلولو د میتود د نمونې له لارې زده کوونکو ته ورزده کړو. ددې کار لپاره د لاندې پنځه ګونو پړاوونو د وهلو له لارې زده کوونکو ته وښیو چې لیکوالي یواسان او شونې کار دی:

- د مسئلې ټاکل،
- د مسئلې د لاملونو په اړه ګومان یا د هغې ځانګړي کول،
- د حل د شونو او ممکنو لارو په پام کې نیول،
- د حل د ترټولو ښې لارې غوره کول،
- د حل د ټاکلې لارې سرته رسول.

د بېلګې په توګه:

۱ - احمدنه پوهېد چې د فرهنگ په اړه لیکنه څنګه او له کومه ځایه پیل کړي؛ کومه موضوع په کې راولي او څنګه یې سرته ورسوي.

۲ - هغه لومړۍ هڅه وکړه د خپلې بېوسۍ لاملونه له پامه تېر کړي. احمد کولی شي د فرهنگ په اړه خبرې وکړي، خو د خپلو خبرو د لیکلو وسه ورسره نشته.

۳ - احمد د ښوونکي او د خپلو مخکنیو زده کړو په مرسته د حل څو لارې په پام کې ونیولې:

الف - لومړۍ یې یو څو پوښتنې جوړې کړې او بیا یې هرې یوې ته لنډ، لنډ ځوابونه ولیکل او وروسته یې منظم کړل.

ب - د فرهنگ په اړه یې بنسټیزې کلمې او مفهومونه راټول او هغوی ته یې پراختیا ورکړه. د هر مفهوم په اړه یې یو څو کرښې ولیکلې او وروسته یې منظمې کړې.

ج - د فرهنگ په اړه یې له ځان سره یو څو دقیقې خبرې وکړې او هغه یې ثبتې کړې. وروسته یې هغه خبرې له ټیپ ریکارډر څخه د کاغذ په مخ ولیکلې.

د - د تحقیق او مطالعې له لارې یې د فرهنگ په اړه یاداشتونه چمتو کړل. وروسته یې دا یاداشتونه تنظیم او د کار لنډیز یې د یوې مقالې په توګه ولیکه او ټولګي ته یې وړاندې کړل.

۴ - احمد د موضوع د ماهیت له مخې د ((الف)) او ((د)) له لارو څخه ګټه واخیسته.

۵ - هغه ددې کار لپاره لومړۍ څو پوښتنې جوړې کړې.

- فرهنگ څه شی دی؟
- د فرهنگ جوړوونکي عناصر کوم دي؟
- له سواد سره د فرهنگ اړیکې څه شی دي؟
- د فرهنگ د ساتلو لپاره باید څه وکړو؟
- د یو هېواد د فرهنگ د غوړېدو لارې کومې دي؟

له هغې وروسته یې د هرې پوښتنې لپاره د تحقیق له میتود او له منابعو څخه په ګټې اخیستنې لنډ ځوابونه چمتو کړل. خپله لیکنه یې یوه پلا خپل یو ملګري ته ولوستله. په پای کې یې هغه ایډیټ او له سره یې پاکه ولیکله.

۱۲ - د تدریس عمومي نمونه

په اصل کې د تدریس عمومي نمونه د لوست د طرحې ډول دی او په عمومي مفهوم یو ټاکلی چوکاټ دی چې د تدریس مهم توکي په کې پیشبیني کېدای شي.

د تدریس میتودونه د زده کوونکي د فعالیت یا نه فعالیت پر بنسټ په فعالو او غیر فعالو دوو ډلو ویشل کېږي. د فعال میتود په تدریس کې زده کوونکي پخپله د زده کړې په بهیر کې ګډون کوي او د هغې محور (شاگرد) دی. په غیرفعال میتود کې یا ښوونکي په پرله پسې خبرې او کار کوي او زده کوونکي چوپ او بهرکته پاتې کېږي (معلم محوره) او یا دا چې ښوونکي او زده کوونکي هر یو خپل، خپل کار کوي او یو د بل په کار کې لاس نه وهي.

څرګنده ده چې د زده کړې پرمختګ د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکي په برخې اخیستنې او فعالیت پورې تړلی دی. د تدریس عمومي نمونه د زده کړې د هر ډول ډول سریزه ګڼل کېږي.

دا نمونه د لومړي ځل لپاره په ۱۹۶۱ کال کې (رابرت گلیزر) معرفي کړې او پنځه پړاوونه لري:

۱ - د زده کړې د موخو ټاکل: د زده کړې د موخو (عمومي - جزيي) په ټاکلو کې یې پوهې، وړتیا او ذهنیت ته پام وړول شي.

۲ - د مخکنيو زده کړو معلومات او د لوست د پیل ارزونه: ښوونکي د زده کړې لپاره د زده کوونکي له چمتووالي څخه د ډاډمن کېدو په موخه د هغوی مخکني پوهه پېښي کوي او د څرگندو کړنو له لارې یې بیانوي. ښوونکي د زده کوونکو د مخکینۍ پوهې د معلوماتو لپاره پوښتنې جوړوي چې له تدریس دمخه یې له زده کوونکو څخه کوي. له دې ارزونې څخه لاس ته راغلي معلومات ښوونکي په دې پوهوي چې آیا زده کوونکي د نوي لوست زده کړې ته چمتووالی لري او که نه. آیا دې ته اړتیا شته چې د لوست له پیل څخه دمخه د تمرین په توګه یو څو پوښتنې وشي او که نه.

۳ - د زده کړې د وسایلو او میتود ټاکل: په دې پړاو کې باید د هر لوست د تدریس لپاره د هغه د وړ او مناسب میتود (توضیحي وینا، د رول لوبول، پلټنه او څېړنه، د رپوټ چمتو کول، مرکه، پوښتنې او ځوابونه او ...) څخه ګټه واخیستل شي. همدارنګه د زده کړې له وسایلو او درسي مرستندویه موادو څخه استفاده وشي.

۴ - د شرایطو او د زده کړې د فعالیتونو سمبالښت: ښوونکي باید د تدریس په هکله لازم معلومات او امکانات پېښي او چمتو کړي. وروسته ټول شیان یو د بل تر څنګ داسې کنټرول کوي چې مولد، معنا لرونکي او (منسجم) وي.

۵ - د ارزولو د لارو چارو ټاکل: ارزونه د لوست او تدریس د دوام یا بدلون لپاره تر ټولو ښه لاره ده. د بريالیتوب او نېمګړتیا ارزول د ارزونې له لارې څرګندېږي.

ښوونکي کولای شي زده کوونکي د شفاهي ارزیابي، لیکلې ارزیابي او د څارنې د ارزیابي له لارې و ارزوي. د څارنې ارزونه په ټولګي کې د ګروپي کار په ترڅ کې کېدای شي، پرته له دې چې زده کوونکي وپوهېږي هغوی د ښوونکي تر ارزیابي لاندې دي.

د اووم، اتم او نهم ټولګي د پښتو د لوست کتابونه ۲۸ لوسته لري. هر لوست په دریو ساعتونو کې تدریسېږي. د درېم ساعت په پای کې ښوونکي ډاډ تر لاسه کوي چې زده کوونکي د لوست ټولې موخې تر لاسه کړي دي؛ پوهه یې زیاته شوې؛ ژبنۍ وړتیا یې پیاوړې شوې او ذهنیت یې مثبت بدلون موندلی دی. په دې موخو کې د ژبې زده کړه، خبرې کول او لوستل تر هر څه دمخه دي.

لومړۍ لوست

د تدریس وخت: ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	— حمد	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	— زده کوونکي د حمد په مطلب پوه شي او د خدای ﷻ صفتونه وپېژني، — په حمد کې د خدای ﷻ ذاتي او فعلي صفتونه پيدا کړي شي او د حمد مطلب په خپله ژبه ووايي، — د حمد د ارزښت په اړه معلومات ورکړلي شي، — ليک او لوست زده کړه کړلي شي.	
۳- د تدریس لارې	— لوستل، ليکل، ويل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار	
۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	— درسي کتاب، تخته، تباشیر، د خدای ﷻ ذاتي او فعلي صفتونو کارتونه	
۵- د ارزونې لارې او وسیلې	— شفاهي پوښتنې، څارنه، د ښوونکي د یادښت کتابچه — —	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	— سلام، احوال پوښتنه، د کورني کار لیدل او د تیرلوست ارزونه —	۶ دقیقې
۷- انگیزه یي پوښتنې	— په تیرو ټولگیو کې چې مو د حمد کلمه اوریدلې ده څه ته وايي؟ — حمد د کتاب په کومه برخه کې راځي؟	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي د ښوونکي درناوی کوي، کورنۍ دنده ښوونکي ته ښيي او پوښتنو ته یې ځواب وايي. - زده کوونکي لوست په چوپټیا سره لولي. 	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي دې د نوي لوست سرلیک په تخته وليکي او نوی لوست په لور او مناسب اواز وايي. - ښوونکي زده کوونکي هڅوي چې نوی لوست په چوپټیا سره یو ځلې ولولي.
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي تیروتنې سموي. 	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي په څو زده کوونکو باندې متن په مناسب اواز وايي چې نور زده کوونکي خپلې تیروتنې سمې کړي .
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي لغتونه له معنا سره په کتابچو کې لیکي. 	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي د متن لغتونه له معنا سره په تخته لیکي چې زده کوونکي یې په خپلو کتابچو کې وليکي.
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي څلورم فعالیت اجراء کوي. 	<ul style="list-style-type: none"> - د کتاب څلورم فعالیت دې په زده کوونکو باندې په خپلو کتابچو کې حل کړي.
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي اووم فعالیت سر ته رسوي 	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي دې د کتاب اووم فعالیت په زده کوونکو باندې اجرا کړي .
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي په ډله ییز فعالیت کې ونډه اخلي. 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي دې په ډلو باندې ویشي. هره ډله دې د خدای ﷻ د ذاتي او فعلي صفتونو په هکله له یو بل سره خبرې وکړي، بیا دې یو نفر د خپل ګروپ په استازیتوب ټولګیوالو ته معلومات ورکړي .
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي لنډیز ته غور ږدي، پوښتنو ته ځواب ورکوي او کورنۍ دنده یاداشت کوي. 	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکو ته وخت ورکړئ چې خپلې ستونزې ووايي. - ښوونکي دې د متن په لنډیز خبرې وکړي . - ښوونکي دې د نوې لوست ارزونه وکړي .
		<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي دې کورنۍ دنده ورکړي چې د خدای ﷻ ذاتي او فعلي صفتونه په خپلو کتابچو کې وليکي او په بل درسي ساعت کې یې ټولګیوالو ته ووايي.

<p>ثنا: ستاينه، صفت چې يوازې خداى جلّ ته كيږي .</p> <p>نبيا ن : پيغمبران</p> <p>پيغمبران : رسولان، استازي، هغه څوك چې الله جلّ سمې لارې ته د بشريت د لارښوونې لپاره را استولي دي .</p>	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول</p>
	<p>د فعاليتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p>

اضافي معلومات

ذاتي صفتونه هغه دي چې د هغوی په ضد سره خدای ﷻ نه موصوف کيږي، لکه: ژوند، قدرت او نور. فعلي صفتونه هغه دي چې د هغو په ضد سره خدای ﷻ موصوف کيږي، لکه: رزق ورکول، ژوند ورکول، عزت ورکول او نور.

حمد يه شعرونه: هغه شعرونه دي چې زموږ په پوهه باندې داسې اغيزولري چې موږ د خدای ﷻ ذات وپيژنو او د خدای ﷻ په وحدانيت او قدرت باندې موعقیده پخپري او ترې خبرېږو.

حمد په لغت کې د خدای ﷻ ستاینې ته وايي او په اصطلاح کې حمد دې ته وايي چې یو څوک په شعر او یا نثر کې د الله ﷻ د صفاتو ستاینه وکړي. زموږ د پښتو ژبې له پخوانیو شاعرانو چې د شعرونو کوم دیوانونه پاتې او چاپ شوي دي، له دود سره سم یې د خپل دیوان په پیل کې حمد بیا ورپسې نعت راوړی دی او ځینو شاعرانو بیا د حمد پر ځای دعائیه شعر یعنې مناجات راوړي دي. د حمد او مناجات ترمنځ توپیر موجود دی. مناجات په لغت کې دعائیه شعر دی، له خدای ﷻ څخه د بخښنې غوښتنه ده.

خو په اصطلاح کې د مناجات کلمه دې ته وايي چې یو شاعر په خپل شعر کې له خدای ﷻ سره دراز او نیاز خبرې وليکي او په شعر کې خپله نیمګړتیا او عاجزي بیان کړي او له لوی ذات څخه خپله بخښنه وغواړي. د مناجات په هکله یو شعر:

باري ربــــه مـــــهر بانه
فضــــل ته وکـــــړې! ســـــبحانه
تـــــه مـــــې خـــــدای زه دې بنده یـــــم
تـــــه ستار زه بـــــدد کـــــرداریم
امیـــــدوار دې د رـــــحمت یـــــم
کـــــه څـــــه هـــــم ډیر ملامت یـــــم
تـــــه قـــــوت د نـــــیکۍ راکـــــړې
لـــــه هـــــر بـــــد یې پنهان راکـــــړې
پـــــه حـــــرمت د آن حـــــضرت
تـــــوفیـــــق راکـــــړې د طـــــاعت

(مولوي صالح محمد کندهاری)

په حمد کې شاعر د خدای ﷻ د ذاتي او فعلي صفاتو په هکله وینا کوي او د شعر په قالب کې یې راوړي. که چیرې د پخوانیو شاعرانو او دځینو معاصرو شاعرانو دیوانونه وگورو، نو په هغوی کې د حمد او ورپسې د نعت د راوړلو دود راته معلومېږي چې یا یې حمد راوړی وي او یا یې مناجات راوړی وي.

دویم لوست

د تدریس وخت : ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ	
۲- د زده کړې پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - د متن سم لوستل او لیکل - د حضرت محمد ﷺ پر ژوند او د هغه پر حالاتو پوهیدل، - له خپل پیغمبر حضرت محمد ﷺ سره مینه پیدا کول، - د پیغمبر د کړنو او لارښوونو عملي کول . 	
۳- د تدریس لارې	لوستل، لیکل، ویل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار، یو کسيز کار	
۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشیر	
۵- د ارزونې لارې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي د یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغبړ، احوال پوښتنه، د حاضری-اخیستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقیقې
۷- د انګیزې رامنځته کول	<p>ښوونکي دې په شفاهي ډول له څو تنو زده کوونکو څخه لاندې پوښتنې وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي.</p> <ul style="list-style-type: none"> - د اسلام د ستر پیغمبر ستاینه مو له نظم پرته کله په نثر کې هم لوستلې ده؟ - د حضرت محمد ﷺ له دوران څخه مخکې نړۍ په څه مصیبتونو اخته وه؟ 	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکې دې ورته غوږ ونیسي او بیا دې متن په چوپتیا سره ولولي.</p>	<p>— ښوونکي دې د لوست سرلیک په تخته لیکي او بیا دې د کتاب له مخې د نوي لوست متن په لور او مناسب اواز زده کوونکو ته ولولي .</p>
	<p>— زده کوونکي متن په چوپتیا سره ولولي</p>	<p>— بیا دې زده کوونکي وگماري چې په خپلو منځو کې متن په چوپتیا سره ولولي.</p>
	<p>— خوزده کوونکي د نوي لوست متن یو یو پاراگراف په لور او مناسب اواز سره ولولي.</p>	<p>— بیا دې له ځینو زده کوونکو څخه وغواړي چې هر یو په خپل وار سره د ټولگي مخې ته راشي، د لوستل شوی متن یو یو پاراگراف دې په لور غږ ولولي. نور زده کوونکي دې غوږ ونیسي.</p>
	<p>— زده کوونکي دې په وار سره دمتن یو یو پاراگراف ولولي او بل زده کوونکي دې معنا وکړي .</p>	<p>— ښوونکي دې په خپله خوښه یو یو زده کوونکي دټولگي مخې ته راوغواړي ، د لوستل شوي متن یو پاراگراف دې پرې ولولي، بل زده کوونکي دې په خپله خوښه هغه معنا کړي . دنه پوهیدو په صورت کې دې ښوونکي پوره مرسته ورسره وکړي .</p>
	<p>— زده کوونکي د تخته له مخې لغتونه په خپلو کتابچو کې لیکي، بیا یې په مناسبو جملو کې کاروي .</p>	<p>— ښوونکي دې هغه لغتونه چې په متن کې ستونزمن وي، هغه دې په تخته ولیکي او معنا دې کړي . بیا دې زده کوونکي وگماري چې په خپلو کتابچو کې یې ولیکي او په مناسبو جملو کې یې استعمال کړي .</p>
	<p>— زده کوونکي دې دمتن مفهوم په خپلو کتابچو کې وړاندې کړي .</p>	<p>— ښوونکي دې له زده کوونکو څخه وپوښتي چې حضرت محمد ﷺ په څه ډول حالاتو کې په پیغمبرۍ مبعوث شو؟</p>
	<p>— زده کوونکي پوښتنو ته ځواب ورکوي.</p>	<p>— حضرت محمد ﷺ بشریت ته څه راوړل؟</p>
	<p>— زده کوونکي دې دحضرت محمد ﷺ په راتگ باندې خبرې وکړي اوداسلام دراتگ په هکله دې خبرې وکړي.</p>	<p>— په ټولگي کې په خپله خوښه دوو دوو تنو ته دنده ورکړي چې په خپل منځ کې د حضرت محمد ﷺ په ژوند او سیرت باندې د پوهېدو د ارزښت په اړه خبرې وکړي، بیا دې یو تن د نورو په استازیتوب د خپلو خبرو پایله ټولگیوالو ته ووايي.</p>
	<p>— زده کوونکي دلوست لنډیز ته غوږ نیسي ،دښوونکي پوښتنې ځوابوي اوپه کورکې کورنۍ دنده بشپړوي .</p>	<p>— ښوونکي دې دلوست لنډیز ووايي اودنوي لوست د ارزونې لپاره دې پوښتنې وکړي.</p> <p>— ښوونکي دې زده کوونکو ته لاندې کورنۍ دنده</p>

		ورکړې چې حضرت محمد ﷺ د ژوند او سیرت په اړه خو کرښې وليکي او د پښتو لوست په بل ساعت کې يې د ټولگي په وړاندې ولولي.
	د متن د ستونزمنو برخو روښانول	۱- اسلام په لغت کې تسليمېدلو يا غاړه ايښودلو ته وايي. ۲- د مسلمانانو دين . ۳- پيغمبر: رسول، استازی . هغه څوک چې خدای ﷻ د انسانانو د لارښوونې لپاره رالېږلی وي . شخصيت: سپړتوب، هغه عالي صفات دي چې شخص له يوه عضوي فردیت څخه فرق کوي . (پښتو تشریحي قاموس).
	د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنوته ځوابونه	د متن د پنځم فعالیت ځواب: حضرت محمد ﷺ په داسې وخت کې په پیغمبری مبعوث شو چې د جهالت او ناپوهۍ توره تیاره په نړۍ کې خپره وه . حضرت محمد ﷺ بشریت ته د دین او دنیا د روښنایۍ لپاره زیږی راوړ. ښاغلی ښوونکی دې د وخت او د زده کوونکو د شمیر په پام کې لرلو سره د لوست فعالیتونه په زده کوونکو باندې سرته ورسوي . که په ټولگي کې د زده کوونکو شمیر زیات وي . هر فعالیت دې په څو تنو زده کوونکو باندې په وار سرته ورسول شي.

اضافي معلومات

حضرت محمد ﷺ د خدای ﷻ محبوب پیغمبر د دوشنبې د ورځې په سهار د مکې د بني هاشم په قبيله کې وزېږېد. په دې ورځ داسې پېښې شوي دي چې د بعثت زېږې يې ورکاوه، لکه: د کسري د مانۍ بروجونه پرېوتل، د مجوسيانو هغه اور چې دوی يې عبادت کاوه، نابېره مړ شو، ساوه بحيره وچه او په چاپېريال کې يې جوړې کلیساوي ونړېدې. له پيداينست څخه درې مياشتې مخکې يې پلار (عبدالله) په حق ورسېد.

له پيداينست وروسته يې نېکه په ډېره مينه په غېږ کې واخيست، کعبې شريغې ته يې يوړ او نوم يې پرې محمد کېښود. له ولادت څخه وروسته د بي بي حليمې سعدې په پالنه کې و، بيا هغې خپلې مورته يعنې بي بي آمنې ته وسپاره. تر شپږ کلنۍ پورې يې سر پرستي د مور پر غاړه وه. کله چې يې مور مړه شوه، بيا يې نېکه عبدالمطلب پالنه او سرپرستي کوله. د اتوکالو، دوومياشتو او لسو ورځو و چې نېکه يې هم وفات شو او بيا يې پالنه د کاکا ابوطالب پر غاړه شوه. نېکه او تره دواړو يې په خو را مينه او رښتينولۍ پالنه او روزنه کوله. کله چې (۲۵) کلن شو، له بي بي خديجې سره يې واده وکړ. د پنځه ديرشو کالو و چې د قريشو د قبيلو ترمنځ د کعبې شريغې په بيا جوړولو کې د حجرالاسود د اېښودلو پر سرمخالفت رامنځ ته شو. هر چا کونښن کاوه چې دا افتخار ځان ته وگټي، خو ورځې دا جنجال اوږد شو. په پای کې حضرت رسول ﷺ د دوی ترمنځ داسې پريکړه وکړه چې د جنجال کوونکو قومونو يو، يو مشر يې راوغوښت، حجرالاسود يې په ځادر کې کېښود. د هر قوم مشرانو د ځادر يوه، يوه خنده ونيوه، کله چې داينودلو ځای ته پورته کړی شو، نو بيا حضرت محمد ﷺ حجرالاسود د په خپلو مبارکو لاسونو واخيست او پر ځای يې کېښود، په دې ترتيب دغه لويه شخړه پای ته ورسېده.

کله چې څلويښت کلن شو، د حرا په غار کې چې له مکې مکرمې څخه درې کيلو متره ليرې دی، د لوی خدای ﷻ له خوا په پيغمبرۍ مبعوث شو. دو حېي د پيل باوري وخت د روژې د مياشتې د يو وېشتمې نېټې د دوشنبې د ورځې شپه ده.

حضرت رسول اکرم محمد ﷺ په داسې حالاتو کې په پيغمبرۍ مبعوث شو چې د نړۍ پرمخ د کفر، ظلم، وحشت، شرک او بت پرستۍ توره تياره خپره وه. د خدای ﷻ د عبادت پر ځای د لمر، سپوږمۍ، اور، پر خپل لاس جوړ شوو شيانو، لکه: د لرگي، ډبرې، خټې او نورو شيانو عبادت به يې کاوه، حرام او حلال پکې معلوم نه وو. که په کوم کور کې به لور پيدا شوه، هغه به يې په ډېره بې رحمۍ ژوندۍ ښخوله.

له دې او دې ته ورته په سلگونو نورو بې لاريو او نارواوو څخه د خلکو د خلاصون او نجات په خاطر او ټول بشريت ته د سمې او حقې لارې د ښوونې په منظور مهربان خدای ﷻ خپل گران پيغمبر محمد ﷺ راواستاوه چې د ځمکې پرمخ ټولو اوسېدونکو ته سمه لاره وښيي، حقيقي برحق معبود ور وښيي، د دنيا او اخرت د سمولو لارې چارې وروښيي چې د دواړو جهانونو نېک بختي يې په نصيب شي.

حضرت محمد ﷺ د خدای ﷻ وروستنی او هغه رښتينی پيغمبر دی چې لوی خدای ﷻ ورته د نېکو او غورو اخلاقو لرونکي ويلي دي او هم يې د ده د رښتينولۍ په هکله فرمايلي دي: (هيڅ خبره د هوا او هوس له مخې نه کوي، مگر هغه څه وايي چې ورته وحې کيږي.)

نوټ: په دې هکله: احاديث ډېر زيات دي، خو موږ لاندې مبارک حديث د بېلگې په توگه را اخلو چې رسول ﷺ فرمايي: آيا تاسو بخيل پيژنئ؟ صحابه وو وويل نه. رسول الله ﷺ وفرمايل: بخيل هغه دی چې زما نوم واورې او درود، ونه وايي.

دریم لوست

د تدریس وخت : ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	له هیواد سره مینه	
۲- د زده کړې پوهنیزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي د لوست جملې سمې ولیکلی او ولوستلی شي، - زده کوونکي د خپل هیواد د ازادۍ او ابادۍ په ارزښت پوهیږي، - زده کوونکي خپل هیواد ته د خدمت په اړه فکر وکړی شي، - زده کوونکي په لوست کې راغلي نوي لغتونه په جملو کې وکارولی شي. 	
۳- د تدریس لارې	لوستل، لیکل، ویل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار	
۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تخته، تباشیر او د هیواد نقشه	
۵- د ارزونې لارې	شفاهي، سوال او ځواب، عملي، څارنه، د ښوونکي د یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقیقې
۷- د انگیزې رامنځته کول	<p>ښوونکي دې لاندې پوښتنې په شفاهي ډول له څو تنو زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته لیوال او چمتو شي:</p> <ul style="list-style-type: none"> - خلک ولې له خپل هیواد سره مینه لري؟ - هر چا ته خپل وطن کشمیر دی، دا متل څه معنا لري؟ 	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸- د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	- زده کوونکي دې غوږ ونیسي او تختې ته دې خبر شي.	- ښاغلی ښوونکی دې له مقدماتي فعالیتونو څخه وروسته د تېراوونې لوست ترمنځ اړیکې ټینګې کړي او د لوست عنوان دې پر تخته ولیکي.
	- زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته ځیر شي او د ښوونکي له خوا دې د لوست د متن سم تلفظ ته ځیر شي.	- ښوونکی دې نوی لوست د کتاب له مخې په لوړ او مناسب اواز سره ولولي او زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته ځیر کړي.
	- هغه زده کوونکي چې د ښوونکي له خوا ورته د لوست د متن د لوستلو بلنه ورکول کیږي، په خپل وار سره دې د کتاب له مخې متن په سم تلفظ ولولي او نوردې ورته غوږ و نیسي او خپلو کتابونو ته دې متوجه شي.	- څو تنه زده کوونکي دې وهڅول شي چې په وار سره د نوي لوست متن په لوړ او مناسب اواز سره ولولي، په لوستلو کې دې بې زړه زده کوونکو ته هم ونډه ورکړل شي.
	- څو تنه زده کوونکي د ټولګي مخې ته په وار سره راځي او د لوست مفهوم په لنډه توګه بیانوي.	- څو زده کوونکي دې وهڅول شي چې په وار سره د لوست په مفهوم خبرې وکړي.
	- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم په منظمه توګه په فعالیت کې فعاله برخه اخلي.	- ښوونکی دې په یو زده کوونکي د کتاب له مخې د متن څو جملې ولولي او نور زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې د املا په ډول ولیکي.
	- زده کوونکي دې نوموړې جملې ته پراختیا ورکړي او بیا دې څو تنه د ټولګي په وړاندې ووايي.	- اوس دې یو زده کوونکی دغه لاندې جمله (هېواد پر موږ ګران دی) په تخته باندې ولیکي نور زده کوونکي دې دغه جمله په خپلو کتابچو کې ولیکي او بیا دې خپلې جملې ته انکشاف ورکړي بیا دې څو تنه د ټولګیوالو په وړاندې ولولي.
	- زده کوونکي دې په وارسره دخپل هوډ په هکله خبرې وکړي چې وطن ته په څه ډول خدمت کوي، نور زده کوونکي دې غوږ ونیسي.	- څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او ودې وایي چې په راتلونکي کې به خپل هېواده ته په څه ډول خدمت کوي. بیا دې څو تنه زده کوونکي په وار سره له هېواد سره د مینې او د هغه د خدمت دارزښت په اړه خبرې وکړي او نور دې ورته غوږ ونیسي.
	- زده کوونکي لغتونه معنا کوي او بیا یې په جملو کې کاروي.	- څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د لوست یو یو لغت ووايي بل تن دې یې معنا په تخته ولیکي او بل

<p>- زده کونکي د نوي لوست متن په چوپتيا سره لولي. هر يو پکې په خپله خوښه پنځه صفتونه په نښه کوي. بيا يې په خپلو کتابچو کې په مناسبو جملو کې کار وي او په وار سره يې د ټولگې په مخ کې لولي.</p> <p>- زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونو سره سم ډله ييز فعاليت سرته ورسوي، د فعاليتونو په سرته رسولو کې دې ټول زده کوونکي فعاله برخه واخلي.</p> <p>- زده کوونکي جملې په مختلفو زمانو کې استعمالوي.</p> <p>- زده کوونکي دې په ډله ييز فعاليت کې برخه واخلي.</p> <p>- زده کوونکي نهم فعاليت سر ته رسوي.</p> <p>- زده کوونکي غوړ نيسي او پوښتنو ته ځواب ورکوي.</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده يادښت کوي.</p>	<p>زده کوونکي دې ورڅخه جمله جوړه کړي او پر تخته دې يې وليکي. ښوونکي دې ورسره مرسته وکړي.</p> <p>- ټول زده کوونکي دې د نوي لوست متن په چوپتيا سره ولولي. پنځه پنځه صفتونه دې پکې په نښه کړي، هغه دې په خپلو کتابچو کې په مناسبو جملو کې وکاروي. او بيا دې د ټولگيوالو په وړاندې ولولي. که يې تيروتنې کړې وي ښوونکي دې يې ورته اصلاح کړي.</p> <p>- زده کوونکي دې په ډلو وويشل شي، د اووم فعاليت د پوښتنو د ځوابونو په اړه دې سره خبرې اترې وکړي او بيا دې د هرې ډلې په استازيتوب يو تن د يوې پوښتنې ځواب د ټولگيوالو په مخ کې ولولي.</p> <p>- زده کوونکي دې په ډلو وويشل شي له هرې ډلې څخه دې څو تنه زده کوونکي په وار سره يوه يوه جمله ولولي. د بلې ډلې يو زده کوونکي دې هغه جمله په منفي او د بلې ډلې زده کوونکي دې يې پرسواليه جمله بدله کړي.</p> <p>- ښوونکي دې څو تنه زده کوونکي په وار سره وهڅوي چې يوه يوه جمله له خپله ځانه ووايي، بيا دې يې يو بل تن زده کوونکي په بله زمانه کې تکرار کړي او بل تن يې دې په بله زمانه کې وکاروي.</p> <p>- زده کوونکو ته دې لارښوونه وشي چې د نهم فعاليت جملې په خپلو کتابچو کې وليکي او بيا دې خالي ځايونه په مناسبو جملو سره ډک کړي.</p> <p>- ښوونکي دې د لوست لنډيز زده کوونکو ته ووايي.</p> <p>- ښوونکي دې د څو پوښتنو په کولو سره د لوست ارزونه وکړي.</p> <p>- ښوونکي دې د کتاب کورنۍ دنده زده کوونکو ته ورکړي چې په بل درسي ساعت کې يې له ځانه سره راوړي.</p>
---	---

<p>خپله خاوره به په خپلو وینو پالم که حاجت یې قرباني زما د تن شي په پورته شعر کې وايي چې د خپلې خاورې خدمت او پالنه به دخپلو وینو په بیه کوم. ان تر دې که د هېواد ازادۍ او پالنې لپاره زما دسر او مال قرباني ته هم اړتیا پېښه شي ، نو زه به یې دریغ نکړم.</p>	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول</p>
<p>صفتونه ، لکه : شنې باغچې، سمسور باغ، رنې اوبه . خوږې اوبه یوه جمله په دریو زمانو کې کارول ، لکه : زه کورته ځم - زه کورته تللی وم زه اوس کورته ځم - زه به کورته لاړ شم</p>	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p>

اضافي معلومات

زمونډ هېواد افغانستان د نړۍ په ویش کې د اسیا په لویه وچه کې پروت دی چې تر پنځو زرو کلونو زیات تاریخي لرغونتوب لري. د مرکزي اسیا په هغو هیوادونو کې دی چې له ډیر پخوا څخه یې خپل سیاسي هویت ساتلی دی. زمونډ هېواد د اسیا په زړه کې ځای لري چې له څلورو خواوو څخه په وچه پورې نښتی دی او ۶۵۲۲۵ کیلو متره مربع پراخوالی لري.

د تاریخ په اوږدو کې افغان واحد ملت د خپل هېواد دفاع کړې ده.

زمونډ هېواد پرتولو افغانانو گران دی او د هېواد له ساتلو او ابادولو سره مینه لري. لکه همیش خلیل چې وایي:

موتی خاوره د وطن به پرې ورنه کړم
که په سر د ځمکې هر وطن ختن شي
د اوبو په ځای به وینې د زړه ورکړم
که محتاجه طراوت ته دا چمن شي
خپله خاوره به په خپلو وینو پالم
که حاجت یې قرباني زما د تن شي
که غلیم له ما بری یو ور محبوبې
ستا پرونی دې زما دتن کفن شي

زمونډ هېواد یو غرنی هېواد دی، ډېر غرونه لري چې د نورستان، کونړ او پکتیا غرونه یې په واورو او ځنگلونو پټ دي. زمونډ په هیواد کې زیات معدنونه شته.

زمونډ په هیواد کې د ډبروسکرو، طبیعي گاز، پترولو، مالګې، اوسپنې، لاجوردو، مسو، طلا اونورو کانونه او ځمکنۍ زیرمې شته دي. اوس چې په هېواد کې ارامي راتلونکې ده، هیله ده چې استفاده ورنه وشي.

زمونډ په هېواد کې اوبه ډېرې او د هېواد په ځینو سیندونو باندې د برېښنا بندونه جوړ شوي دي او که زیات شي، ټول افغانستان ته برېښنا او اوبه ورکولی شي.

زمونډ په هېواد کې له مالدارۍ پرته د میوه لرونکو او بې میوو ونو ځنگلونه شته چې چارمغز او پسته یې ډېر مشهور دي. زمونډ په هېواد کې غنم، وربشې، جوار، شولې، لبلبو، گنګي او ډول ډول میوې کیږي او په هېواد کې بېلابېله اب وهوا ددې سبب شوې ده چې هر راز ونې حاصلات او میوې په کې کیږي.

افغانستان له فرهنګي او کلتوري خوا څخه په نړۍ کې ډېر شهرت لري او همدا وجه ده چې زمونډ افغانانو د تاریخ په اوږدو کې ډیر اثار لیکلي چې د بهرنیو تاراکونو او پخپله زمونډ د ځینو خلکو د نه پاملرنې له امله له منځه وړل شوي دي چې اوس ډیر کم اثار زمونډ په واک کې موجود دي.

ماخذونه

۱. د افغانستان اقتصادي جغرافیه :- پوهاند محمد ظریف تڼیوال

۲. اختصاری از جغرافیای عمومی افغانستان :- پوهاند محب الرحمن چاپ ۱۹۹۹

څلورم لوست

د تدریس وخت : ۳ درسي ساعتونه

وخت	د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه
	۱- د لوست موضوع	د ښځو حقونه
	۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - د متن سم لوستل او ليکل وکړای شي، - د ښځو د حقوقو په اړه پوه شي، - د ښځو د حقونو په برخه کې خبرې وکړي او د حقونو ورکړې ته يې قائل شي، - د ښځو حقوقو ته عملاً کار وکړي شي.
	۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار
	۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تخته، تباشیر، قلم، کتابچه او تخته پاک
	۵- د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي د یادښت کتابچه
۶ دقیقې	۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضری-اخیستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل
۴ دقیقې	۷- د انګیزې رامنځته کول	ښوونکي دې لاندې او هغو ته ورته پوښتنې په شفاهي ډول له زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي: - ایا تاسو کله د ښځو د حقونو په اړه څه اورېدلي دي؟

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸- د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>– زده کوونکي دې غوږ ونیسي او تختې ته دې خیر شي.</p>	<p>– ښاغلی ښوونکی دې له مقدماتي فعالیتونو څخه وروسته د تېر او نوي لوست ترمنځ اړیکې ټینګې کړي او د لوست عنوان دې پر تخته ولیکي.</p>
	<p>– زده کوونکي دې د ښوونکي له خوا د لوست تلفظ ته غوږ ونیسي او خپلو کتابونو ته دې خیر شي.</p>	<p>– ښوونکی دې نوی لوست د کتاب له مخې په لوړ او مناسب اواز سره ولولي او زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته خیر کړي .</p>
	<p>– څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د نوي لوست یو، یو پاراګراف په لوړ او مناسب اواز سره ولولي، نور دې ورته غوږ ونیسي.</p>	<p>– زده کوونکي دې وهڅول شي چې د نوي لوست دمتن یو یو پاراګراف په لوړ او مناسب اواز ولولي .</p>
	<p>– څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د لوست د مفهوم په هکله خپل نظر څرګند کړي .</p>	<p>– څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راوبلل شي او د لوست د مفهوم په اړه دې خبرې وکړي .</p>
	<p>– زده کوونکي دې پر تخته باندې لیکل شوي لغتونه له معناوو سره په خپلو کتابچو کې ولیکي او په مناسبو جملو کې دې یې وکاروي .</p>	<p>– ښوونکی دې د لوست لغتونه د هغوی له معناګانو سره پر تخته ولیکي او بیا دې زده کوونکي وهڅوي چې په خپلو کتابچو کې یې ولیکي او په مناسبو جملو کې یې وکاروي.</p>
	<p>– زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم ډله ییز فعالیت سرته ورسوي .</p>	<p>– ښوونکی دې زده کوونکي په ډلو ویشي چې په خپلو منځونو کې د ښځو د حقونو په اړه سره بحث وکړي . خپل ګډ نظر دې پر یو پاڼه کاغذ کې ولیکي او بیا دې د هر ګروپ په استازیتوب یو زده کوونکی د ټولګي په مخکې ولولي. په لوستلو کې دې یې زړه زده کوونکو ته زیاته ونډه ورکړل شي.</p>
		<p>– ښوونکی دې د پنځم فعالیت پوښتنې له زده کوونکو څخه وکړي او د هرې پوښتنې ځواب دې له دریو یا څلورو زده کوونکو څخه وغواړي چې هر یو خپل خپل نظر په جلا جلا ډول څرګند کړي .</p>
	<p>– زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره</p>	<p>– زده کوونکي دې په څو ډلو وویشل شي . یوه ډله دې د هغو حقونو لیست چې د اسلام مقدس</p>

<p>سم ډله ييز فعاليت سرته ورسوي او ټول زده کوونکي دې فعاله ونډه واخلي.</p> <p>— زده کوونکي دې په ډلييز فعاليت کې برخه واخلي .</p> <p>— زده کوونکي دې پر تخته باندې د ليکلو کلمو متضادې کلمې په خپلو کتابچو کې وليکي او په مناسبو جملو کې دې وکاروي .</p> <p>— زده کوونکي دې د لوست لڼديز ته غوږ ونيسي .</p> <p>— زده کوونکي دې ځوابونه ووايي .</p> <p>— زده کوونکي کورنۍ دنده ياداشت کوي او په کور کې ورباندې کار کوي.</p>	<p>دين بنځو ته ورکړي ، جوړ کړي . بله ډله دې د هغو حقونو لست چې د بشر د حقونو په نړيواله اعلاميه کې يې يادونه شوې ده ، جوړ کړي، بيا دې د هرې ډلې په استازيتوب يو يو تن خپل ليکل شوي لیستونه ولولي. نور دې ورته غوږ ونيسي.</p> <p>— بنوونکی دې د اووم فعاليت پنځه کلمې پر تخته وليکي او نور زده کوونکي دې وهڅوي چې د دې کلمو متضادې کلمې په خپلو کتابچو کې وليکي او په مناسبو جملو کې يې وکاروي.</p> <p>— بنوونکی دې د لوست لڼديز زده کوونکو ته ووايي.</p> <p>— بنوونکی دې د څو لنډو پوښتنو په کولو سره د لوست ارزونه وکړي.</p> <p>— بنوونکی دې د کتاب کورنۍ دنده زده کوونکو ته ورکړي چې په بل درسي ساعت کې يې له ځانه سره راوړي .</p>
	د متن د ستونزمنو برخو روښانول
<p>د پنځم فعاليت د وروستۍ پوښتنې د ځواب په اړه بايد ووايو چې په ځينو سيمو او ټولنو کې بنځو ته ځکه خپل حقونه پوره نه ورکول کېږي چې هغوی د بنځو د حقونو په باب پوره معلومات نه لري.</p>	د فعاليتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه

اضافي معلومات

د تاريخ په اوږدو کې تل د حق خوړونکو او حق اخیستونکو ترمنځ په اوږدو علمي بحثونو، څېړنو، غوښتنو او لا رېونونو د تاريخ پانې ډکې شوې دي او په نتيجه کې هميشه حق پر باطل بريالی شوی دی .

د تاريخ په اوږدو کې تل د حق د لاسته راوړلو، عدالت رامنځته کولو او د محرومو ولسونو د ازادۍ لپاره مبارزې شوې دي او مثبتې پايلې يې لرلې دي .

په دغو تاريخي مبارزو کې يوه هم د ښځو د حقونو د لاسته راوړلو مبارزه ده . د ښځو د حقوقو د لاسته راوړلو مبارزه او دغې مبارزې ته هڅونه له هغه وخت څخه راپيل شوې چې د پرمختللي ټولنيز ژوندانه پر لور د حرکت په بهير کې له خپلو رواحقونو څخه ښځې يې برخې شوې وې او چا ورته په درنه سترگه نه کتل.

که څه هم ښځو د بشر د تاريخ په اوږدو کې له نارينه وو سره د ژوندانه په بېلابېلو برخو کې د هغه وخت په شرايطو کې يو ځای کار کړی دی ، خو هغه ګډ کار په اصل کې د نارينه وو له اور وڅخه د بارد سپکولو په خاطر و او په هغو وختونو کې ښځې تر داسې ظلمونو لاندې وې چې د رانده جسمي کارونه د دوی له فزيکي توان څخه وتلې خبره وه . تر ۱۸ مې پېړۍ پورې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې ښځې د هر هېواد د شرايطو په دننه کې تر زيات فشار لاندې وې .

که څه هم د خپلو حقوقو د لاسته راوړلو لپاره يې تل مبارزه کړې ده ، خو له ستونزو سره هم مخ شوې دي . د ۱۸۷۵م کال د مارچ پراتمه (۸) نېټه د هغه وخت په امريکا کې ښځو د هغه وخت په واکمنۍ کې د خپلو حقوقو د لاسته راوړلو لپاره مظاهره وکړه ، خو د هغوی حقوق په ټوپکو او ډزو سره ورکړل شول . دغه حالت د نړۍ ښځو ته ټکان ورکړ ، دغه ديکتاتورانه حرکت د يو شمېر هېوادونو ښځې دې ته وهڅولې چې سره متحدې شي او د خپلو حقونو د لاسته راوړلو لپاره مبارزه لا تيزه کړي .

په ۱۹۱۰ کال کې د ښځو د زياتې مبارزې په اثر د مارچ اتمه د ښځو د نړيوالې ورځې په توګه وبلل شوه . له هغه تاريخ وروسته ورو ورو د نړيوالو په وړاندې د ښځو د حقوقو ورکړه ثابته شوه او ورباندې قانع شول او د هر کال په تيريدو سره دغه لمانځنه پراخه شوه .

ښځو وغوښتل چې بايد په خپلو هېوادونو کې د ښځو په وړاندې د هر ډول توپير د له منځه وړلو او د ټولنې د ژوندانه په بېلابېلو برخو کې له نارينه ووسره د برابرۍ حقوق ترلاسه کړي . دغه مبارزه په بېلابېلو هېوادونو کې توپير لري او د حقوقو ورکړه يې هم سره توپير لري . کله چې موږ په ټولنه کې د ښځو د حقوقو په اړه خبرې کوو، بايد ووايو چې څه ډول ټولنه؟

په نړۍ کې داسې ټولنې نشته چې ښځو ته د حقونو د ورکړې ترڅنګ د هغو حقوق تر پېښولاندې نه کړي . دا د ټولنې د اساسي قانون د نده ده چې ښځو ته خپل روا حقوق ورکړي او ددې لپاره بايد ښځې اونارينه په ګډه هلې ځلې وکړي .

نن سبا چې موږ د کومو پر مختللو ټولنو نوم اخلو چې ګڼې هغوی ښځو ته حقوق ورکړي دي بيا هم په هغو کې ښځې د لانورو تلف شوو حقونو د لاسته راوړلو لپاره مبارزه کوي، خو په ټولنه کې د مثبتو بدلونونو په رامنځته کيدلو سره د ښځو د حقونو په ورکړه کې بدلونونه راتلای شي .

زموږ په هېواد کې ښځو ته حقوق ورکړل شوي دي چې له نارينه ووسره يو ځای د ټولنې په ټولو کارونو کې د خپل فزيکي توان په کچه اودغه راز په دولتي ادارو کې کارو کړي . په سياسي ګوندونو، پارلمان او د دولت په لوړو څوکیو کې د کار کولو اجازه ولري .

زمونږ په هېواد کې د غازي امان الله خان په وخت کې بنسټ ته ازاډي او حقوق ورکړل شول چې په سياسي او اجتماعي مسايلو کې ګډون وکړي، د هغه وخت د اساسي قانون په جوړولو کې بنسټ ګډون وکړ او په بنسټونو کې د زده کړې اجازه ورکړل شوه .

په ۱۳۵۷ کال کې د لومړي ځل لپاره د افغانستان بنسټ د اسيايي هېوادونو د بنسټ په کنفرانس کې ګډون وکړ چې په سريلانکا کې جوړ شوی و. همدا اوس زمونږ په دولتي ادارو ، پارلمان او کابينه کې بنسټي موجودې دي اوس په بنسټونو کې $\frac{1}{3}$ برخې زده کوونکي نجونې دي .

د اسلام دين د جنس د توپير مخالف دی ،خو که چيرې په رښتينې توګه څوک په اسلام کې د بنسټ د حقوقو په هکله څيړنې وکړي، په ټولنيزو او سياسي چارو کې د بنسټ نظر ته پوره درناوی شوی دی. مثلاً کله چې مسلمانان د دويم ځل لپاره مدينې منورې ته ننوتل .په هغوی کې بنسټي هم وې، دغه راز په لومړي ځل په اسلام کې بنسټ ته د سياسي ازادۍ حق ورکړل شوی دی . اسلام بنسټي له انتخاب کولو او انتخاب کېدو څخه نه منع کوي . زمونږ د اساسي قانون ۳۵ ماده هم وايي چې د افغانستان اتباع نارينه او بنسټي سياسي احزاب جوړولی شي . دا هغه قانون دی چې د افغانستان د ديني علماوو په حضور کې د افغانستان د خلکو د استازو له خوا تصويب شوی دی . دغه راز د افغانستان ټول خلک او دغه راز ځوانان هم بايد د بنسټ د حقوقو پر ارزښت پوه شي او د ټولنې په متوازنه وده کې د دغو حقوقو د رعايت په اغيزمنتوب باوري شي.

دا لازمه ده چې ځوانان په دې پوه شي چې دغو حقوقو ته په خپله کورنۍ کې، په خپل کلي او سيمه کې، په خپل شاوخوا کې توجه وکړي او نورو ته يې هم پر عملي کولو ټينګار وکړي . ځوانان بايد په دې ټکو وپوهول شي چې له بنسټ پرته ټولنه نيمګړې ده، بشريت نيمګړی دی او دهغوی له ونډې پرته د ټولنې او هېواد وده ناشونې ده. د بنسټ د حق د لاسته راوړلو لپاره بايد بنسټي او نارينه په ګډه هلې ځلې وکړي .

د بنسټ د حقوقو په برخه کې اخځونه:

۱. ميرمنو مجله، ۱۲ ګڼه، ۱۳۴۷ کال.
۲. ميرمنو مجله، ۳ ګڼه، ۱۳۶۲ کال.
۳. د بشر د حقوقو نړيواله اعلاميه ۱۳۸۴ کال.
۴. جنډر او حقوق بشر، ۱۳۸۴ کال.
۵. قانون اساسي ۱۳۸۴ د عدلي وزارت .

پنځم لوست

د تدریس وخت : ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	فعل د جملې مهمه برخه	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي فعل او ډولونه پې وپېژني، - فعلونه په جملو کې وکارولي شي، - په جمله کې د فعل د سم او په خپل ځای کارولو په ارزښت وپوهېږي، - په ليکلو او لوستلو کې فعل په سمه توګه وکارولي شي. 	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، په چوپټيا سره لوستل، يو کسيز کار، ډله یيز کار، پوښتنې او ځوابونه	
۴- د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تېاشير، تخته، د امکان په صورت کې د فعلونو يو چارټ، کارټونه	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي د يادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعاليتونه	سلام، روغېږ، احوال پوښتنه، د حاضری اخيستل، د ټولګي تنظيم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقيقې
۷- د انگيزې رامنځته کول	ښوونکي دې لاندې او هغو ته ورته پوښتنې په شفاهي ډول له زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي: که چېرې په يوه جمله کې فعل رانه وړل شي، څه ستونزې به رامنځته شي؟	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقي	<p>- زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته متوجه شي.</p>	<p>- ښوونکي دې د نوي لوست سرليک په تخته وليکي، بیا دې د لوست متن په لور او مناسب اواز سره ولولي.</p>
	<p>- زده کوونکي دې متن په چوپټیا سره ولولي، د ستونزمنو برخو په هکله دې له ښوونکي څخه پوښتنې وکړي .</p>	<p>- زده کوونکي دې وهڅول شي چې د نوي لوست متن په چوپټیا سره ولولي ستونز من ځایونه پکې په نښه کړي .</p>
	<p>- څو تنه زده کوونکي دې متن په لور او وایي اونور زده کوونکي دې غوږ ونیسي</p>	<p>- څو تنه زده کوونکي دې وهڅول شي چې په وار سره د لوست متن په لور او مناسب اواز او په سم تلفظ سره ولولي، نور زده کوونکي دې سم تلفظ ته ځیر او خپلې ستونزې دې حل کړي .</p>
	<p>اوزده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم کار کوي او په ډله ییز فعالیت کې ونډه اخلي .</p> <p>- زده کوونکي دې د متن د موضوع د ارزښت په هکله په وار سره خپل نظر څرگند کړي .</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم په ډلو کې فعالیت سرته رسوي .</p> <p>زده کوونکي د ښوونکي له لارښوونې سره سم کار کوي .</p> <p>زده کوونکي پنځم فعالیت سرته ورسوي .</p>	<p>- زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي . د یوې ډلې یو زده کوونکي دې د یوه فعل نوم و اخلي او د بلې ډلې یو زده کوونکي دې هغه فعل په شفاهي ډول په زمانه کې په جمله کې وکاروي . دا فعالیت دې په څو تنو باندې سرته ورسوي .</p> <p>- څو تنه زده کوونکي دې په وار سره وهڅول شي چې د متن د موضوع د ارزښت په هکله خبرې وکړي، بې زړه زده کوونکو ته دې هم ونډه ورکړل شي، ښوونکي دې ورسره د اړتیا په صورت کې مرسته کوي .</p> <p>- د یوې ډلې څو تنه زده کوونکي دې په خپل وار سره د یو، یو لازمي فعل نوم و اخلي او د بلې ډلې یو، یو زده کوونکي دې په وار سره پر تخته باندې وليکي . په مناسبو جملو کې دې یې وکاروي . او بیا دې د مقابلي ډلې څو تنه زده کوونکي په وار سره د یوه، یوه متعدي فعل نوم و اخلي او د بلې ډلې زده کوونکي دې په مناسبو جملو کې وکاروي .</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکي وگوماري چې په خپله خوښه د زمانې په لحاظ څو فعلونه په خپلو کتابچو کې وليکي، بیا دې یې په وار سره د ټولگيوالو په مخ کې ولولي. د جملو د لوستلو لپاره د زده کوونکو په انتخاب کې دې قوي او ضعیف ټول په پام کې ونیول شي .</p> <p>- ښوونکي دې نور څو تنه زده کوونکي وهڅوي چې په خپل وار سره د پنځم فعالیت یوې، یوې پوښتنې ته ځواب ووايي .</p>

<p>- زده کوونکي فعالیت سرته رسوي .</p> <p>- ټول زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې سمې جملې وليکي او بيا دې څو تنه په وار سره خپلې جملې د ټولگي په مخ کې ولولي.</p> <p>- زده کوونکي له لارښوونې سره فعالیت سر ته رسوي.</p> <p>- زده کوونکي دې ليکل شوی فعل په خپله خوښه په هره زمانه کې چې کولای شي، په جملو کې وکاروي .</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده سره ته رسوي.</p>	<p>د اړتيا په صورت کې دې ښوونکي ورسره مرسته کوي .</p> <p>- ښوونکي دې ټولو زده کوونکو ته دنده ورکړي چې د کتاب د لوست د شپږم فعالیت ناسمې جملې په خپلو کتابچو کې په سمه بڼه سره وليکي او بيا دې څو تنه خپلې جملې په وار سره په لور او مناسب اواز سره ولولي، نور زده کوونکي دې خپلې جملې ورسره پرتله کړي که يې تيرونې کړې وي هغه دې اصلاح کړي .</p> <p>- زده کوونکي دې وهڅول شي چې په خپلو کتابچو کې داسې جملې وليکي چې يو فعل پکې په بېلو، بېلو زمانو کې کارول شوی وي، بيا دې څو تنه خپلې جملې په وار سره په لور او مناسب اواز سره په ټولگي کې ولولي .</p> <p>- يو زده کوونکي دې وگومارل شي چې يو فعل په تخته باندې په يوه زمانه کې وکاروي . څو نور زده کوونکي دې دغه فعل په وار سره په بله زمانه کې د تخته له پاسه وکاروي .</p> <p>- يو زده کوونکي دې د معنا له مخې يو فعل په تخته باندې وليکي، بل دې په جمله کې وکاروي . دا کار دې څو تنه تکرار کړي .</p> <p>- يو زده کوونکي دې وهڅول شي چې په سم خط څو لنډې جملې په تخته وليکي، بيا دې د ټولگي زده کوونکي په دوو ډلو ووېشل شي، يوه ډله دې دغه جملې په منفي جملو او بله ډله دې هغه په سوالیه جملو واړوي، بيا دې څو تنه په وار سره خپلې جملې د ټولگي په مخ کې ولولي. ښوونکي دې تيرونې اصلاح کړي .</p> <p>- ښوونکي دې له لنډيز، ارزونې وروسته کورنۍ دنده ورکړي.</p>
<p>فاعل : هغه څوک دی چې يو کار يې سرته رسولی وي، يا يې سر ته رسوي .</p> <p>مفعول : هغه څوک يا څو تنه چې يو کار ورباندې سرته رسيدلی وي .</p> <p>ماضي : تير</p> <p>مستقبل : راتلونکي</p> <p>ښاغلی ښوونکي دې د وخت او زده کوونکو د شمېر په پام کې نيولو سره د لوست فعالیتونه سرته ورسوي .</p> <p>- د وخت د موجوديت په صورت کې دې ښوونکي په خپله خوښه ځينې فعالیتونه په زده کوونکو باندې سرته ورسوي.</p>	<p>- د متن د ستونزمنو برخو روښانول</p> <p>- د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه</p>

اضافي معلومات

فعل:

فعل د وينا د يو عمده جز په توگه په يوه زمانه کې د کار په کولو او يا د يوې پېښې په پېښېدو دلالت کوي . يا په بل عبارت فعل هغه کلمې ته وايي چې په يوه زمانه کې د يو کار او پېښې په کېدو دلالت کوي . لکه احمد خط ليکي . احمد به کور ته لاړشي . زرميني خط وليکه . فعل پراخ مفهوم لري او بېلابېل موضوعات په خپله ځولۍ کې رانغاړي .

څرنگه چې يو فعل په يوه زمانه کې د کار او پېښې په پېښېدو دلالت کوي، په ټاکلي شخص او ټاکلي زمانې پورې اړه لري . فعل ځانگړې ريښې لري . همدارنگه فعل د اشتقاق ځانگړې صورتونه او وجه لري : فعل د وينا مهم او عمده جز تشکيلوي چې له فعل څخه پرته جمله نيمگړې بلل کېږي .

فعل ډېر ډولونه لري ،دلته يې ځينې درېژنو .

لومړۍ - د معنا له مخې د فعل ډولونه :

د فعل معنوي اړخ (لازمي او متعدي)

په پښتو ژبه کې فعل د معنا له پلوه په لازمي او متعدي ویشل کېږي .

الف - لازمي فعل: هغه فعل ته وايي چې مفعول نه قبلوي او فعل په تيره او ناتيره زمانه کې د جملې د فاعل لپاره کارول کېږي . يا دا چې فعل په تيره زمانه کې د جملې د فاعل سره مطابقت ښيي چې البته دغه مطابقت په ناتيره زمانه کې د لومړي او دويم شخص په مورد کې د شخص او عدد له پلوه او د درېم شخص په باره کې د شخص او عدد له پلوه او د دويم شخص په مورد کې د شخص او عدد له پلوه د جملې د فاعل لپاره کارول کېږي . په مهال کې لازمي فعل د لومړي او دويم شخص په مورد کې د شخص او عدد له پلوه د جملې د فاعل لپاره کارول کېږي ،خوددويم شخص په مورد کې سربيره پر شخص او عدد د جنس له پلوه هم له فعل سره سمون ښيي .

ب: متعدي فعل: متعدي فعل هغه فعل ته وايي چې مفعول قبلوي او فعل په تيره زمانه کې د جملې د مفعول لپاره اوږون مومي، البته دغه اوبښتون د شخص، عدد او جنس له پلوه تر سره کېږي . لاندې مثالونو ته پاملرنه وکړئ .

تيره زمانه :

شخص	مفرد	جمع
۱	احمد زه ووهلم .	احمد موږ ووهلو .
۲	احمد ته ووهلې .	احمد تاسې ووهلئ .
۳	احمد دی وواهه .	احمد دوی (مذکر) وواهه .
۴	احمد دا ووهله .	احمد دوی (مونث) ووهلې .

په پورتنیو مثالونو کې چې د فعل مفعول لومړی او درېم شخص مفرد وي، فعلي روستاړی د (ام) او کله چې د فعل مفعول/ موږ او تاسې/ جمع وي فعلي رو ستاړی د (و-ئ) په بڼه ظاهر شوی دی. ځکه په فعلونو کې د مفرد او جمع بڼې د څرگندېدو لپاره مشخص او ټاکلي مورفيمونه نشته، بلکې هماغه د شخص تعريفي روستاړي دي چې د مفرد او جمعې شکلونه هم ښکاره کوي .

د درېم شخص په برخه کې په تيره زمانه کې د جنس مساله هم رابرسېره کېږي ،لکه چې په پورتنیو مثالونو کې وینو کله چې د فعل مفعول درېم شخص /دی-دا/ مفرد مذکر او مفرد مونث دی فعلي روستاړي د (د-له) په بڼه همدارنگه هلته چې د فعل مفعول (دوی) جمع مذکر او جمع مونث دی، فعلي روستاړي د (ال/ې) په بڼه ،څرگند شوي دي، نو په نتیجه کې ویلی شو چې د درېم شخص په مورد کې فعل په تيره زمانه کې د مفعول لپاره کارول کېږي .

د فعل زمانه:

يو فعل د مهال (زمان) له پلوه په درې ډوله دی، يا په بل عبارت د يوې پېښې پېښېدل او يا د يو حالت واقع کيدل په دريو زمانو پورې اړه لري:

تېر مهال: د وينا يا د يو فعل له پېښېدو څخه پخوا زمانه.

ناتير مهال: (حال) د وينا يا د يو فعل د پېښېدو زمانه.

راتلونکی مهال: د وينا او د پېښې د پېښېدو وروسته مهال.

ماضي فعل او د هغه ډولونه:

ماضي فعل هغه فعل ته وايي چې د يو کار د کېدو او يا د يوې پېښې له پېښېدو څخه په تير مهال کې بيان کوي او په لاندې ډولونو ویشل کېږي.

مطلقه ماضي:-

په پښتو ژبه کې د مطلقې ماضي رغېدنه د فعل له دويمې ريښې څخه په دوو ډولو ترسره کېږي:

الف: د /و/ د مختارې په زياتولو ترسره، لکه:

ماو+اغوست/ماو-خوړ/ماو-لوست/تاو-اغوست/ده و-اغوست/

ب- د څپې د خج په بدلون:

زه ځملاستم:

زه پرېوتم.

زه کېښاستم.

په پورته مثالونو کې که چېرې فشار د فعل پر لومړۍ څپه راشي، نو مطلقه ماضي ترې جوړېږي.

استمراري ماضي:

چې د يو کار د کېدو او يا د يوې پېښې د پېښېدو استمرار او دوام په تير مهال کې بيانوي. په پښتو ژبه کې د استمراري

ماضي جوړښت د تېر مهال فعل له ريښې څخه په لاندې ډول ترسره کېږي:

الف: د څپې د خج په بدلون: څرنگه چې د مطلق ماضي په رغېدنه کې وليدل شول، که چېرې د فعل په لومړۍ څپه فشار يا خج راوړل شي، مطلقه ماضي ترې جوړېږي او که چېرې خج د فعل وروستۍ څپې ته انتقال شي، نو استمراري ماضي فعل ترې جوړېږي، لکه:

زه ځملاستم.

زه پرېوتم.

زه کېښاستم.

څرنگه چې د مطلقې ماضي په رغېدنه کې مو وليدل چې مطلقه ماضي په متعدي فعلونو کې (و) د مختارې په زياتولو سره رغېدنه مومي، خو په استمراري ماضي کې د (و) مختارې چې د فعل له سر څخه وغورځول شي استمراري ماضي جوړېږي، لکه:

ماکميس اغوسته.

تا ډوډۍ خوړه.

ده ليک ليکه .

يادونه : په ځينو لازمي فعلونو کې هم د (we) د مختاري په زياتولو سره مطلقه ماضي جوړېږي ، لکه : زه ولاړم زه و+تم، ته و+وتې .

خو په ځينو فعلونو کې ، لکه : تلل د فعل د اصل په بدلون سره استمراري ماضي جوړېږي ، لکه : زه تلم . ته تلې . دی ته . داتله .

نږدې ماضي : نږدې ماضي د چارواو پېښې له مخې کله داسې وي چې په تير مهال کې يو مخيز بشپړ شوې وي او يا دا چې تر اوس مهال يې څه اوږدوالی موندلی وي .

د هغه د جوړولو طريقه په لاندې ډول ده :

مفعولي صفت + یم، يو، دی، یې (مرستیال فعل) .

زه تللی یم. ته تللی یې. موږ تللي یو، تاسې تللي یئ. دی تللی دی . دا تللې ده . دوی تللي دي . مالیکلي دي . مالیکلې ده .

لرې ماضي : بعیدې ماضي ته هغه وخت ضرورت وي چې وروسته ترې بشپړ تیرمهال (مطلقه ماضي) يا د نږدې ماضي فعل واقع شوی وي .

په بل عبارت لرې ماضي يود دغو نورو ډولونو تر استعمال وروسته کارول کيږي ، لکه : ته پر لسو بجو راغلې اوزه پر نهو بجو راغلې وم . يا هغه وخت چې ته راغلې، زه راغلی وم . کله چې زه راغلم ، ملگري تللي وو . د لرې ماضي فعل گردان او رغيدنه په لاندې ډول ده : (مفعولي صفت د / ول/ مرستیال فعل)

لکه: ماخوړلې ده.

تا خوړلې وه.

موږ ليکلې و.

دوی تللي وو.

تاسې تللي وئ .

د بعیدې ماضي مجهول شکل په لاندې ډول رغيدنه مومي:

(اصلي فعل + شول + ول)

زه خوړلی شوی وم .

ته وهل شوی وې .

تاسې رټل شوي وئ .

خط ليکل شوی و .

خطونه ليکل شوي وو.

احتمالي يا التزامي ماضي :

هغه فعل ته وايي چې د هغه پېښېدل گوماني او مشکوک وي يا په بل عبارت په تيره زمانه کې د يو کار پېښېدل په شک يا احتمال بيانوي).

په لاندې ډول جوړېښت مومي (مفعولي صفت+ به + ول) او هم د گوندې اوبښايي غوندې گوماني ادات هم ورسره ملتيا مومي،

لکه : مابه خوړلی وي، تا به ليکلې وي، دی به تللی وي، ښايي ما به خوړلی وي . ښايي ما به ليکلې وي، ښايي ده به ليدلې

وي .

حال فعل: په او سمهال کې د معنا له پلوه د يو عمل واقع کيدل دي . حال فعل د او سمهال له اصل څخه جوړېږي او فاعلي روستاړی د فعل په ريښه پورې نښلي .

- زه لولم .
- زه خورم .
- زه کښينم .
- زه وهم .
- ته کښيني .
- ته وهي .
- موږ کښينو .
- تاسې لولئ .
- دوی لولي .
- دوی خوري .

مستقبل فعل :

د يو کار کېدل په راتلونکې زمانه کې څرگند وي . فعل د اصل له پلوه د اوسمهال سره کوم توپير نه لري . او په پښتو گرامرونو کې دغه دواړه (حال او مستقبل) د ناټيرې زمانې په نامه هم نومول شوي دي ، خو د /ب/ ادات په زياتو سره له او سمهال سره توپير کيدای شي .

- لکه : زه به وخورم -ته به وخوري .
- دی به وليکي .
- دوی به ولولي .
- تاسې به واغونډئ .

يادونه : مستقبل فعل داوسمهال له ريښې څخه د /ب/ په زياتولو رغېدنه مومي ، خو يوازې د /تلل/ په گردان کې د لار/ مطلقې ماضي د پيښې په راوړو سره د/شول/ مرستيال فعل په ملتيا گردانيږي، لکه : زه به ولاړشم، ته به لاړ شي .

مستقبل فعل بشپړ شکلوته لري .

بشپړ: و به خورم، و به خوري .

مجهول : و به خوړل شي، و به وهل شي.

نا بشپړ: خورم به، خوروبه، مجهول شکل : خوړل کيږم، دريږم به .

امر فعل : هغه فعل ته وايي چې د يو کار په سرته رسولو امر وکړي او يا د يو کار سرته رسول د استدعا او خواهش په صورت کې وکړي . او دوه صيغې لري . مفرد او جمع، لکه : وخوره، وخوري، وڅښه، وڅښي، وليکه، وليکي، ووهله، ووهي، ودريږه، ودريږئ .

ماخذ= پښتو غږ پوهنه او ويپوهنه

فونولوژي-مورفولوژي

پوهنوال محمد صابر خویشکی

۱۳۸۰-۲۰۰۱م کال

شپږم لوست

د تدریس وخت ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	خرقه مبارک	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - ليکل او لوستل وکړي شي، - خرقه مبارکه وپيژني، - د خرقې مبارکې په هکله خبرې وکړي شي، - د خرقې مبارکې په هکله پوه شي چې ولې مبارکه ده . 	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار	
۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تخته، تباشیر، تخته پاک	
۵- د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغبړ، احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقیقې
۷- د انګیزې رامنځ ته کول .	<p>ښوونکي دې په شفاهي ډول له څو تنو زده کوونکو څخه لاندې پوښتنې وکړي:</p> <p>تاسو کله د خرقې مبارکې نوم اوریدلی دی؟</p> <p>پوهیږئ چې خرقه مبارکه به چیرې وي؟</p>	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي د ښوونکي د رڼاوی کوي، کورنۍ دنده ښوونکي ته ښيي او پوښتنو ته ځوابونه وایي. - زده کوونکي ځواب ورکوي . - زده کوونکي یو ځل متن په چوپه خوله لولي او بیا څو تنه زده کوونکي متن په لور اواز لولي ، نور زده کوونکي د متن لوستلو ته غوږ نیسي . - زده کوونکي په خپلو کتابچو کې د خرقې مبارکې په هکله معلومات لیکي او بیا یې نور ټولگیوالو ته وایي اونور ګروپونه ورته غوږ نیسي. - زده کوونکي په ډلیز فعالیت کې ونډه اخلي . او استازې زده کوونکي د خرقې مبارکې په هکله خبرې کوي . نور زده کوونکي ورته غوږ نیسي . - زده کوونکي دې د پوښتنو ځوابونو ته متوجې وي او ځوابونه دې ووايي . - زده کوونکي په خپلو کتابچو کې خاص او عام نومونه لیکي او بیا یې د ښوونکي په لارښوونه نور ټولگیوالو ته وایي . - زده کوونکي په خپلو کتابچو کې د جملو تش ځایونه ډکوي . - زده کوونکي د خرقې مبارکې دارزښت په اړه خبرې کوي اونور زده کوونکي غوږ نیسي . - زده کوونکي د خرقې مبارکې په ارزښت خبرې کوي اونور زده کوونکي غوږ نیسي. 	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي د نوي لوست په اړه انگیزه یې پوښتنې کوي . - تاسو کوم وخت د خرقې مبارکې په اړوند څه اوریدلې دي؟ - زده کوونکي په چوپه خوله یو ځل متن لولي ، بیا څو تنه په وار سره د متن یو یو پاراګراف لولي ، نور ورته غوږ نیسي، ښوونکي لارښوونه کوي . - ښوونکي زده کوونکو ته دنده ورکوي چې د خرقې مبارکې د ځای اود راوړلو په باره کې څو کرښې ولیکي ، بیا دې نورو ټولگیوالو ته ووايي. - زده کوونکي دې په څو څو ډلو ویشي چې له هرې ډلې څخه یو استازی د خرقې شریفې د ارزښت په هکله خبرې وکړي. - له یو ګروپ نه دې څوکسه د فردې لیاقت په پام کې نیولو سره پورته کړي چې له بلې ډلې څخه د کتاب د فعالیتونو د ۴ شمیرې پوښتنې وکړي د بل ګروپ زده کوونکي دې ورته ځواب ورکړي . - په څو ګروپونو دې د متن عام نومونه په خپلو کتابچو کې وکاروي او په څو ګروپونو دې د متن خاص نومونه په خپلو کتابچو کې وکاروي ، بیا دې د هر ګروپ په استازو ووايي او ګروپونه دې و څاري چې ټول زده کوونکي په کې برخه واخلي. - په زده کوونکو باندې د ۷ فعالیت د جملو تش ځایونه په کتابچو کې ډک کړئ . - څو زده کوونکي پورته کړئ چې کندهار ته د خرقې مبارکې د راوړلو په هکله خبرې وکړي . - څو تنه زده کوونکي دې په دې هکله خبرې وکړي چې خرقه شریفه موږ ته څه ارزښت لري . - که وخت و، ښوونکي کولای شي چې د نورو پوهنیزې، ذهني او مهارتي خواوو په هکله په زده

<p>- زده کوونکي په فعالیت کې ونډه اخلي .</p> <p>- زده کوونکي ورته غوږ نیسي او ځواب ورکوي.</p> <p>زده کوونکي کورنۍ دنده راوړي.</p>	<p>کوونکو خبرې وکړي .</p> <p>- ښوونکي د لوست لندیز یو ځل زده کوونکو ته په خپله وایي .</p> <p>- ښوونکي د څو لنډو پوښتنو په کولو سره د لوست ورکول ارزوي .</p> <p>کورنۍ دنده :</p> <p>په زده کوونکو دې په خپله سیمه کې د یو داسې ځای په هکله څو کرښې ولیکي چې خلک د درناوی لپاره ورځي.</p>
---	---

<p>خرقه مبارکه : دحضرت پیغمبر ﷺ چپنه ده چې حضرت محمد ﷺ اود هغه کورنۍ په خپلو لاسونو گنډلې وه او اوس په کندهار کې ده .</p> <p>صوفیان : په اصل کې دصوفي کلمه دصوف نه اخیستل شوي ده اوصوف په عربي ژبه کې وړپوته وایي ، نوله دې امله صوفي به هغه چاته ویل کیده چې هغه به وړینې جامې اغوستلې ،خو صوفیان هغه چاته ویل کیږي چې هغوی دتصوفي طریقې پیرو وي .</p> <p>امیر تیمورگو رگاني:امیر تیمورگورگان دترغای زوی او دتورک له قبیلې نه و.دغه قبيله چې کله ماورانهر ته راغله ، په شهرسبز سیمه کې ځای په ځای شوه .مورېې مکنه نومید ه.کله چې ځوان شو،دپاد شاهی فکر یې په ذهن کې راوگرځید. هغه غوښتل چې مرکزي اسيا ونیسي .۱۸ودونه یې کړي وو.</p> <p>(افغانستان درمسیر تاریخ لومړی او دویم ټوک ۲۶۰ مخ.)</p> <p>ویس قرني: ویس قرني دیمن و اوپه حضرت محمد ﷺ باندې ډیر گران و اوانحضرت ﷺ وصیت کړی و چې زما له مرگ څخه وروسته دا چپن هغه ته ورکړئ .</p> <p>سمرقند:دازبکستان لرغونۍ ښار دی لرغوني تاریخي او هنري اثار لري. دتیمورگورگاني قبر هم په دې ښار کې دی .په دې ښار کې لرغوني مسجدونه، لکه: مسجدنمازگاه ،مسجد بي بي خانم،مسجدخانقاه،لرغوني مدرسي ،لکه : مدرسه الغ بیک.</p> <p>دغه راز ددري ژبې د نامتو شاعر رودکي قبر هم د رودک په سیمه کې دی .</p>	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول</p>
--	---

<p>سادات : دحضرت محمد ﷺ اولادې ته سادات وايي .</p> <p>متولیان : هغه چا چې به دحضرت محمد ﷺ چين ساتله ، هغوی ته به يې متولیان ويل .</p> <p>احمد شاه بابا:احمد شاه ابدالي دزمان خان زوی اوپه هرات کې زيږيدلی دی . کله چې نادرشاه کندهار ونيو ،احمدشاه اود هغه ورور ذوالفقار يې مازندران ته تبعيدکړل . دهغه ورور هلته مسموم اومړشوواحمد شاه چې په هغه وخت کې د احمدپه نامه يادیده. يوازې پاتې شو . ۲۰ کلن و چې دنادرافشار دربارته يې لاره پيدا کړه ،پوځي افسر اودافغاني لښکرو مشر شو .</p> <p>(افغانستان درمسیر تاریخ اول اودویم ټوک ۳۶۷ مخ.)</p>	
<p>۷ فعالیت : په لاره کې په هر پړاو کې خلک د خرقې مبارکې لیدو ته راټو لیدل . خرقه شریفه ۹ میاشتې په کابل کې وه . خرقه شریفه اوس داحمد شاه باباد مزار ترخنګ ودانۍ کې خوندي ده .</p> <p>۴ فعالیت : د خرقې مبارکې ارزښت دا دی چې حضرت محمد او دهغه میرمنې په خپلو لاسونو گنډلې وه او د عمر تر پایه يې اغوستې ده .</p> <p>۲-: دا خرقه مبارکه له بدخشان څخه هند ته وړل کیده،خو د بدخشان والي پرې خبرشو، هلته يې ترینه واخيسته ، په بدخشان کې يې ورته ځای جوړ کړ او بیا يې په بدخشان کې دغه ښارته د فیض اباد نوم کینود.</p>	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p>

اضافي معلومات

خرقه شریفه د حضرت محمد ﷺ چینه ده چې د هغه د کورنۍ غړو په خپلو لاسونو گټلې وه او دخپل عمر په پای کې یې اغوستله .

پیغمبر ﷺ د دې چينې په هکله وصيت کړی و چې زما له مرگ څخه وروسته دغه چينه ابي عمرو او ويس بن العامر ته چې په ويس قرنې مشهور دی ، ورکړئ، نو د هغه مبارک له مرگ څخه وروسته حضرت عمر ﷺ او حضرت علي ﷺ نوموړي ته وسپارله. په حضرت محمد ﷺ باندې نوموړی ډیر گران و او هغه د یمن اوسیدونکی و. نو موږي هم دغه مبارکه چینه د ژوند ترپای پورې اغوستله. دهغه له مرگ څخه وروسته یې دغه چين راوړه ، د حرا په غار کې یې کینوده.

ډیر کلونه هلته وه. بیا له هغه ځای څخه بغداد ته راوړل شوه. د عراق په بغداد کې وه ډیر کلونه وروسته امیر تیمور گورگان د خپلو فتوحاتو په لړ کې چې کله یې بغداد ونيو، سمرقند ته یې راوړه او دهغې لپاره یې ودانۍ جوړه کړه. تر ۱۰۷۴ هـ ق کال پورې په سمرقند کې وه. په ۱۰۷۴ هـ ق کال چې ابو سعید او غلان د شرقي ترکستان حکمرانان و او د کورگان له کورنۍ څخه و، نو خرقه شریفه یې له سمرقند څخه شرقي ترکستان ته راوړه او تر ۱۱۰۹ هـ ق کال پورې په بلخ کې وه. هلته په شرقي ترکستان کې دوو تنوچې شیخ اقا محمد او شیخ نظر محمد نومیدل، دغه چینه ورسره وه. په ۱۱۰۹ هـ ق کال کې شیخ محمد ضیا او شیخ محمد نیاز د بدخشان دیار ییگ حکمران په وخت کې غوښتل چې هغه چینه د جترال له لارې هند ته ولېږدوي، خو د بدخشان والي د دوی په نیت خبر شو، نو دغه چینه یې ونيوه. د (۱۱۰۹ هـ ق کال د محرم الحرام د میاشتې ۲۴ په نیټه د)یک شنبې ورځ) د بدخشان د جوزگون په ښار کې یې ورته د ساتلو لپاره ځای وټاکه، یوه ودانۍ یې ورته جوړه کړه . نوموړی ښار په همدغه پورته یاده شوی نیټه د فیض اباد په نامه یاد شو. خرقه شریفه ۱۰۹ کاله په بلخ او بدخشان کې وه، یانې ۳۵ کاله په بلخ کې وه . ۷۴ کاله په بدخشان کې وه په هغه وخت دا سیمې د بخارا د واکدار په لاس کې وې د احمد شاه بابا په امر شاه ولي خان دبخارا او افغانستان ترمنځ د اموسیند سرحد وټاکه او له بدخشان څخه یې خرقه شریفه هم کابل او بیا کندهار ته ولېږدوله، کله چې یې له بدخشان څخه لېږدوله، په لاره کې چا د دې حق نه درلود چې له اوبښ څخه مخکې روان وي . له هغه اوبښ سره نږدې چاپه اوبښ یا اس باندې د سپریدو حق نه درلود. په هر کور کې چې ښکته کیدله، د صندوق لاندې به یې فرش هوارولو. بیا به یې هغه صندوق ورباندې کینودو، په هر کور کې به خیراتونه کیدل . د هغه اوبښ په غاړه کې به یې یوه لیکنه ځوړندوله ،په هغې کې به لیکل شوي وو چې پر دې اوبښ مبارکه خرقه شریفه وړل شوې ده. هیڅوک د دې حق نه لري چې پرې سپور شي او یا ورباندې څه شی بار کړي ،خو د خیرات په نوم یې د حلالولو اجازه ورکړې وه.

په هغه ځای کې چې به یې صندوق کینود، په هغه ځای به یې بیرغ ودراره چې څوک ورباندې ونه گوزي . کله چې راوړونکي کسان پروان ته راغلل . د غورښد، پنجشیر، کوهدامن او کابل خلک ورته راغلي وو. دوه درې ورځې معطل شوه. کله چې کابل ته راوړل شوه، له ښار څخه بهر د علي اباد د غره په څنگ کې ورته ځای وټاکل شو.

د هرې جمعې په ورځ به خلک ورته ورتلل او په یوه تېره به ایښودل کیده او خلکو به لیدله. امان الله خان د خپلې پاچاهۍ په وخت کې د خرقې مبارکې د درناوۍ لپاره د علي آباد په نوموړي ځای کې یو ځلی جوړ کړ.

د ۱۱۸۲ هـ ق کال د ربیع الاول په ۹ نیټه کندهار ته یوړل شوه. د هغه ښار په لومړۍ جومات کې چې په ۱۱۷۲ کال جوړ شوی و او د جوړولو امر یې هم احمدشاه بابا ورکړی و، کینودل شوه، تر ۱۱۹۶ هـ ق کال پورې په هغه جومات کې وه.

دغه خرقه شریفه یې له کابل څخه تر کندهار پورې په ۵۰ ورځو کې ورسوله او پوره ۹ میاشتې په کابل کې وه. چې تراوسه پورې خرقه شریفه په کندهار کې ده. د دغې چینې ځانگړنې دا دي چې ورپښه ده، لستونې یې له قد څخه لږ دي. د اوبښ له نازکو وړیو څخه جوړه شوي ده. رنگ یې اسماني دی، ځانگړې ځلا لري. د انسان د قد په تناسب سورلري، استر نه لري. مخکې برخه یې سولیدلې ده.

موخذ: تاریخ خرقه شریفه کندهار،

— افغانستان در مسیر تاریخ، د میر غلام محمد غبار لیکنه لومړۍ او دویم چاپ

اووم لوست

د تدریس وخت ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	سوله او امن	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - د متن سم لوستل او ليکل وکړای شي، - د سولې او امن په ارزښت باندې پوه شي او خبرې پرې وکړي شي، - د سولې په اړه خپل نظر نورو ټولگيوالو ته وړاندې کړي، - د سولې د ارزښتونو او د جگړو د ناوړو پايلو په اړه خبرې وکړي . 	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار	
۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تخته، تباشیر، تخته پاک	
۵- د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضری-اخیستل، د ټولگي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقیقې
۷- د انگیزې رامنځ ته کول	<p>ښوونکی دې لاندې پوښتنې په شفاهي ډول له څو زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي.</p> <ul style="list-style-type: none"> - څوک ویلی شي چې کله مو د چا تر منځ جوړ جاري کړی دی؟ - څوک ویلی شي چې د خلکو ترمنځ جوړ جاري کول څه پایلې لري؟ 	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸- د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>- زده کوونکي دې د تېر او نوي لوست ترمنځ د اړیکو تشریح ته غوږ ونیسي او تختې ته دې متوجه شي.</p>	<p>- ښوونکي دې د سلام، احوال پوښتنې او مقدماتي فعالیتونو څخه وروسته د تېر او نوي لوست ترمنځ اړیکي ټینګې کړي او د لوست عنوان دې پرتخته ولیکي.</p>
	<p>- زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته ځیر شي او د ښوونکي په وسیله دې د لوست تشریح ته غوږ ونیسي.</p>	<p>- ښوونکي دې نوی لوست د کتاب له مخې په لوړ او مناسب اواز سره ولولي او زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته ځیر کړي .</p>
	<p>- څو تنه زده کوونکي دې د نوي لوست متن یو، یو پاراګراف په وار سره په لوړ او مناسب اواز سره ولولي اونور دې ورته غوږ ونیسي .</p>	<p>- ښوونکي دې څو تنو ته لارښوونه وکړي چې د نوي لوست متن یو یو پاراګراف د ټولګیوالو په وړاندې په خپل وار سره ولولي.</p>
	<p>- یو زده کوونکي دې په سم خط سره یوه جمله په تخته ولیکي ، بیا دې دوه یا درې تنه په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او د هغې جملې معنا او مطلب دې په خپله بیان کړي .</p>	<p>- ښوونکي دې یوه تن ته دنده ورکړي چې په خپله خوښه یوه جمله په تخته ولیکي، دوه یا درې تنه زده کوونکي دې په خپل وار سره د هغې جملې مفهوم او مطلب په خپله ژبه بیان کړي .</p>
	<p>- ټول زده کوونکي دې د نوي لوست متن په چوپټیا سره ولولي، صفتونه دې پکې پیدا او په مناسبو جملو کې دې وکاروي.</p>	<p>- ښوونکي دې زده کوونکي وهڅوي چې د نوي لوست متن په غور او چوپټیا سره ولولي ،صفتونه دې پکې پیدا کړي او په مناسبو جملو کې دې وکاروي .</p>
	<p>- څو تنه زده کوونکي چې تر اوسه پورې یې په فعالیتونو کې برخه نه وي اخیستي په وار سره دې د لوست د مفهوم په هکله خبرې وکړي .</p>	<p>- څو تنه زده کوونکي دې وګمارل شي چې په وار د متن د مطلب او مفهوم په هکله د ټولګي په مخکې خبرې وکړي .</p>
	<p>- ټول زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم فعالیت سرته ورسوي .</p>	<p>- زده کوونکي دې وهڅول شي چې د شپږم فعالیت په دوو لیکوکې لیکل شوې کلمې په خپله بڼه خپلو کتابچو ته نقل کړي او بیا دې په دواړو لیکنو کې مترادفې کلمې د کرښو په واسطه سره ونښلوي .</p>
		<p>- څو تنه زده کوونکي دې وهڅول شي چې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او د انسانانو د طبعي او ذاتي حقوقو نومونه واخلي چې باید ورکړل شي .</p>

<p>- خو تنه زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راشي او د انسانانو د طبيعي او ذاتي حقوقو نومونه دې واخلي.</p> <p>- خو تنه زده کوونکي دې د ټولگي په مخ کې په وار سره د جگړې او تعصب د زیانونو په هکله سره خبرې وکړي.</p> <p>- زده کوونکي دې د لوست لندیز ته غوږ ونيسي.</p> <p>- ټول زده کوونکي دې د پوښتنو په ځوابولو کې ونډه واخلي.</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده راوړي .</p>	<p>- اوس دې خو زده کوونکي په وار سره د ټولگي مخې ته راوغوښتل شي چې د جگړې د زیانونو په هکله خپل نظر څرگند کړي، بیا دې خو زده کوونکي په دې هکله خبرې وکړي چې تعصب څه زیانونه رامنځ ته کولی شي؟</p> <p>- ښوونکي دې د لوست لندیز زده کوونکو ته په لنډ ډول بیان کړي .</p> <p>- له زده کوونکو څخه دې د دې لاندې پوښتنو په کولو سره د لوست د پوهیدو ارزونه وشي. د پوښتنو په ځوابولو کې دې ډیر زده کوونکي ونډه واخلي او هر یو دې په خپل وار خبرې وکړي .</p> <p>- سوله څه شی ده؟</p> <p>- جگړه څه شی ده؟</p> <p>- سوله څه ښکته لري؟</p> <p>- جگړه کوم زیانونه لري؟</p> <p>- ښوونکي دې د لوست په پای کې کورنۍ دنده زده کوونکو ته ورکړي چې په بل پښتو درسي ساعت کې یې له ځان سره راوړي .</p>
--	--

<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول</p> <p>صفت : هغه کلمه ده چې د یوه نوم حالت او څرنگوالی بیانوي .</p>	
<p>- ښاغلی ښوونکیه! په لومړي فعالیت کې د لوست متن په څو تنو زده کوونکو باندې یو یو پاراګراف په خپل وار سره ولولئ .</p> <p>- په دویم فعالیت کې کله چې یو زده کوونکی یوه جمله پرتخته ولیکي ، نو بیا دې دوه یا درې تنه د هغې جملې معنا او مفهوم په خپل وار سره بیان کړي .</p>	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه</p>

<p>اضافي معلومات</p> <p>سوله هغه تصور یا مفهوم دی چې له شتون سره یې زیاتې انساني ښېګڼې تړلې دي . نه یوازې د ژوند هیلې ورسره تړلې دي ، بلکې ژوند هم ورسره اړیکې لري . که چیرې سوله نه وي ، ژوند له ګواښ سره مخامخ وي . سوله ده چې د انساني او بشري ژوند د پایښت پیغام لري . هغه ملتونه ډیر نیکمرغه وي چې په سوله کې رالوی شي ، په سوله کې ژوند وکړي او له سولې نه خوند واخلي. ژوند له سولې سره مخامخ تړاو لري او که سوله نه وي ، د ژوند تیږول اصلاً ګرانه خبره ده . په سوله کې زده کړه او تعلیم وده مومي. په سوله او امنیت کې پانگونه کیږي، مادي او معنوي بیارغونه په کې ترسره کیږي.</p>	
--	--

اتم لوست

د تدریس وخت ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	د نيالگيو ايښودل	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - د متن لوستل او ليکل وکړی شي، - د نيالگيو په ارزښت پوهه ترلاسه کړای شي، - د نيالگيو کرل او ساتنه زده کړی شي، - د نيالگيو په ارزښت خبرې وکړی شي . 	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار، یو کسيز کار	
۴- د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، تخته، تباشیر، تخته پاک	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي د یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل، د ټولگي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقیقې
۷- د انگیزې رامنځ ته کول	<p>ښوونکی دې لاندې پوښتنې په شفاهي ډول له څو تنو زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي.</p> <ul style="list-style-type: none"> - څوک ویلی شي چې کله مو د نیالیکو په اړه څه اوریدلي دي؟ 	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>- زده کوونکي دې غوږ ونیسي تختې ته دې وگوري . زده کوونکي دې د ښوونکي له خوا د لوست تلفظ ته غوږ ونیسي او خپلو کتابونو ته دې ځیر شي.</p>	<p>- ښوونکي دې د لوست عنوان پرتخته وليکي .</p> <p>- ښوونکي دې نوی لوست د کتاب له مخې په لور او مناسب اواز سره ولولي او زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته ځیر کړي .</p>
	<p>- له ښوونکي وروسته دې خو تنه زده کوونکي په وار سره د نوي لوست یو، یو پاراګراف په لور او مناسب اواز سره ولولي ،نور دې ورته غوږ ونیسي.</p>	<p>- ښوونکي دې خو زده کوونکو ته لارښوونه وکړي چې د نوي لوست متن یو یو پاراګراف د ټولګیوالو په وړاندې په خپل وار سره ولولي.</p>
	<p>- زده کوونکي دې دکلمو تلفظ ته متوجه شي.</p>	<p>- زده کوونکي دې په څو مناسبو ډلو وویشل شي، په خپلو منځو کې دې د نیالګیو په ګټو او ارزښت باندې سره خبرې وکړي ،بیا دې د هر ګروپ په استازیتوب یو یو تن خپل نظر وړاندې کړي .</p>
	<p>- زده کوونکي دې په وار سره د نیالګیو په ګټو اوازښت باندې خبرې وکړي ،زده کوونکي د ی غوږ ونیسي .</p>	<p>- زده کوونکي دې وګوماري چې په خپلو کتابچو کې د لوست د کیسې لنډ مفهوم وليکي او د ټولګیوالو په مخکې دې خونه په خپل وار سره ولولي .</p>
	<p>- زده کوونکي دې د کیسې لنډ مفهوم وليکي او د ټولګی په مخکې دې ولولي .</p>	<p>- ښوونکي دې زده کوونکي پر دوو ډلو وویشي، بیا دې له هرې ډلې څخه یو یو زده کوونکي دټولګي مخې ته راوغواړي چې د کیسې په متن کې د سپین ږيري د عزم په اړه خپل نظر ټولګیوالو ته وړاندې کړي ،بیا دې خو زده کوونکي د نیالګیو د کینولوپه هکله د خپل عزم په اړه خبرې او اتري وکړي .</p>
	<p>- زده کوونکي دې په وار سره دلوست د کیسې په هکله اودغه راز د نیالګیو د کینولوپه اړه خپل تصمیم ووايي .</p>	<p>- ښوونکي دې د لوست د پنځم فعالیت په اړه له زده کوونکو پوښتنه وکړي.</p> <p>- ښوونکي دې له زده کوونکو څخه پوښتنې وکړي اود هرې پوښتنې ځواب دې له دوو یا دریو زده کوونکو څخه وغواړي چې هر یو په خپل وار سره خپل نظر څرګند کړي خپله ښوونکي دې پوره مرسته ورسره وکړي .</p>
	<p>- زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم عمل وکړي</p>	<p>- ښوونکي دې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي که دغې کیسې ته ورته کیسه د چا زده وي خپلو ټولګیوالو ته دې ووايي</p>
	<p>- زده کوونکي خپلو ټولګیوالو ته کیسه کوي او نور ورته غوږنيسي</p>	

<p>- زده کوونکي دې په متن کې فعلونه پیدا کړي او په جملو کې دې وکاروي.</p> <p>زده کوونکي دې دنیا لگيو دکړلو په اړه که چیرې یې لیدلې وي او یا یې په خپله کړلې وي خبرې وکړي .</p> <p>- زده کوونکي لنډیز ته غوږ ږدي او د پوښتنو ځوابونه وایي .</p> <p>- زده کوونکي کورنۍ دنده اخلي او په کور کې یې بشپړوي .</p>	<p>- بیا دې زده کوونکي وگوماري چې په متن کې پنځه پنځه فعلونه پیدا کړي او په جملو کې یې وکاروي او بیا دې د ټولگيوالو په مخکې ولولي .</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکو ته ووايي چې کله مو په خپل انگړ او ځمکه کې نیالگي کښنولي دي؟</p> <p>- هر یو دې په خپل وار سره په دې اړه خپل نظر ټولگيوالو ته څرگند کړي .</p> <p>- ښوونکي دې د لوست لنډیز زده کوونکو ته ووايي او د څو لنډو پوښتنو په کولو سره دې د لوست ارزونه وکړي .</p> <p>- ښوونکي دې په کتاب کې کورنۍ دنده زده کوونکو ته ورکړي چې په بل پښتو درسي ساعت کې یې له ځانه سره راوړي .</p>
---	--

د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول	
د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه	
<p>اضافي معلومات</p> <p>د ونو ډیرښت په دریو ډولونو منځته راځي. د طبیعي ځنگلونو له لارې، د مصنوعي ځنگلونو له لارې او په انفرادي توگه د نیالگيو او تخمونو د کینولوله لارې .</p> <p>په دې ټولو ډولونو کې میوه لرونکي او غیر میوه لرونکي ونې هره یوه خپلې ځانگړتیاوې او گټې لري . طبیعي ځنگلونه چې هغه معمولا په لوړو او غرونو کې وي. په طبیعي ډول شنه کیږي، ډیر پرې ،یو په بل باندې اغیزه کوي ، د چاپیریال ظاهري بڼې ته بدلون ورکوي، هوا ته بدلون ورکوي ،ډیر بارانونه او واورې پرې اوري . د تودوخې درجه کموي، د وحشي ځناورو د اوسیدو لپاره په کې مناسب ځایونه رامنځته کیږي . د طبیعي ځنگلونو له میوو او لرگیو څخه د سونگ او ابادیو لپاره کار اخیستل کیږي .</p> <p>زموږ په هیواد کې ځنگلونه د پکتیا ، کنړ او نورستان په غرونو کې زیات لیدل کیږي چې له لرغونو وختونو څخه ترې استفاده کیږي . طبیعي ځنگلونه د لرگیو ستره منبع بلل کیږي .په هیواد کې د ډېرو طبیعي ځنگلونو شته والی د اقتصادي پیاوړتیا سبب کیږي .</p> <p>دویم ډول هغه ونې دي چې دولت او شخصي خلک یې په مصنوعي ډول د فارمونو په بڼه په پراخو ځمکو کې کښنوي، پدې ډول ونو کې هم میوه دارې اوبې میوې ونې شاملې وي چې په داسې فارمونو کې له میوو او لرگیو څخه یې د سون لپاره گټه اخلي، خو داسې ځنگلونه په سیمو کې د اب وهوا په پام کې نیولو سره جوړېږي . لدې امله چې په سیمو کې دغه باغونه زیات شي ، د میوه دارو او بې میوو ونو بزغلي جوړېږي چې د پسرلي په موسم کې خلک گټې ترې اخلي او نیالگي یې کینوي .</p> <p>دریم ډول دا دي چې خلک په انفرادي ډول په خپلو کورونو، د پټیو په غاړو د ویالو په غاړه د میوه دارو او بې میوو</p>	

ونو نیالګي کینوي چې له میوو څخه خپله استفاده کوي .
 ونې او به تبخیروي او دغه تبخیر په بیلا بیلو ډولونو وي، په ځینو سیمو کې ۱۷٪ او په ځینو سیمو کې تر ۲۲٪ پورې رسیږي . ونې نه یوازې دا چې په اقتصادي لحاظ ډیره ګټه لري په روغتیايي برخه او د چاپیریال په سمسورتیا کې هم مهم رول لوبوي .
 ونې او وابنه کاربن ډای اکساید، د اوبو بخارونه او اکسیجن ازادوي . ځنګلونه او ونې د چاپیریال په ساتلو کې ډیر مهم رول لري . ګرد اودوړي جذبوي او د هغوی مخنیوی کوي .
 ونې په بادونو باندې هم اغیزه کوي ، په هغو سیمو کې چې ونې ډیرې وي ، هلته د بادونو د لګیدو مخنیوی کوي ، د بادونو سرعت ته بدلون ورکوي او په هغو سیمو کې بارانونه زیات اوري .
 د میوه دارو او بې میوو ونو د رسیدلو لپاره ډیر کلونه پکارېږي چې په بشپړ ډول د ګټې لپاره چمتو شي . موږ باید د ونو د کینولو په برخه کې دهغوی اقتصادي ګټې او د چاپیریال په ساتلو کې د سمسورتیا ګټې په پام کې ونیسو او تل د خپل هېواد د سمسورتیا لپاره ترې کار واخلو او تل ونې کینوو او په ونو کینولو کې دمیوه دارو او بې میوو ونو دواړه ډولونه په پام کې ونیسو او هغه کینوو .

نهم لوست

د تدریس وخت ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	د تاريخي باغونو په باره کې خبرې اترې	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي وکولی شي چې، - متن سم ولولي او جملې يې سمې وليکي، - د تاريخي باغونو په ارزښت وپوهيږي، - د تاريخي باغونو د ساتنې د ارزښت په اړه خبرې وکړي، - د تاريخي باغونو په اړه معلومات ولري . 	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار، یو کسيز کار	
۴- د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشیر، د امکان په صورت کې د تاريخي باغونو انځورونه	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي د یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقیقې
۷- د انګیزې رامنځ ته کول	<p>ښوونکي دې لاندې پوښتنې په شفاهي ډول له څو تنو زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ایا کله مو کوم تاريخي باغ لیدلی او یا مو د تاريخي باغ په هکله څه اورېدلي دي؟ - ایا ستاسو په سیمه کې کوم تاريخي باغ شته ؟ 	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي د ښوونکي خبرو، ښوونو او تختې ته متوجه کېږي . - زده کوونکي دې د ښوونکي له خوا د لوست د جملو او کلمو سم تلفظ ته غوږ ونیسي . 	<ul style="list-style-type: none"> - ښاغلی ښوونکی دې د لوست عنوان په تخته وليکي او د تیر او نوي لوست ترمنځ دې اړیکې ټینګې کړي . - د نوي لوست متن دې د ښوونکي له خوا په لوړ او مناسب اواز ولوستل شي .
	<ul style="list-style-type: none"> - ټول زده کوونکي دې یو ځل د نوي لوست متن په چوپټیا سره ولولي، ستونزمنې برخې دې پکې په نښه کړي . 	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکی دې زده کوونکي وهڅوي چې د نوي لوست متن په چوپټیا سره ولولي .
	<ul style="list-style-type: none"> - هر زده کوونکي دې د ښوونکي له خوا ورسپارل شوې دنده په خپل وار له ښوونکي سره سمه سرته ورسوي . 	<ul style="list-style-type: none"> - څو تنه دې د نوي لوست متن په وار په لوړ او مناسب اواز سره ولولي، نور زده کوونکي دې ورته غوږ ونیسي .
	<ul style="list-style-type: none"> - څوزده کوونکي دې دمتن لنډیز ووايي اونور زده کوونکي دې غوږ ونیسي . 	<ul style="list-style-type: none"> - بیا دې څو تنه په وار سره د نوي لوست لنډ مطلب په خپله ژبه بیان کړي . د ستونزو د موجودیت په صورت کې دې ښوونکی ورسره مرسته کوي .
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي دې په ډلبنیز فعالیت کې برخه واخلي اونور زده کوونکي دې دباغونود نومونو یادداشت واخلي . 	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکی دې په یو زده کوونکی دله منځه تللو تاریخي باغونو او بل دې د تاریخي شتو باغونو نومونه واخلي .
	<ul style="list-style-type: none"> - څوزده کوونکي دې د تاریخي باغونو دارزښت او ګټو په هکله خبرې وکړي . 	<ul style="list-style-type: none"> - څو تنه دې په عمومي توګه د باغونو د ارزښت او ګټو په اړه په وار سره د ټولګي په مخ کې خبرو کولو ته وهڅول شي .
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي دې دمیوه لرونکو او بې میوو ونو ګټې بیان کړي . 	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکي دې زده کوونکي وهڅوي چې څو تنه د میوه لرونکو او بیا څو تنه د بې میوو ونو ګټې بیان کړي .
	<ul style="list-style-type: none"> - ټول زده کوونکي دې د میوه لرونکو ونو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکي او په مناسبو جملو کې دې بیا وکاروي . 	<ul style="list-style-type: none"> - یوه ډله زده کوونکي دې وهڅول شي چې په خپلو کتابچو کې د تودو سیمو د میوه لرونکو ونو او بله د بې میوې ونو نومونه په کتابچو کې وليکي او بیا دې په جملو کې وکاروي .
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونو سره سم د لوست نتیجه ووايي . 	

<p>– په څو تنو زده کوونکو دې په وار سره د لوست پایله د ټولگيوالو په وړاندې ووايي.</p> <p>– څو تنه زده کوونکي دې وهڅول شي چې باغونو ته د تگ په هکله سره خبرې اترې وکړي او بيا دې څو تنه د باغونو او پارکونو د ساتنې په هکله سره خبرې وکړي .</p> <p>– اوس دې څو تنو ته سپارښتنه وشي چې د باغونو او پارکونو د جوړولو لپاره څه تصميم لري؟ خبرې دې ورباندې وکړي .</p> <p>– ښوونکي دې يوه تن ته دنده ورکړي چې د باغ جوړولو په ارزښت خبرې وکړي . نور دې ورته غوږ ونيسي. بيا دې څو تنه د لومړني زده کوونکي خبرې تکرار کړي چې څه يې وويل؟</p> <p>– ښوونکي دې د لوست لنډيز زده کوونکو ته ووايي.</p> <p>– د څو لنډو پوښتنو په کولو سره دې د لوست د زده کړې ارزونه وکړي .</p> <p>– ښوونکي دې د لوست د پای کورنۍ دنده زده کوونکو ته وسپاري چې په بل ساعت کې يې له ځانه سره راوړي .</p>	<p>– زده کوونکي دې باغونو ته د تگ او د باغونو او پارکونو د ساتنې په اړه خبرې وکړي . نور زده کوونکي دې ور ته غوږ ونيسي .</p> <p>زده کوونکي دې خپل تصميم بيان کړي .</p> <p>– زده کوونکي دې د باغ جوړولو په اړه خبرې وکړي ، وروسته دې بيا څو تنه په وار سره د لومړني زده کوونکي نظر بيان کړي.</p> <p>– زده کوونکي دې د لوست لنډيز ته غوږ ونيسي.</p> <p>– زده کوونکي دې د ښوونکي پوښتنې ته د ځواب ويلو لپاره لاس پورته کړي او د ښوونکي په اجازه دې ځواب ووايي.</p>
---	--

د متن د ستونزمنو برسځو روښانول	
د فعاليتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه	
<p style="text-align: center;">اضافي معلومات</p> <p>له تاريخي څيړنو څخه جوتيري چې زموږ په هيواد کې د تاريخي باغونو د جوړولو لړۍ د هرات د تيموريانو له وخت څخه را پيل شوي ده (۱۷۷۱-۹۲۰ هـ.).</p> <p>د باغونو يوه ځانگړنه داسې وي که چيرې يې پاملرنه وشي او په خپل وخت اوبه ورته ور ورسېږي د اوسيدونکو او ليدونکو د تفريح لپاره ډير په زړه پورې وي او که چيرې ورته پام ونشي هغه وچيرې يا په زراعتي ځمکو بدلېږي او يا خو په شاوړو د بنسو بدلېږي . مثلاً موږ په کابل کې هم ډير تاريخي باغونه درلودل چې له هغو يوازې د گوتو په شمار څو باغونه پاتې دي چې خلک د تفريح له پاره ورځي. له هغو څخه د کابل په گذرگاه سيمه کې د بابر بن، د چهلستون بن، باغ بالا بن اوس هم شته چې خلک د ميلو او تفريح لپاره ورځي. دغه راز په کابل کې د خلوت ، ملابابا، بنفشه، نوروزي، چارباغ په نامه هم باغونه موجود وو چې دغه باغونه اوس موجود نه دي او په ځای يې کورونه جوړ شوي دي .</p> <p>په پخوانيو وختونو کې د کابل د دارالامان شاوخوا سيمه ډيره سمسوره وه. له گل باغ څخه نيولې ان تر گذرگاه پورې</p>	

شنه اوله ونوډکه وه. له گل باغ څخه به ورته اوبه راتللې او دا باغونه پرې اوبه کيدل. د ميرز الغ بيگ په وخت کې يوه لويه ويا له گل باغ څخه ورته راغلي وه او باغونه پرې اوبه کيدل او تر شير دروازې سيمې پورې رارسيدلې وه. تر ميرز الغ بيگ وروسته د باغونو د جوړولو بل بهير د هندي تيموريانو په وخت کې ۹۱۰ هـ — ق ۱۰۵۱م) پيل شو چې په دې وخت کې د کابل شهرارا، جلوه خانه، صورتخانه، مهتاب باغونه يادولای شو. له تاريخي متنونو څخه جوتېږي چې مهتاب باغ د بالاحصار ختيځ ته و او چارباغ د کابل ښار د اوسني منډيې ترڅنګ د مخابراتو د پخواني وزارت ترڅنګ و چې د جوړېدو وخت يې د ملا عبدالحميد لاهوري په وينا د بابر تر واکمنۍ پورې رسېږي چې د جلال الدين د زيږېدو په وخت کې ۷ ورځې په دې باغ کې جشن وشو. د بنفشې باغ د کابل د بالاحصار لويديځ ته و چې اوس هغه سيمه د شهدای صالحين په نامه ياديږي. تر بابر وروسته نورو واکمنانو هم د هغوی په پل باندې گام کيښود. د هرواکمن په دورو کې لږ تر لږه نور باغونه جوړ شول چې له هغو جملې څخه د جهان ارا، او چارباغ ښي يادونه کولای شو. دغه راز جهان گير پادشاه هم د باغونوله جوړولو سره مينه درلوده او باغونه يې جوړول.

دمغولوپه وخت کې يوباغ د ننگرهار ولايت د خوږيانو په اښان کې او بل د ننگرهار د سره رود په ولسوالۍ کې او يو د لغمان د چارباغ په ولسوالۍ کې جوړ شوی و او دغه راز شاه جهان باچا هم د خپل زوی د اراشکوه په غوښتنه په ۱۰۵۶ هـ ق کال د مېلمې تاريخي باغ جوړ کړ چې نو موړی باغ تر اوسه پورې په هماغه نقشه پاتې دی. خو بايد ووايو چې زيات باغونه په مرکزي سيمو کې جوړ شوي دي ځکه چې د واکمنانو پام به مرکز ته زيات و او د هېواد په ولاياتو کې د محمدزيوتر دورې د مخه باغونه نه دي جوړ شوي.

دغه باغونه چې مو ياد کړل په هغو کې د کابل چارباغ ښي تر ټولو پخوانۍ باغ دی چې موقعيت يې د کابل ښار د اوسني مستوفيت او د مخابراتو د وزارت ترمنځ و چې د ميرز الغ بيگ په وخت کې جوړ شوی و. د کهزاد په وينا د شهرارباغ د پامير سينما د سيمې شاوخوا سيمه وه چې په هغه کې د شير دروازې سيمه هم شامله وه. د عبدالرحمن باچا په وخت کې د شهرارا برج او شهرارا سيمې جوړې شوي او د شهرارا نوم ورباندې کيښودل شو خو پخواني نوم يې د مارانو غونډۍ نو میده.

يو بل باغ د ارامگاه په نامه و، کله چې د بابر مړی له هند څخه راوړل کيدو، نو په لاره کې پښتنو د هغه د مړې دراوړلو مخنيوی وکړ، خو د بابر يوه ښځه د يو سفر يو پښتنو څخه وه هغې خپلو پښتنو ته لمن وغوړوله. ورته يې وويل که دا مغل دی خو زما ميرم دی. ما ته لاره راکړئ چې هغه د خپل وصيت سره سم کابل ته يو سم، نو بيا هغه مړی راوړل شو او په نوموړی باغ کې ښخ شو. له هغه وروسته نوموړی باغ د بابر د ښي په نامه ياد شو چې اوس هم د خلکو د تفريح لپاره مهم ځای دی. دغه باغ د قاسم خان صوبدار په وخت کې جوړ شوی دی او په ۱۵۵۵م کال کې ودان شوی دی.

يو بل تاريخي باغ د علم گنج په نامه و چې دغه باغ د تيمورشاه باچا په وخت کې جوړ شوی دی چې اوس د هغه په ځای باندې حربي فابريکه جوړه شوي ده.

د شلمې پېړۍ له باغونو څخه د چهلستون باغ، پل باغ عمومي، باغ دلکشاه، باغ تاج بيگ، باغ قرغه، بادام باغ او نور دي.

۱. افغانستان در عصر گورگانيان هند، پوهاند عبدالحی حبيبي

۲. د پوهندوی رسول باوري يادشونه

لسم لوست

د تدریس وخت ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	عبدالقادر خان	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي د لرغوني شاعر عبدالقادر خان ژوند او اثار وپيژني، - د اثارو ساتلو احساس ورسره پيدا شي، - د زده کړې خواته عملا هڅه وکړي، - دوی هم اثار وليکي او د ټولنې د خدمت لپاره يې وړاندې کړي، - له خپلو شاعرانو سره مينه پيدا کړي . 	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار، یوکسيزکار	
۴- د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشیر	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه، د بنوونکي د یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخيستل، د ټولگي تنظيم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقیقې
۷- د انگیزې رامنځ ته کول	<p>بنوونکي دې لاندې پوښتنې په شفاهي ډول له څو تنو زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي.</p> <p>د عبدالقادر خان په نوم کوم شاعر پيژنی ؟</p> <p>- د عبدالقادر خان خټک په اړه څه معلومات لری .</p>	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>- زده کوونکي هم له ښوونکي سره سترې مشي کوي او کورنۍ کار ورته ښيي او خپلو ټولگيو الوته یې وايي.</p>	<p>- ښوونکي زده کوونوته لارښوونه کوي چې یو ځل نوی لوست په چوپه خوله ووايي، بیا څو زده کوونکي د متن یو پاراګراف وایي.</p>
	<p>- زده کوونکي ورته ځواب ورکوي .</p> <p>زده کوونکي متن ته ځوري چې د کلمو سم تلفظ او د جملو ترکیب بندي زده کړي .</p>	<p>- ښوونکي یا په خپله یاد زده کوونکو پواسطه څو لغتونه په تخته لیکي، خو د لیکلو په وخت کې ټولگی هم څاري، بیا زده کوونکي د تختې لغتونه په خپلو کتابچو کې. په جملو کې استعمالوي .</p>
	<p>- زده کوونکي د تختې لغتونه په جملو کې استعمالوي.</p> <p>زده کوونکي ښه په ځیر سره غوږ نیسي او بیا یې په جمله کې کاروي .</p>	<p>- ښوونکي زده کوونکي په دوو مناسبو ډلو ویشي. یوه ډله په خپلو کتابچو کې خاص نومونه د متن له مخې او بله ډله په خپلو کتابچو کې صفتونه په ښه کوي. بیا د یوې ډلې زده کوونکي د خپل ګروپ له خوا ښه شوي یو صفت په تخته لیکي د بل ګروپ یو زده کوونکي یې په جمله کې کاروي . بیا د دویم ګروپ یو زده کوونکي خاص نوم په تخته لیکي او بل یې په جمله کې کاروي .</p>
	<p>- زده کوونکي د عبدالقادر خان په ژوند خبرې کوي او نور ورته غوږ نیسي.</p>	<p>- په څو زده کوونکو باندې د عبدالقادر خان په اړوند په هکله خبرې کوي .</p>
	<p>- زده کوونکي غوږ نیسي .</p> <p>- زده کوونکي د ښوونکي په اشاره پورته کیږي او خپلو ټولگيو الوته د ژباړل شوو اثارو په هکله خبرې کوي .</p>	<p>- په څو زده کوونکو باندې د شاعری د ارزښت په هکله خبرې کوي .</p>
	<p>- زده کوونکي د ۶ شمیرې سره سم خبرې کوي .</p>	<p>- څو زده کوونکي پورته کوي چې د ژباړل شوو اثارو د ارزښت په هکله خبرې وکړي .</p>
	<p>- زده کوونکي د ۷ فعالیت تش ځایونه په خپلو کتابچو کې د متن له مخې ډکوي .</p>	<p>- ښوونکي دې له زده کوونکو د متن د ۶ شمیرې پوښتنې وکړي .</p>
	<p>زده کوونکي د ښوونکي له خوا د لوست لنډیز ته غوږ نیسي .</p>	<p>- ښوونکي دې د کتاب د متن له مخې د فعالیتونو د ۷ شمیرې خالي ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړي .</p>
	<p>- زده کوونکي ځواب ورکوي .</p> <p>- زده کوونکي دې کورنۍ دنده واخلي . په کور کې دې بشپړ کړي او په بل پښتو</p>	<p>- ښوونکي دې یو ځل د لوست لنډیز زده کوونکو ته ووايي .</p>
	<p>کور کې دې بشپړ کړي او په بل پښتو</p>	<p>- د لوست د ازربای په خاطر دې له زده کوونکو څخه</p>

	<p>درسي ساعت کې دې ټولگيوالو ته وايي.</p>	<p>د هغوی د فردي لياقت په پام کې نيولو سره پوښتنې وکړي خو اعلي، متوسط او کمزوري زده کوونکي دې په پام کې ونيسي.</p> <p>- د کتاب له مخې دې کورنۍ دنده ورکړي .</p>
	<p>- اکوړه خټک : د پېښور او پناوې په لوی واټ د نوبنار او اټک تر منځ پرته سيمه ده.</p> <p>- د عبدالقادر خان د پلار خوشحال خټک او عبدالقادر خان جنگونه د مغلو په مقابل کې د خپلو سيمو د ازادۍ اود مغولو ظلمونو څخه د خلاصون لپاره وو.</p> <p>- په هغه وخت کې د وحدت الوجود او وحدت الشهود تصوفي طريقې ډيرې مخته تللې وې .</p> <p>- قصيده : د شعر يو ډول دی چې د صفت ، بدويلو، حکمت او يا حماسې په باره کې ويل کيږي چې دوه لومړۍ مصرې يې د نورو بيتونوله دويمو سره يو ډول قافيه ولري او د بيتونو شمير يې له ۱۶ څخه زيات وي د قصيدې جمع قصايد دي</p>	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول</p>
	<p>- عبدالقادر خټک د پښتو ژبې د شتمنۍ لپاره اثار وليکل او وېې ژباړل .</p> <p>- عبدالقادر خان خټک گل دسته، يوسف زليخا، څلويښت حديثونه او د برده قصيده ژباړلي دي .</p>	<p>د فعاليتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه</p>

اضافي معلومات

عبدالقادر خان د خوشحال خان خټک زوی و چې په ۱۰۶۳هـ ق کال د پېښور په اکوړه خټک کې زیږېدلی دی . په کوچنیوالي چې د ۴ کالو و ، له پلار څخه یې لوست پیل کړ . ورو ورو یې نورې دودیزې زده کړې وکړې . په عربي او فارسي ژبه کې یې پوره پوهه ترلاسه کړه . ، نوموړي به په عربي او فارسي ژبه نورو طالبانو ته لوست ورکاوه . نو موړی شاعر و ، لیکوال و او په ژباړه کې یې پوره ځواک درلود . د سعدي گلستان او د مولانا جامي گلداسته یې په پښتو ژبه په روانه توګه ژباړلې ده . له دې څخه معلومیږي چې نوموړي د وخت په علومو کې پوره لاس درلود . له څېړنو څخه معلومیږي چې نوموړي د خپل کاکا فقیر جمیل بیګ له لور سره واده کړی دی .

هغه له خپل پلار سره ډیره مینه در لوده او په شعرونو کې یې یاد کړی دی او له خپل پلار سره یې په جنگونو کې برخه اخیستې ده ، نوموړی په ۱۰۸۵هـ ق کال کې له شیر محمد بنگېس سره په جګړه کې ګډون درلود او په همغه جګړه کې ټپې شوی هم و . نوموړي کابل ته هم راغلی و ، د پټې خزانې د کتاب په حواله نوموړی په ۱۱۱۳هـ ق کال کې په کابل کې لیدل شوی دی . د تاریخ مرصع په حواله تر ۱۱۲۵هـ ق کال ژوندی و .

عبدالقادر خان په ۱۱۱۳هـ ق کال کې د خپل قام مشری کړېده ، خو وروسته د ځینو لاملونو له مخې د خپل کلي پرېښود لویه مجبور شوی دی . د میجر اورتي په وینا د هغه وروڼه له قادر خان سره ملګری وو ، خو د هغوی خوښه وه چې نوموړی د قام مشر وي ، خو د مشری دعوه افضل خان هم کوله او ځان یې مستحق باله . ویل کیږي چې عبدالقادر خان او د هغه وروڼه بیا وروسته بندیان شوي دي او په یوه ورځ وژل شوي دي ، نو ځکه د هغه د مرګ تاریخ او یا نور څه ادبي کارونه په تیارو کې دي ، خو لاندې شعر د هغه ژوند تر ۱۱۲۵هـ ق پورې یقیني کوي .

دوه شپيته کاله دې عمر په سهو

عبادت دې په عادت نيکي په سهو

د پيدايښت له کال سره چې ۶۲ جمع شي ، نو هماغه ۱۱۲۵ کال ترې جوړیږي .

د عبدالقادر خان د شاعری په هکله د هغه د وخت شاعرانو د هغه ستاینه کړې ده ، لکه : اشرف خان هجري ، قاسم علي خان اپريدي او قاضي مير احمد شاه رضواني .

د عبدالقادر خان دغه لاندې تالیفات او ژباړې تراوسه پورې شته .

۱- د اشعارو د یوان ۲- ادم خان او درخانۍ ۳- یوسف او زلیخا پښتو منظومه ژباړه ۴- حلیقه خټک ۵- گلداسته د گلستان ژباړه ۶- نصیحت نامه ۷- د چل حدیث ژباړه .

میجر راوړتي دهغه اثار تر شپیتو پورې بولي ، خو نومونه یې ذکر کړي نه دي .

عبدالقادر خان خټک د نظم په بېلابېلو ډولونو کې شاعري کړې ده ، لکه : غزل ، قصیده ، رباعي ، قطعه ، مثنوي ، ترکیب بند ، ترجیح بند ، مربع او مخمس او داسې نور .

ماخذونه : د عبدالقادر خان دیوان ، پېښور پښتو اکاډمي چاپ

یوولسم لوست

د تدریس وخت ۳ درسي ساعتونه

وخت	د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه
	۱- د لوست موضوع	دارالامان مانۍ
	۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - د متن لوستل او ليکل وکړای شي، - د دارالامان مانۍ په اړه معلومات ترلاسه کړي او نوروته د دارالامان مانۍ په اړه معلومات ورکړي شي، - د دارالامان مانۍ په تاريخي لرغونتوب باندې وپوهيږي او په مفهوم يې خبرې وکړای شي، - د هر ډول تاريخي اثارو د ارزښت او ساتنې په اړه فکر وکړي شي.
	۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار، یوکسیزکار
	۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشیر
	۵- د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي یادښت کتابچه
۶ دقیقې	۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغېر، احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل
۴ دقیقې	۷- د انگیزې رامنځ ته کول	<p>ښوونکي دې لاندې پوښتنې په شفاهي ډول له څو تنو زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي.</p> <ul style="list-style-type: none"> - تاسې کوم وخت په خپلو سیمو یا ښارونو کې پخوانۍ تاریخي ودانۍ لیدلې دي؟ څوک په دې اړه څه ویلی شي؟

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقي	<p>- زده کوونکي دې د تیر او نوي لوست ترمنځ د اړیکو تشریح ته غوږ ونیسي او تختې ته دې متوجه شي.</p>	<p>- ښوونکي دې د سلام، احوال پوښتنې او مقدماتي فعالیتونو څخه وروسته د تیر او نوي لوست ترمنځ اړیکې ټینګې کړي او د لوست عنوان دې پرتخته ولیکي.</p>
	<p>- زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته څیرشي او د ښوونکي د لوست تشریح ته دې غوږ ونیسي.</p>	<p>- ښوونکي دې نوی لوست د کتاب له مخې په لور او مناسب اواز سره ولولي او زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته څیر کړي. د متن د لوستلو په وخت کې دې د ټولګي څارنه هم وکړي.</p>
	<p>- زده کوونکي دې متن په چوپټیا سره ولولي، لغتونه دې معنا او په مناسبو جملو کې دې وکاروي، په وار سره دې دټولګي مخې ته راشي، د ټولګیوالو په مخې کې دې ووايي.</p>	<p>- ښوونکي دې زده کوونکي وګوماري چې متن په چوپټه خوله ولولي، د ښوونکي له خوا پر تخته لیکلي لغتونه او د هغو معناوې دې په خپلو کتابچو کې ولیکي. له لغتونو څخه دې مناسبې معنا وې په خپلو کتابچو کې ولیکي. له لغتونو څخه دې مناسبې جملې جوړې کړي او په وار سره دې د ټولګیوالو په مخ کې ولولي.</p>
	<p>- څو تنه زده کوونکي چې تراوسه پورې یې په فعالیتونو کې ونډه نه وي اخیستې په وار سره دې د لوست د مفهوم په اړه خبرې وکړي.</p>	<p>- ښوونکي دې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي چې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي. د لوستل شوي لوست مفهوم دې په خپله ساده ژبه نورو ټولګیوالو ته ووايي.</p>
	<p>- زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم عمل وکړي او د بلې مانۍ په اړه دې معلومات وړاندې کړي.</p>	<p>- ښوونکي دې له زده کوونکو څخه وغواړي که چیرې د بلې مانۍ په اړه معلومات لري، نورو ټولګیوالو ته دې خپل معلومات واوروي.</p>
	<p>- زده کوونکي دې فعالیت سرته ورسوي.</p>	<p>- ښوونکي دې زده کوونکي وګوماري چې د دې لوست د فعالیتونو څلورم فعالیت سرته ورسوي.</p>
	<p>- زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم ګروپي فعالیت سرته ورسوي.</p>	<p>- زده کوونکي دې په څو مناسبو ډلو وویشل شي او هره ډله دې د تاریخي مانیو د ارزښت، ساتنې او نوو مانیو د جوړولو په ارزښت خبرې وکړي او بیا دې د هر ګروپ په استازیتوب یو تن د خپل ګروپ نظر نورو ټولګیوالو ته ووايي.</p>
	<p>- څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي چې په جګړو کې د انسانانو کوم حقوق له منځه ځي په دې هکله دې خبرې وکړي.</p>	<p>- څو تنه زده کوونکي دې وهڅول شي چې په وار سره د ټولګي مخې ته راشي او ووايي چې په جګړو کې د انسانانو کوم حقوق له منځه ځي.</p>

- زده کوونکی دې غوړ ونيسي. زده کوونکي دې لنډ لنډ ځوابونه ووايي. - زده کوونکي دې کورنۍ دنده واخلي او په راتلونکي درسي ساعت کې دې ښوونکي ته ونيسي.	- ښوونکي دې د لوست لنډيز زده کوونکو ته ووايي. د څو لنډو پوښتنو په کولو سره دې د لوست د زده کړې ارزونه وکړي . - ښوونکي دې د لوست په پای کې زده کوونکو ته کورنۍ دنده ورکړي چې په بل درسي ساعت کې يې له ځانه سره راوړي .
	د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول
	د فعاليتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه

اضافي معلومات

په هر هېواد کې تاريخي ودانۍ موجودې وي چې پوره تاريخي ارزښت لري . زموږ په هېواد کې هم ډيرې تاريخي ودانۍ موجودې دي او يوه له هغو څخه په کابل ښار کې د دارالامان تاريخي ماڼۍ ده چې د امير امان الله خان (۱۲۹۸ - ۱۳۰۷) د واکمنۍ په وخت کې د کابل ښار په جنوب لويديځ خوا کې د چاردهي په سيمه کې جوړه شوي ده. د دغې ودانۍ جوړولو کار د امير امان الله خان په وخت کې د الماني انجينيرانو په لارښوونو د ۱۳۰۲ هـ ق کال د ميزان په ۲۴ نيټه پيل شو چې د نوموړو انجينرانو مشري اولارښوونه والتر هارتن انجينير کوله .

د دغې ودانۍ کار په ۱۳۰۶ هـ ق کال کې د نوې معمارۍ په دود د ۳۳ مترو په لوړ والي په درو پوړونو کې پيل شو، خو په همدغه کال يې د جوړولو کار بشپړ نه شو. د دريم منزل شرقي او غربي برخه په ۱۳۰۶ هـ ق کال کې جوړه شوه چې تر ۱۳۰۷ کال پورې يې د جوړولو کار اټکل شوی و.

دغه تاريخي ودانۍ چې ۱۵۰ لويي او کوچنۍ خونې لري په خپل وخت کې ډيرې نامتو وې . د دغې ودانۍ د جوړولو په کار کې له الماني انجينرانو سره افغاني معمارانو هم کار کړی دی چې په دې ودانۍ کې د دريم پوړ لويه خونه د پارلمان د ناستې لپاره وه او دومره ښکلې جوړه شوې وه چې په هغه وخت کې يې د نړۍ په هېوادونو کې ساری نه درلود.

د دې ودانۍ په لومړي برج کې د پاچا د کار دفتر و او د اړتيا وړ اوبه يې د قلعه قاضي د چونغر له چينې څخه راغلې وې، د دې ودانۍ نيمگړي کارونه په ۱۳۰۷ هـ ق کال کې پای ته ورسيدل . له دغې ودانۍ څخه د نادرخان په وخت کې د طب پوهنځي د ليلې لپاره کار واخيستل شو. خو د سردار محمد داود خان د صدر اعظمۍ په وخت کې د فوايد عامې او ماليې وزارتونه په کې وو. په ۱۳۳۴ کال کې وسوځيدله . ډيرې خونې يې له منځه لاړې ، خو کله چې سردار محمد داود خان ولسمشر شو، بيا يې رغونه وشوه او جوړه شوه او د عدليې وزارت دفترونه ورته راغلل ، خو د ثور تر کودتا وروسته د پوځي کارونو لپاره وکارول شوه. تر ۱۳۷۱ هـ ش کال وروسته د کورنيو جگړو په بهير کې بياورانه شوه.

موخذ: فرهنگ کابل باستان، جلد دوم، د عزيز الدين وکيلي تاليف.

دولسم لوست

د تدریس وخت ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	عالمان دي روښنايي د دې دنيا	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي به د دغه لوست په زده کړه سره د عالمانو په باره کې معلومات ترلاسه کړي، - د علم د زده کړې په ګټو به وپوهيږي، - د متن ليکل او لوستل به زده کړي، - د نورو لغتونو په معنا او په جملو کې به د هغو په کارونه وپوهيږي، - زده کوونکي به د خبرو اترو تمرین وکړي، - زده کوونکي به دې ته وهڅول شي چې ډیر څه زده کړي، - زده کوونکي به د علم او عالم په ارزښت او قدر وپوهيږي . 	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ویل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار، یو کسيز کار	
۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشیر	
۵- د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخیستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقیقې
۷- د انگیزې رامنځ ته کول	<p>ښوونکي دې لاندې پوښتنې په شفاهي ډول له څو زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي .</p> <ul style="list-style-type: none"> - تاسې پوهیږئ چې د نړۍ اوسني پرمختګونه د چا د هڅو محصول دي؟ 	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸- د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<ul style="list-style-type: none"> - زده کوونکي متن ته گوري او غوږ نیسي. - زده کوونکي د یو بل په مرسته لوست زده کوي او د ستونزو په باب پوښتنه کوي . - زده کوونکي غوږ نیسي. - زده کوونکي ورته ځیر کیږي . - زده کوونکي دښوونکي د لار ښوونې سره سم فعالیت اجرا کوي . - زده کوونکي موضوع یادداشت کوي او په کور کې ور باندې کار کوي . 	<ul style="list-style-type: none"> - ښوونکی متن په لوړ او مناسب غږ لولي. - ښوونکی دې زده کوونکي پر ډلو وویشي او هرې ډلې ته دې سپارښتنه وکړي چې متن په چوپټیا سره د یو بل په مرسته ولولي. - ښوونکی دوو زده کوونکو ته لارښوونه کوي چې د ټولگی مخې ته راشي او د عالمانو او علم په باب خبرې اترې وکړي - ښوونکی درو تنو زده کوونکو ته دنده ورکوي چې یو د متن لغتونه معنا، دویم یې پر تخته ولیکي او دریم یې په جملو کې استعمال کړي . - په یو زده کوونکي دې په تخته دمتن له مخې یوه جمله ولیکي او په نوورزده کوونکو دې په خپلو کتابچو کې انکشاف ورکړي . - ښوونکی دې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي چې د علم او عالم په باب یوه مقاله ولیکي او په بل درسي ساعت کې یې راوړي
	<ul style="list-style-type: none"> - تورې تیاري : دلته تورې تیاري د ناپوهۍ په معنا کارول شوي دي . - پرمختګ : د علم د زده کړې په واسطه د ټولنیزو پروګرامونو علمي کول یا پلي کول . - درناوي : قدرت، عزت او احترام 	د متن د ستونزمنو برخو روښانول
	<ul style="list-style-type: none"> - عالم هغه څوک دی چې په څو یا ډېر و علومو د پوره پوهې او تجربې خاوند وي . 	د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه

اضافي معلومات

که چېرې د بشري ټولنو د علمي پرمختگونو تاریخچه په کره توګه وڅېړل شي، څرګند یري چې عالمان د دې دنیا روښانه وونکي دي .

که چېرې په دنیا کې پوهان نه وای، نو د جهان په مخ به ننني پرمختګونه چانه وولیدلي. همدا پوهان دي چې د نړۍ د هر هېواد، هر اړخیزو پرمختګونو لارې پرانیځي . که چېرې پوهان نه وای، نو له یوې خوا به پرمختګ نه وای شوی او له بلې خوا به د جهان وګړي د ناپوهۍ په تورو تیارو کې پاتې وای . همدا پوهان دي چې په نړۍ کې د وګړو د هر اړخیزې پرمختیا په لاره کې نه هېرېدونکې خدمت کوي . له همدې امله د دنیا د هر هېواد، د پوهانو خدمتونه د جهان د بریاوو د تاریخ په زرینو پاڼو کې د همیشه له پاره په طلايي کرښو لیکل شوي دي، د هر هېواد خلک د خپلو پوهانو د درناوي په موخه د هغوی د یادلپاره د دوی د نومونولمانځنه کوي .

که چېرې د هېواد او د نړۍ د علماوو د پیژندلو او د هغو د نه هېرېدونکو هر اړخیزو خدمتونو په هکله څیړنې وشي، له یوې خوا د علماوو سره اشنا یې پیدا کېږي اوله بلې خوا د بېلابېلو کتابتونو د لیدلو په لړ کې د بې شمیرو علمي کتابونو سره بلدیت پیدا کېږي . په پایله کې د زیاتو معلوماتو د ترلاسه کولو په لار کې د نورو کسانو سره معنوي مرسته کیدای شي.

که څیړنې وکړو، نو له یوې خوا به زموږ معنوي علمي معلومات زیات شي او له بله پلوه به د بېلابېلو څیړنو د معلوماتو له مخې د ډېرو کتابونو د لیکلو متنونو د هغو د متحوا، موخو او په هر اړخیزو غوښتنو پوه شو.

ديارلسم لوست

د تدريس وخت : ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	عبدالرؤف بېنوا	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>— زده کوونکي به په دغه لړ کې د شاعر په باب معلومات پيدا کړي،</p> <p>— د ليکوال د پېژندنې په برخه کې به زده کوونکي هلې ځلې وکړي،</p> <p>— زده کوونکي د اړوند لوست د نوو لغتونو معنا او په جملو کې د هغو کارول زده کړي،</p> <p>— زده کوونکي د هېواد د ليکوالو د پېژندلو په ارزښت وپوهېږي او د خدمتونو په باب يې معلومات پيدا کړي .</p>	
۳- د تدريس لارې چارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، ځانگړي، ډله ييز کارونه	
۴- د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتابونه، مجلې، اخبارونه، درسي کتاب، چارټونه، توره تخته، تباشير، تخته پاک	
۵- د ارزونې لارې وسيلې	وينايزه ارزونه، سوال او ځواب، څارنيزه ارزونه، ليکنيزه ارزونه	
۶- د زده کړې او تدريس فعاليتونه	سلام اچول، روغبړ کول، د حاضرۍ اخيستل، په بېلا بېلو بڼو کورنۍ دندې کتنه .	۶ دقيقې
۷- د انگېزې رامنځته کول	<p>— تاسو کوم ليکوالان پېژنئ؟</p> <p>— د بېنوا نوم مواوریدلی دی ؟ او په اړه موڅه اوریدلې دي ؟</p>	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقي	<p>زده کوونکي دې د ښوونکي درس لوستلو ته غوږ ونيسي.</p> <p>زده کوونکي دې متن په چوپټيا سره ولولي، د يوه بل په مرسته دې د خپلو ستونزو په باب پوښتنې وکړي.</p> <p>زده کوونکي دې د ټولگي په مخ کې د لیکوالو په اړه معلومات وړاندې کړي.</p> <p>زده کوونکي دې تختې ته متوجه شي او بيا دې لغتونه په خپلو کتابچو کې په جملو کې کاروي.</p>	<p>ښوونکي دې د اړوند لوست متن په لوړ او مناسب غږ ولولي.</p> <p>ښوونکي دې زده کوونکي په ډلو ووېشي، سپارښتنه دې ورته وکړي چې متن په چوپټيا د يوه بل په مرسته ولولي او ښوونکي دې د هغوی څارنه کوي.</p> <p>ښوونکي دې دوه زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي چې د هغو لیکوالانو په باب چې بې پیژني، نورو ته معلومات ورکړي.</p> <p>ښوونکي دې په يوه زده کوونکي د اړوند درس لغات په تخته وليکي، په بل زده کوونکي دې معنا کړي او بيا دې نور زده کوونکي هغه لغات په خپلو کتابچو کې په جملو کې وکاروي.</p>
	<p>۱- بېنوا: عاجز، بې برخې</p> <p>۲- خپرونکی: تحقیق کوونکی</p> <p>۳- نامتو: مشهور</p> <p>۴- ورځپاڼه: ورځنی اخبار</p> <p>بېنوا: زموږ د هېواد نامتو لیکوال دی.</p> <p>خپرونکی: هغه څوک چې عملي خپرنه کوي.</p> <p>نامتو: احمدشاه بابا د پښتنو نامتو مشر و.</p>	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول</p>
		د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه
<p style="text-align: center;">اضافي معلومات</p> <p>ارواښاد عبدالروف بېنوا د عبدالله زوی په قوم پښتون په (۱۲۹۲ هـ . ش.) (۱۹۱۳ م.) کال کې د کندهار ولایت په (پاسمول) کې زېږېدلی دی. په خصوصي توګه يې د خپل وخت مروجہ علوم پای ته رسولې دي. د پښتو ژبې پېژندل شوی خپرونکی، نامتو لیکوال او پوخ شاعر و. سربېره په خپله مورنۍ ژبه (پښتو) په دري، عربي، اردو، انګرېزي او روسي ژبو هم ښه پوهېده. بېنوا له پخوا څخه د شعر او نشر لیکلو سره ډېره مینه درلوده. د ده لومړي لیکلي شعرونه او نثرونه د خپل وخت په ورځپاڼو، جريدو او مجلو کې خپاره شوي دي چې د کندهار د (طلوع افغان) ورځپاڼه يې ښه څرګندويه ده.</p> <p>نوموړي د خپل ژوند په اوږدو کې ډېرې سترې دندې په ډېر ویاړ او برياليتوب ترسره کړي دي.</p> <p>بېنوا په (۱۳۱۵) هـ . ش. ۱۹۳۶ ع. کال کې له کندهار څخه کابل ته راغی او په ۱۳۱۸ ش کال کې د پښتو ټولنې د مسلکي غړي په توګه وټاکل شو. بيا په دې ټولنه کې د صحافت د څانګې مدير او ورپسې د کابل مجلې چلوونکی شو، ورپسې د پښتو ټولنې مرستیال او په ۱۳۲۵ ش. کال کې د پښتو ټولنې لوی مدیر شو، د هېواد ورځپاڼې د چلولو دنده يې تر</p>		

پنځو کلو پورې په برياليتوب سره مخ په وړاندې يووړله، بېنوا د خپلې پوهې له مخې په مطبوعاتو کې د نشراتو مدير ، بيا په نوي ډهلي کې د افغانستان د سفارت مطبوعاتي استازی او په ۱۳۳۵ ش. کال د افغانستان راډيو رئيس و. په ۱۳۴۱ کال کې يې په مصر کې د افغاني سفارت د مطبوعاتي استازي ، بيبي د قبایلو د رياست د مرستيال، ورپسې يې د پښتو ټولنې د رئيس، بيبي د اطلاعاتو او کلتورد وزير په توگه خپلې دندې په بري سرته رسولې. بېنوا د خپلو کارونو په څنگ کې د پښتو ژبې او ادب د ودې لپاره هم ستر گامونه اخيستي دي .

بېنوا د ډېرو علمي او ادبي خدمتونو له سرته رسولو څخه وروسته په ۱۳۶۳ هـ . ش . کال له نړۍ څخه سترگې پټې کړې .

بېنوا د پښتو ادب په خپرولو کې ډېر کتابونه ليکلي چې ځينې يې دا دي :

- ۱_ پښتو ژبې د کورسونو درسي کتاب
- ۲_ پردېس په پښتو ژبه د پښتو ژبې په نظم د ډاکټر اقبال د مسافر په نوم ترجمه شوی اثر دی.
- ۳_ پښتو د شاهانو په دربار کې تاريخي رساله
- ۴_ پښتني مېرمنې (دافغاني ميرمنوژوندليک)
- ۵_ ميرويس نيکه (تاريخي اثر دی)
- ۶_ د غنمو وړی (نظم)
- ۷_ ادبي فنون (د ادبي صنايعو په اړه ليکل شوی دی .
- ۸_ خوشحال خان خټک څه وايي؟ (تحقيقي اثر)
- ۹_ پښتونستان (د پښتنواو پښتونخواپه باب معلومات)
- ۱۰_ د ډار مستير پښتو څېړنې (پښتو ترجمه)
- ۱۱_ پرېشانه افکار
- ۱۲_ د زړه خواله (په نثر کې دی)
- ۱۳_ د گيتا نجلي (پښتو ترجمه)
- ۱۴_ د پښتو قرائت (درسي کتاب)
- ۱۵_ خوشحال خان او پښتو رساله
- ۱۶_ پاچا خان او پښتو ژبه له اردو څخه ترجمه شعري کتاب
- ۱۷_ اوسني ليکوال لومړی ټوک
- ۱۸_ اوسني ليکوال دوهم ټوک
- ۱۹_ اوسني ليکوال دريم ټوک
- ۲۰_ زور گنهگار (ډرامه)
- ۲۱_ زلمی شهيد (ډرامه)
- ۲۲_ وېښ زلميان
- ۲۳_ پښتو د هوتکو په دوره کې
- ۲۴_ د افغانستان نوميالي لومړی ټوک
- ۲۵_ د افغانستان نوميالي دوهم ټوک
- ۲۶_ د افغانستان نوميالي دريم ټوک

۲۷_ د افغانستان تاريخي پېښې

۲۸_ چند اهنګ ملي

۲۹_ هوتکي ها (د هوتکيانو تاريخ) په دري ژبه

۳۰_ پاچا خان، له اردو څخه په دري ترجمه

۳۱_ نظري به پښتونستان، په دري ژبه

۳۲_ ليدوران امروزي پښتونستان، په دري ژبه

۳۳_ اشتباه (ډرامه)

۳۴_ اشيانه عقاب (ډرامه)

۳۵_ حکومت بيدار است (ډرامه)

۳۶_ زرنګ (ډرامه)

ويده زوی ته!

خوړم سوړ سک خيال د حلوا کوم تر کومه	زه عاجز به نفس هوا کوم تر کومه
زه احتياج به د بل چا کوم تر کومه	له خوارۍ او غريبۍ نه مې غار نشته
نو به فخر په بابا کوم تر کومه	چې پخپله ميره نه يم په دنيا کې
اعتبار به په سبا کوم تر کومه	چې د نن کار و سبا ته زه معطل کړم
نو خلاف له دې وينا کوم تر کومه	بې زحمته راحت کله بښوا شته

د اوسنيو ليکوالانو ۱_۲_۳_ ټوک کتابونه، عبدالرؤف بښوا

ځوارلسم لوست

د تدريس وخت ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	سره مياشت	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - د متن سم لوستل او ليکل وکړي شي، - سره مياشت وپيژني، - د سرې مياشتې د ارزښت په اړه خبرې وکړي شي، - د بېوزلو او محتاجو کسانو سره د سرې مياشتې له لارې مرسته وکړي، - د متن په لوستلو او ليکلو کې په علاقمندۍ سره ونډه واخلي. 	
۳- د تدريس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اوريدل، سوال او ځواب، ډله ييز کار، يوکسيز کار	
۴- د تدريس وسيلې او مرستندوي توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشير	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي د يادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدريس فعاليتونه	سلام، روغبړ، احوال پوښتنه، د حاضري-اخيستل، د ټولگي تنظيم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقيقې
۷- د انگيزې رامنځ ته کول	<p>ښوونکي دې لاندې پوښتنې په شفاهي ډول له څو تنو زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي .</p> <ul style="list-style-type: none"> - تاسې کوم وخت د سرې مياشتې د مرستو په اړه چې له چا سره يې کړي وي څه او ريدلې دي؟ څوک په دې اړه څه ويلی شي؟ 	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>- زده کوونکي دې غوږ ونیسي او تختې ته دې ځیر شي.</p> <p>- زده کوونکي دې د ښوونکي له خوا د لوست تلفظ ته غوږ ونیسي او خپلو کتابونو ته دې ځیر شي.</p> <p>- زده کوونکي دې په وار سره د نوي لوست یو یو پاراګراف په لور او مناسب اواز سره ولولي. نور دې ورته غوږ ونیسي.</p> <p>- زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې دښوونکي له لارښوونې سره سمه جمله وليکي او انکشاف دې ورکړي.</p> <p>- زده کوونکي دې غوږ ونیسي.</p> <p>- زده کوونکي دسرې میاشتې په اړه خبرې کوي اودلوست مفهوم په خپلو خبرو کې وړاندې کوي .</p> <p>- زده کوونکي په مناسبو ډلو کې د کتاب له مخې کلمې پیدا کوي او مناسبې جملې ورته جوړوي .</p> <p>- زده کوونکي ځواب ورکوي .</p>	<p>- ښاغلی ښوونکي دې د لوست عنوان پر تخته وليکي. له مقدماتي فعالیتونو څخه وروسته دې د تیر او نوي لوست ترمنځ اړیکې ټینګې کړي .</p> <p>- ښوونکي دې نوی لوست د کتاب له مخې په لور او مناسب اواز سره ولولي او زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته ځیر کړي .</p> <p>- په زده کوونکو دې د نوي لوست یو یو پاراګراف په لور او مناسب اواز سره ولولي.</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکو ته لارښوونه وکړي چې په خپلو کتابچو کې د لوستل شوی متن په رڼا کې د دې لاندې جملې په دوام څو جملې وليکي:</p> <p>- سره میاشت یوه خیریه مؤسسه ده چې له مصیبت خپلو وګړو سره مرسته کوي ...</p> <p>- وروسته دې بیا هر یو زده کوونکي په نوبت سره خپلې لیکلې جملې د ټولګي په مخکې ولولي.</p> <p>- ښوونکي دې یو زده کوونکي پورته کړي چې د سرې میاشتې په اړه چې کوم وخت زموږ په هېواد کې رامنځته او په بیلابیلو وختونو کې په کومو نومونو یاده شوې ده خبرې وکړي؟</p> <p>- بیا دې څو زده کوونکي په نوبت سره راوغواړي چې د ټولګیوالو په مخ کې د لوستل شوي لوست په مفهوم باندې خبرې وکړي .</p> <p>- ښوونکي دې زده کوونکي په څو مناسبو ډلو وویشي. یوه ډله دې له متن څخه په (س) پیل شوې کلمې په خپلو کتابچو کې وليکي بله ډله دې په (ت) توري او بله ډله - دې په (ه) توري پیل شوې کلمې وليکي او مناسبې جملې دې ترې جوړې کړي .</p> <p>- ښوونکي دې د لوست د دریم فعالیت پوښتنې له زده کوونکو څخه وکړي او د هرې پوښتنې ځواب دې له دوو یادریو زده کوونکو څخه وغواړي چې هر یو خپل</p>

<p>- خوزده کوونکي دې بیتونه معنا کړي اونور زده کوونکي دې د بیتونو معنا ته غوږ و نیسي.</p> <p>- زده کوونکي غوږ نیسي</p> <p>- زده کوونکي دې پوښتنوته ځوابونه ووايي</p> <p>- زده کوونکي دې کورنۍ دنده واخلي .</p>	<p>خپل نظر په جلا جلا ډول څرگند کړي .</p> <p>- ښوونکی دې ځینې زده کوونکې دتختې مخې ته راوغواړي چې دلاندې بیتونو مفهوم او معنا نورو ټولگیوالو ته ووايي.</p> <p>ژاړي په غمونو کې خوا خوږي له هرچاسره سل پتنگان سوزي د یوې شمعې ژړا سره نه ښايي انسان ته چې د بل په غم غمجن نشي لویه بدبختي ده که څوک نه ژاړي له چا سره.</p> <p>- په پای کې دې ښوونکی د شعر د مفهوم په اړه په تفصیل سره څرگندونې وکړي .</p> <p>- ښوونکی دې د لوست لنډیز زده کوونکو ته ووايي.</p> <p>- ښوونکی دې د څو لنډو پوښتنو په کولو سره د لوست ارزونه وکړي .</p> <p>- ښوونکی دې د کتاب کورنۍ دنده زده کوونکو ته ورکړي چې په بل درسي ساعت کې یې له ځانه سره راوړي .</p>
--	--

	د متن د ستونزمنو برخو روښانول
	د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنوته ځوابونه
<p style="text-align: center;">اضافي معلومات</p> <p>د سره صلیب د نړیوالې کمیټې له بنسټ ایښودونکو څخه یو هم هانري دونانت دی. د ۱۸۵۹م کال د جون په ۲۴ نېټه چې فرانسوي او اطریشي عسکر و دایتالیا په شمال کې د سانفرینو په ښار کې جگړه کوله، په ۱۶ ساعتونو کې ۴۰ زره کسان مړه او ټپیان شول .</p> <p>په همدې ورځ ماښام هانري دونانت چې د سوداګري کارونه یې کول، دې ځای ته ورسید. دا صحنه یې ولیدله چې ټپیان یې علاجه پراته وو. دونانت ورسره طبي مرستې وکړې، خلک پرې خوشحاله شول . کله چې بیرته اطریش ته لاړ، د ۱۸۶۲ م کال د نوامبر په میاشت کې یې یو کتاب ولیکه چې د سالفرینو په نوم یادیده. په دې کتاب کې یې د یو تړون د کیدلو وړاندیز کړی و.</p> <p>دونانت دغه کتاب سیاست مدارانو ته ولیږه. په ۱۸۶۳م کال د فبروري په میاشت کې د سویس دولت د عامه هوساینې د ټولنې په نوم د یوې خیر یې موسسې وړاندیز وکړ چې د دونانت نظریه عملي شي.</p> <p>د دغه کمیسیون په غړو کې ګوستاف، موانیه، ګیوم هانري د وفور، لویې ابیه او تیودور وو.</p> <p>دوی د فبروري په ۱۷ سره ولیدل او د نړیوالې کمیټې بنسټ یې کېښود.</p> <p>لومړۍ نظریه د سره صلیب د جوړیدو سبب شوه او بیا وروسته پدې اړه نړیوال قانون جوړ شو. په دغه کمیټه کې ۱۶ هېوادونو او ۴ بشر پالو مو سسوګلون وکړ. په ۱۹۶۳ کال د اکتوبر په ۲۴ نېټه دغې موسسې خپل استازی په نړیوال</p>	

کنفرانس کې د ګډون لپاره ولېږه او په ځمکه د سره صلیب نړیوال نښان تصویب شو او د سور صلیب د یوې خبرې موسسې په نوم یادشو.

په ۱۹۲۴ م کال یې په کار پیل وکړ او ۱۹۵۲ کال کې یې تګ لاره جوړه او تصویب شوه. په ۱۹۳۴ م کال د افغانستان حکومت د دغې تګ لارې په لیدلو سره د سرې میاشتې بنسټ کېښود. دغه ټولنه د افغاني سرې میاشتې ټولنې په نوم ونومول شوه.

او د ۱۹۵۵ کال د نوامبر په ۱۱ نېټه د صلیب احمد غري په توګه وپېژندل شوه. له هغه وخت څخه تر اوسه پورې په نړیواله کچه شهرت لري.

افغاني سره میاشت اووه ګونې نړیوال قوانین لري (بشریت، غیر پلوي توب، بې طرفي، ازادي، رضاکارانه کارونه، بیوالی او یورنګي او نړیوالې هڅې) د افغاني سرې میاشتې په غړیتوب کې د بېلابېلو هېوادونو یو شمېر ملکي او عسکري مامورین، سوداګر، روشنفکران محصلین، زده کوونکي، ځوانان او رضاکاران شامل دي. سره میاشت د خپلو مقررو او اساساتو سره سم د جګړو او طبیعي افتونو له مصیبت څپلو سره مرسته کوي. د زلزلې، قحطۍ او وچکالۍ په وخت کې یې له هېوادوالو سره مرستې کړي او کوي یې.

دغه راز په هغو ځایونو کې چې سیلابونو ورته زیانونه اړولي وي. تر خپله توانه مرسته وروړي او په هغوی یې ویشي. افغاني سره میاشت د هرولایت لپاره د مرستې مالونه او پیسې په پام کې نیسي او ورته یې تیاروي چې نا ځایي پېښو کې ورته ځان ورسوي. د افغاني سرې میاشتې مرستې د هر والي په مرسته چې د ټولنې افتخاري غړیتوب لري، د هغه ولایت د سرې میاشتې د ټولنې د غړو په همکارۍ ویشل کېږي.

افغاني سره میاشت په کابل ښار او ولایتونو کې د مرستو څه د پاسه ۲۵ مرکزونه لري او د مرکزي روغتون په نوم یو روغتون هم لري چې په سالنګ واټ کې دی. یو روغتون د کنډز ولایت د امام صاحب په ولسوالۍ کې لري چې روغتیايي خدمتونه سرته رسوي. په ټولیزه برخه کې افغاني سره میاشت د هېواد د مرکز او ولایتونو د مرستونونو له لارې یتیمانو، سپین ږیرو او معلولینو سره مرسته کوي. هغوی اعا شه کوي او دښې تیرولو ځای یې تر خپله امکان برابروي او د دغو موسسو له لارې بشري مرستې کوي.

اوس افغاني سره میاشت څلور مرستونونه لري چې د کابل، ننگرهار، کندهار او هرات په ولایتونو کې دي او دڅه د پاسه ۱۵۰۰ تنو سره مرسته کوي.

د مرستونونو په موخه له بې وزلو هېوادوالو سره مرسته کوي.

په روغتیايي برخو کې: افغاني سره میاشت د خلکو لپاره خدمت کوي. روغتیايي خدمتونه یې هم سرته رسولي او له پامه یې نه دي غور ځولی.

دغه مرکز څه د پاسه ۲۵ روغتیايي مرکزونه لري. په دغو مرکزونو کې دوه روغتونونه هم شامل دي. په دغو مرکزونو کې لومړنۍ مرستې، پیچکاري، پانسما، واکسین او نورې مرستې کېږي چې دغه مرستې د نړۍ وال سره صلیب او سرې میاشتې له خوا کېږي. افغاني سره میاشت د بشر دوستۍ د مفکورې پر بنسټ مالي مرستو ته اړتیا لري. دغه مرستې له بهرنیو نړیوالو خیریه موسسو، افغاني کومک کوونکو او د لاتري له لارې ترلاسه کوي.

د لاتري سابقه یې له ۲۶ کلونو څخه زیاته ده چې نن سبا یې زیات پرمختګ کړی دی. دغه راز نوره پانګه دغړیتوب له ونډو، حکومتي پیسو، سوغاتي مالونو، د کورنیو او بهرنیو نیکو او بشردوستو اشخاصو له مرستو او سوغاتونو، د ګمرکي صادراتو او وارداتو له یو فیصد ورکړې څخه برابر وي. دغه راز د نندار تونوله ګټې او دغه راز دسرې میاشتې د منقولو او غیر منقولو شتمنیو له کرایو څخه. د کنسرتونو او نندارو له عوایدو او د مامورینو له هدې څخه پوره کېږي.

افغاني سره مياشت له بهرنۍ نړۍ سره هم خپلې اړيکې لري چې دغې ټولنې په تيرو کلونو کې د سونامي مصيبت خپلو سره مرسته وکړه او نور هم داسې مرستو ته ژمنه ده .

افغاني سره مياشت ټولنه يوه او نيزه خپرونه هم لري چې سره مياشت نومېږي . او يوه درې مياشتنۍ مجله هم لري چې په پښتو او دري ژبو باندې خپرونې لري .

دغه راز په (۱۵) ورځو کې راډيويي پروگرام لري چې د خپرونو له لارې د دغې ټولنې اهداف توزيع او کومکونو ته يې انعکاس ورکول کېږي .

دغه ټولنه هر کال د ثور په اتلسمه نيټه دسره صليب نړيواله ورځ لمانځي.

دغه راز دغه ورځ د هانري د ونانت د زيږيدلو له ورځې سره هم برابره ده . په دغه ورځ باندې د سرې مياشتې ټولنه ځانگړې خپرونې کوي . د سرې مياشتې ټولنه يوه ناپيلې ټولنه ده چې د چاپونې پوره ازادي لري . رضا کارانه خدمتونه کوي او په هيواد کې د يوالي غوښتونکي ده.

ماخذونه:

معلومات مختصر پيرامون جمعيت افغاني سره مياشت، کمیته بين المللي صليب احمر .

۱. د سره صليب نړيواله کمیته، ICRC

۲. اساسنامه جمعيت افغاني سره مياشت ۱۳۶۸ کابل

۳. هانري دونانت، يادونه، د احمدزي ليکنه

پنځلسم لوست

د تدریس وخت ۳ درسي ساعتونه

وخت	د مطلبونو شرحه	د مطلبونو سرليکونه
	هوسۍ او کېږدۍ	۱- د لوست موضوع
	<ul style="list-style-type: none"> - زده کونکي د هوسۍ او کېږدۍ د کېسې د مرام په هکله د ښوونیزې او روزنیزې موخې په رڼا کې معلومات پیدا کړي، - زده کوونکي د داسې کېسو د راټولولو په باب هڅه وکړي، - زده کوونکي ددغې کیسې ارزښتمن لغات په مناسبو جملو کې وکاروي، - زده کوونکي د اړوند لوست د ښې زده کړې لپاره له ښو مهارتونو څخه کار واخلي . 	
	لوستل، لیکل، ویل، اوریدل، سوال او ځواب، ډله ییز کار، یوکسیزکار	۳- د تدریس لارې
	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشیر	۴- د تدریس وسیلې اومرستندوی توکي
	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي د یادښت کتابچه	۵- د ارزونې لارې اووسیلې
۶ دقیقې	سلام، روغبړ، احوال پوښتنه، د حاضري اخیستل، د ټولګي تنظیم، د کورنۍ دندې کتل	۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه
۴ دقیقې	<p>ښوونکي دې له څو زده کوونکو څخه لاندې پوښتنې په شفاهي توګه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي .</p> <ul style="list-style-type: none"> - د کیسو اوریدل اولوستل موږ ته څه ګټه لري ؟ - کله موکومه تاریخي کیسه اوریدلې ده ؟ 	۷- د انګیزې رامنځ ته کول

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>– زده کوونکي دې غوږ ونیسي او کورنۍ دنده دې ونیسي</p> <p>– زده کوونکي دې دښوونکي لوستلونه غوږ ونیسي اود ښوونکي لوستلونه دې پاملرنه وکړي .</p> <p>– زده کوونکي دې د کیسې په اړه خپل نظر څرگند کړي اونور زده کوونکي دې غوږ ونیسي .</p> <p>– نوردې ورته غوږ ونیسي .</p> <p>– نوردې ورته غوږ ونیسي .</p> <p>– زده کوونکي د ځواب ویلو په خاطر لاسونه پورته کوي.</p> <p>– زده کوونکي دې کورنۍ دنده یاداشت کړي او په کورکې دې بشپړه کړي .</p>	<p>– ښوونکي دې اړوند درس په لور او مناسب غږ ولولي.</p> <p>– ښوونکي دې یو زده کوونکي د ټولگې مخې ته راوغواړي.</p> <p>– چې د اړوند کیسې په باب څرگند ونې وکړي .</p> <p>– څو زده کوونکي په ټولگي کې پورته کړي چې په حیواناتو باندې د زړه سوي په هکله خبرې وکړي .</p> <p>– که چیرې کوم زده کوونکي په کوم وخت کې په کوم حیوان زړه سوځولی وي دهغه کیسه دې وکړي .</p> <p>– له زده کوونکو دې پوښتنه وشي چې له دې وروسته په د حیواناتو او الوتونکو په هکله څه چلند وکړي ؟</p> <p>– ښوونکي دې زده کوونکو ته د کتاب له مخې کورنۍ دنده ورکړي .</p>
	–	– د متن د ستونزمنو برخو روښانول
	–	– د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه

اضافي معلومات

که چېرې د پښتو ژبې د شاليد تاريخچه وڅېړل شي، څرگنديږي چې پښتانه د پناه ور وړونکو خلکو د سر او مال په بيه ساتنه او خدمت کوي. د مثال په توګه په دويمه نړيواله جګړه کې کله چې المانيان په افغانستان کې پاتې شول، روسانو لاس تړلي شوروي ته بوول، خو افغانانو المانيان سلامت المانيانو ته وسپارل چې دا دوستې لاتر اوسه پورې د افغان او المان تر منځ پاتې ده، يو بل د پخوانيو دوستانو په نوم پېژني. دغه راز د هوسۍ او کيږدۍ کيسه هم ترننه د يادولو وړ ده.

همداشان د قومونو ترمنځ د جنگونو په وخت کې که څوک او يا کوم ولس چاته پناه وروړي، د ژوند تر پايه يې د سر او مال په بيه ساتي. د هيچا تېري ته يې نه ورکوي.

کله چې صافيان يا غي شوي وو، د حکومت الوتکو امر وکړ چې له عملياتو څخه کار واخلي. همدا وچې د جنرال ګلبهار ځاځي الوتکه ولويده. د صافيانو قوم د تورو او چروسره يو ځای د ګلبهار ځاځي په حالولوپسې راغلل، د ده په مړۍ يې چاره را کښوله چې په دې وخت کې قوم راوړسيد. صافيا نو ته يې وويل چې له يوې خوا الوتکه زموږ په خاوره کې رالويدلې ده، د بلې خوا پېلوټ موږ ته پناه راوړې ده. موږ يې له هر ډول تېرې څخه ژغورو، همداوه چې ګلبهار ځاځي يې پخپله غيږ کې ژوندی وساته او روغ رمټ يې حکومت ته وسپاره. دغه کيسه د افغانستان په اردو کې ژوندۍ ده.

موخند: د سيد محمود کارګر له ياداشتونو څخه

شپاړسم لوست

د تدریس وخت : ۳ ساعته

وخت	د مطلبونو شرحه	د مطلبونو سرلیکونه
	د رنگونو د پېژندنې په لړ کې د رنگونو په باب خبرې	۱- د لوست موضوع
	زده کوونکي به د رنگونو په باب ډېر معلومات تر لاسه کړي، زده کوونکي به د رنگونو په توپیر او څرنگوالي وپوهېږي، د متن لیکل او لوستل به زده کړي، زده کوونکي به د نوو لغتونو په معنا پوه او په جملو کې د هغو په کارولو وپوهېږي، زده کوونکي به د خبرو اترو تمرین وکړي، زده کوونکي به ډېرو زده کړو ته وهڅول شي، زده کوونکي به د رنگونو په ارزښتونو وپوهېږي .	۲- د زده کړې پوهنیزې مهارتې او ذهنيې موخې
	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه	۲- د زده کړې پوهنیزې، مهارتې او ذهنيې موخې
	کتابونه، اړوند مجلې، اخبارونه او نور	۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي
	شفاهي ارزونه، لیکلې ارزونه، سوال او ځواب ډيالوګ	۵- د ارزونې لارې او وسیلې
۶ دقیقې	سلام، روغې، د حاضرۍ اخیستل، د زاړه او نوي درس ترمنځ د اړیکو ټینګول د کورنۍ دندې په بېلا بېلو بڼو کتنه.	۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه
۴ دقیقې	رنگونه زموږ په ژوند کې څه ارزښت لري ؟ که رنگونه نه وای دنیا به څه ډول وه ؟	۷- د انګېزې رامنځ ته کول

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکي غوږ نیسي او کورنۍ دنده لولي .</p> <p>— زده کوونکي متن ته ګوري او درس ته غوږ نیسي.</p> <p>— زده کوونکي د یوه او بل په مرسته لوست زده کوي او د ستونزو په باب له یوه بل څخه پوښتنې کوي .</p> <p>— درې زده کوونکي درنګونو په اړه خبرې کوي او نور زده کوونکي ورته غوږ نیسي. او هم دې زده کوونکي په کتابچو کې د زده کړې وړ معلوماتونه ولیکي.</p> <p>— نور زده کوونکي غوږ نیسي.</p> <p>— نور زده کوونکي غوږ نیسي.</p> <p>— زده کوونکي لغتونه په جملو کې کاروي .</p>	<p>— له احوال پوښتنې وروسته کورنۍ دنده ګوري او دڅو پوښتنو په کولوسره دتیر لوست ارزونه کوي.</p> <p>— د نوي لوست سرلیک په تخته لیکي، بیا د اړوند لوست متن په لوړ مناسب غږ لولي.</p> <p>زده کوونکي په ډلو ووېشي او هرې ډلې ته دې سپارښتنه وکړي چې په چوپتیا د یو بل په مرسته لوست ولولي. د هغو څارنه وکړي.</p> <p>ښوونکي دې درې تنه زده کوونکي د ټولګي مخې ته راوغواړي، د ټولګي پر مخ کې دې د فزیکي او کیمیاوي رنګونو په باب معلومات وړاندې کړي .</p> <p>— څو زده کوونکي تخته ته پورته کړي چې دلوست په مفهوم خبرې وکړي .</p> <p>— په څو زده کوونکو وایي چې له لوست څخه یې څه نتیجه ترلاسه کړه ؟</p> <p>څو لغتونه په تخته ولیکي تر څو زده کوونکي یې په جملو کې وکاروي .</p>
	<p>۱— څېړنې : (تحقیقات)</p> <p>۲— علم : پوهنه</p> <p>۳— رنګ : رنګ، شکل، صفت</p>	د متن د ستونزمنو برخو روښانول
		د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه

اضافي معلومات

د رنگونو پېژندنه، د رنگونو په باب کې خبرې

که چېرې د رنگونو د پېژندلو په باب ژورې څېړنې وشي، څرگندېږي چې رنگونه د فزیک د علم له مخې اوه ډوله دي، لکه:

۱- قیرمیزی ۲- نارنجي ۳- ژېړ ۴- شین ۵- آبي ۶- نیلي ۷- بېنفش

د کیمیا د علم له مخې د رنگو د جوړښت لړۍ په ډېرو برخو وېشل شوی :

۱- اصلي رنگونه په درې ډوله دي چې په طبیعت کې موجود دي، لکه: الف: سور، ب: ابي، د: ژېړ

۲- فرعي رنگونه په شپږ ډوله دي، لکه :

۱- ابي ۲- سور ۳- بېنفش ۴- ژېړ ۵- شین ۶- نارنجي .

۳- خنثی رنگونه په درې ډوله په طبیعت کې موجود دي، لکه :

۱- سپین ۲- تور ۳- نسواري.

۱- ټول کیمیاوي رنگونه د دریو اصلي رنگونو څخه جوړېږي .

۲- اصلي رنگونه د نورو رنگونو څخه نه شي جوړېدی.

د رنگونو د ترکیب جوړښت :

۱- سور + ابي = بېنفش

۲- ژېړ + ابي = شین

۳- ژېړ + سور = نارنجي

که چېرې درې اصلي رنگونه له یوه منشور څخه تېر شي ، د فزیک د علم له مخې اووه ډوله رنگونه منځ ته راځي.

که ابي رنگ دوه چنده له سره رنگ سره یو ځای شي، نارنجي رنگ په لاس راځي.

که ابي رنگ دوه چنده له ژېړ رنگ سره یو ځای شي، شین ابي جوړېږي .

که سپین رنگ له تور رنگ سره یو ځای شي، څر رنگ منځ ته راځي.

سپین، تور او څر رنگونه د خنثی رنگونو په نوم یادېږي.

گل مې په لاس درته نیولی _ یا مې گل واخله یا رخصت راکړه چې ځمه

گل مې په لاس کې مړاوې کېږي _ پردی وطن دی زه یې چاته ونیسمه

گلان په خپل وطن شنه کېږي _ ما په پردې وطن کرلي وچ به شینه

که د پښتو ژبې ادبیاتو ته ځیر شو، څرگندېږي چې رنگونه په مختلفو لهجو کې په بېلو بېلو یادشوی دي، لکه: سور، نېمه

سور، ډېر سور، الواني، ارغواني، سوربخون، سپین، سپین چک، ښه سپین، ډېر سپین، تور، توربخن، ښه تور، ډېر تور، ژېړ،

ژېړ بخون، ښه ژېړ، ډېر ژېړ.

د رنگونو فلسفه ډول ډول سایکولوجیکي اروا پوهنیزې اغېزې لري.

۱_ سور رنگ : دا رنگ گرم مزاجه دی او په لیدلو سره یې په ډېرو خلکو کې د فشار د لوړوالي او د زړه د ډوبېدلو سبب ګرځي.

۲_ نارنجي: دا رنگ د سره رنگ په شان گرم مزاجه خصوصیت لري، مګر بیا یې هم ډېر خلک خوښوي او په لیدلو سره یې د ګرانېست او صمیمیت احساس کوي.

۳_ ژېړ: دا رنگ هم د سره او نارنجي په څېر تود مزاجه او صمیمي دی . دغه رنگ د سره او نارنجي نه زیات مینه وال او علاقمندان لري او له همدې امله په تیاره او د کمې رڼا لرونکو تالارونو او سالونونو په منځ کې ډېر لیدل کېږي.

۴_ شین: اراموونکی رنگ دی ،دا رنگ د ابي په پرتله ډېر ښه اړخونه لري . دا رنگ زیاتره د ناستي او خوب په کټو کې کارول کېږي . دا رنگ د روغتونونو، کارځایونو لپاره ډېر مناسب او غوره رنگ دی .

۵_ ابي: دا رنگ د ارامۍ او اسودګۍ احساس له ځانه سره لري . دا رنگ د خوب د کوتې لپاره مناسب دی ،مګر د پخلنځي د خونې لپاره نه، ځکه د انسان د اشتها د کموالي سبب ګرځي.

۶_ بنفش : دا یو فریب ورکوونکی رنگ دی چې د ماشومانو ډېر خوښېږي، مګر سپین ږېري یې چندانې نه خوښوي که دغه د ماشومانو د خوب او زده کړې په ځایونو کې وکارول شي بده به نه وي.

۷_ تور رنگ : دا رنگ د خواشینۍ سمبول دی او په لیدو سره یې د زړه غمګیني څپې راځي او د ظلمت مفهوم ترې اخیستل کېږي .

۸_ خړ رنگ : دا رنگ د خړ او برګ حال مفهوم هم افاده کوي او زیاتره طبیعي رنگ ته ورته رنگ ښکاري . دا رنگ هم حواس ارامه ساتي چې زیاتره د سپین ږيرو او سپین سرو ډېر خوښېږي.

۹_ سپین رنگ : دا رنگ هم مثبتې اغېزې لري او د زړه د صافوالي او سولې مفهوم افاده کوي . که تور رنگ له سپین سره جوړه شي، نو بیا دواړه په ګډه سره د دې وس لري چې اراموونکې ښکلا تولید کړي او اراموونکې اغېزې ولري .

۱۰_ ګلابي: دا رنگ د زرغون په تناسب زیات خوښوونکی دی او دا ټول د انسان په روحياتو خپلې اغېزې لري .
ماخذونه ۱: _ د ارت او هنر څانګې د لومړي، دویم، دریم، څلورم او پنځم ټولګي پخواني او اوسني کتابونه

۲_ ((آموزش هنر)) د ایران هیواد د دریم ټولګي درسي کتاب.

۳_ هنرمجله د افغانستان د هنرمندانو د ټولنې خپرونه

۴_ فزیک

۵_ کیمیا

۶_ صنعتي کیمیا

اوولسم لوست

د تدریس وخت : ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	د ليک ډولونه	
۲- د زده کړې پوهنيزې، ذهني او مهارتي موخې	<p>— زده کوونکي د ليک ډولونه وپېژني،</p> <p>— په پښتو ژبه لوستل، ليکل او خبرې وکړي شي،</p> <p>— له لوستلو، ليکلو او د ليک له ډولونو څخه په ژوند کې ګټه واخلي،</p> <p>— د ليک په ارزښت او مفهوم پوه شي.</p>	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، خبرې کول .	
۴- د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	کتاب، کتابچه، قلم، تخته او تباشير	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، تحريري او د ښوونکي د يادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعاليتونه	سلام، احوال پوښتنه، د کورني کار ليدل، د تېر لوست ارزيايي	۶ دقيقې
۷- انګېزې پوښتنې	<p>څوک وايي چې ليک څه ته وايي؟</p> <p>په تاسو کې چا کوم دوست ته ليک لېږلی دی؟</p>	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکي کورنی کار راوړی، هغه وایي او ځوابونه ورکوي .</p> <p>— ښوونکی متن په لوړ غږ لولي او نور زده کوونکي غوږ نیسي.</p> <p>— زده کوونکي متن په چوپه خوله وایي .</p> <p>— زده کوونکي د کلمو تلفظ او د جملو ترکیب ته متوجې وي او مشکل کلمات په نښه کوي .</p> <p>— زده کوونکي په وارسره دمتن یو یو پاراګراف په لوړ غږ لولي او نور غوږ نیسي .</p> <p>— زده کوونکي دلیکونو په اړه خبرې کوي .</p> <p>— نور زده کوونکي ورته غوږ نیسي او تېروتنو ته متوجې وي . که چېرې د هغه مقابل زده کوونکي یې غلطې ونه نیسي، دا نور زده کوونکي پرې غږ کولای شي، خو د ښوونکي له اشارې او نوبت وروسته .</p> <p>— زده کوونکي غوږ نیسي .</p> <p>— زده کوونکي غوږ نیسي .</p> <p>— زده کوونکي پوښتنو ته ځواب وایي .</p> <p>— زده کوونکي په کورنۍ دنده ځان پوهوي او په بل پښتو درسي ساعت ته یې راوړي .</p>	<p>— ښوونکی یو ځل متن په لوړ مناسب اواز وایي، خو د ویلو په وخت کې ټول زده کوونکي تر څارنې لاندې وي .</p> <p>— بیا په زده کوونکو متن په چوپه خوله وایي او ښوونکی څارنه کوي چې ټول زده کوونکي په کې برخه واخلي.</p> <p>— ښوونکی زده کوونکو ته وایي چې مشکل ځایونه په پښل په نښه کړي . د نورو زده کوونکو د لوستلو په وخت کې ورته پاملرنه وکړي .</p> <p>— په څو زده کوونکو په وار سره د متن یو یو پاراګراف وایي، ښوونکی فردي لیاقت په پام کې نیسي او ټولو زده کوونکو ته په وار سره وخت ورکوي .</p> <p>— په زده کوونکو باندې د متن ۴ او یا ۶ لغتونه په تخته لیکي او نور زده کوونکي یې په کتابچو کې لیکي. او په جملو کې یې کاروي .</p> <p>— څو زده کوونکي تختې ته راغواړي چې د لیکونو د اهمیت په هکله خبرې کوي.</p> <p>— څو زده کوونکي پورته کوي چې په وار سره یو ملګري یا پلار ته په شفاهي ډول یو لیک وایي.</p> <p>— یو زده کوونکی پورته کوي چې هغه د کتاب له مخې لیک وایي بل زده کوونکی د هغه تېروتنه سموي. ښوونکی څارنه کوي .</p> <p>— څو زده کوونکي په وار سره پورته کوي چې له دې وروسته دوستانو ته د لیک د لېږلو او لیکلو په هکله په خپله خبرې کوي.</p> <p>— ښوونکی د لوست لنډیز یو ځل وایي.</p> <p>— ښوونکی د څو زده کوونکو ځنې د پوښتنو په کولو سره د لوست ارزونه کوي او د څارنې په کولو سره صنفی لیاقت په پام کې نیسي.</p> <p>— د لوست په پای کې که چېرې وخت وي ، کولای شي چې په زده کوونکو د لوستلو یا لیکلو کوم فعالیت اجرای کړي .</p>

		<p>— په پای کې د متن له مخې کورنۍ دنده ورکوي .</p>
	<p>معیاري شخصي لیک: هغه لیک دی چې مشکلي کلمې په کې لیکل شوی وي او دود وي .</p>	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول</p>
		<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p>
	<p>اضافي معلومات</p> <p>موږ د لیکونو د متن په هکله لوستي دي چې لیکونه په عمومي توګه په دوه ډوله دي، رسمي لیکونه او شخصي لیکونه.</p> <p>شخصي لیکونه: شخصي لیکونه لکه څنګه چې له نوم څخه یې ښکاري، د اشخاصو ترمنځ د بېلا بېلو علاقه او اړیکو له مخې لیکل کېږي . په دې ډول لیکونو کې خلک د یو څه غوښتنه، سپارښتنه او احوال پوښتنه او یا خبرول کوي او ټولې ۶ برخې لري چې د کتاب په متن کې راغلي دي .</p> <p>پخوا به چې چا کوم دوست ته لیک لیکلو، نو د هغه لیک مقدمه به ډېره اوږده او لیک به دومره اوږد شوی و چې اصلي مطلب به په کې ورک و، اوس هغه دود له منځه تللی دی، اوس په شخصي لیکونو کې یوازې په همدغه ۶ ضروري برخو کې چې په متن کې روښانه شوي، په لنډه توګه خپل مقصد بیانوي او بس .</p> <p>بل رسمي لیکونه دي: رسمي لیکونه د دولتي ادارو ترمنځ مکتوبونه، عریضې، استعلامونه او پیشنهادونه دي چې مکتوبونه په رسمي ډول لېږل کېږي او هغه هم یا د پوستې په واسطه او یا د کوم موظف شخص په واسطه او له تسلیمېدونکي شخص څخه د رسیداتو په کتاب کې لاسلیک اخلي.</p> <p>رسمي لیکنې په پاکت کې اچوي. د پاکت او لیک دپاسه د لیک نمبر او تاریخ، د لېږونکي ادارې نوم او د ورلېږونکي ادارې نوم لیکل شوی وي او همدارنګه د هغې ادارې د ریاست او وزارت نوم لیکل کېږي . زیاتره ډېر محرم اسناد په پسته کې لېږل کېږي. پیشنهاد هم نمبر لري، خو د موظف شخص په واسطه معمولاً لوړ مقام ته لیکل کېږي چې د کومې موضوع په هکله هدایت غواړي. استعلام هم د یوه شخص په واسطه د یوې موضوع په اړوند له بلې ادارې څخه د ځان د خبرولو او پوښتنې په هکله لیکل کېږي. عریضه معمولاً په انفرادي ډول د اشخاصو له خوا یو مقام ته لیکل کېږي چې د یوې رسمي موضوع او کار پیل بلل کېږي . په عریضه کې معمولاً له لوړ مقام څخه امر اخیستل کېږي چې کښته ادارې د امر په پام کې نیولو سره کار وکړي .</p> <p>په اوسنیو وختونو کې له کوم وخت څخه چې د ګرځنده او نورو تېلفونونو اسانتیاوې رامنځته شوي دي د شخصي لیکونو دود یې له منځه وړی دی، پخوا چې به خلکو شخصي لیکونه یا د اشخاصو په واسطه او یا د پوستو له لارې لېږل، اوس خپلې اړتیاوې د تېلفونونو له لارې سرته رسوي .</p> <p>اوس د تېلفونونو ترڅنګ د انټرنېټ له لارې د برېښنا لیکونو اسانتیاوې رامنځته شوي . د برېښنا لیک په مټ خپل لیکونه اوانځورونه لېږدوي .</p> <p>دغه راز په دولتي ادارو کې هم ډېر کارونه او مکتوبونه د برېښنا لیک په مټ سرته رسیږي چې په دغو کارونو سره د زیات وخت د تېرېدو مخه نیول کېږي.</p> <p>موږ ته لازمه ده چې په شخصي او رسمي لیکونو کې د اضافي لیکونو او معترضه جملو له لیکلو څخه تېر شو، ځکه د هغو لپاره اړتیا نشته او بله دا چې د وخت ضایع کېدو سبب کېږي. نو باید په لنډ ډول خپل مقصد ورته ولیکو.</p> <p>پخوا به په رسمي عریضو کې د هر مقام لپاره بېلا بېل القاب لیکل کېدل او په مستقیم ډول به د هماغه وزارت یا ریاست د مقام نوم لیکل کېده او خپل مطلب او غوښتنه به یې وړاندې کوله ، خو باید یو ټکي ته هم متوجه شو چې اوس د عریضې په ښۍ څنډه د عارض نوم او ادرس لیکل کېږي او په اخر کې بیا د عارض لاسلیک او تاریخ لیکي چې مقام عریضه کوونکی په لومړي وخت کې وپېژني.</p>	

اتلسم لوست

د تدریس وخت ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	د ازادۍ پيغام	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهنتي موخې	— د دې لوست د زده کړې په پای کې به زده کوونکي وکولای شي چې: — د لوست جملې په سمه او روانه توگه ولولي او ځنې جملې يې د املا په توگه وليکي، — د ازادۍ په معنا، مطلب او ارزښت باندې وپوهېږي، — د خپلې ازادۍ په شان د نورو خلکو او ټولو ژونديو موجوداتو د ازادۍ داهميت په هکله ورسره فکر پيدا شي.	
۳- د تدريس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اورېدل.	
۴- د تدريس وسيلې او مرستندويه توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشير، د امکان په صورت کې د ازادۍ د لمانځلو د غونډې انځورونه	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه، د يادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدريس فعاليتونه	سلام، احوال پوښتنه، د حاضري اخيستل، د غيرحاضرو زده کوونکو پوښتنه، ټولگي تنظيم، د کورنۍ دندې کتل، د تېر لوست ارزونه	۶ دقيقې
۷- د انگېزې رامنځ ته کول	— پخوا له دې چې ښوونکی د لوست په تدريس پيل وکړي لاندې او هغو ته ورته څو پوښتنې دې له زده کوونکو څخه وکړي چې هغوی د نوي لوست په هکله سوچ وکړي او زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي. — تاسې ازادي څه ته وایاست؟ — که یو وگړی، ټولنه یا هېواد ازادي ونه لري ،له کومو ستونزو سره به مخامخ وي؟ — څوک د ازادۍ د گټو په هکله څه ویلای شي؟	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکي دې د ښوونکي درناوی وکړي، پوښتنو ته دې ځوابونه ووايي، تختې او نوي لوست ته دې ځیر شي.</p> <p>— زده کوونکي دې نوي لوست ته غوږ ونیسي.</p> <p>— زده کوونکي دې نوي لغتونه له معناوو سره په خپلو کتابچو کې ولیکي.</p> <p>— زده کوونکي دې د نوي لوست متن په چوپټیا سره ولولي او پاتې فعالیت دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم سرته ورسوي.</p> <p>— زده کوونکي دې د لغتونو معناګانې په خپلو کتابچو کې په مناسبو جملو کې وکاروي.</p> <p>— څو زده کوونکي دې په وارسره ځواب ووايي.</p> <p>— زده کوونکي په وړو ګروپونو کې د ښوونکي له لارښوونې سره سم دغه فعالیت سرته ورسوي.</p> <p>— زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم فعالیت سرته ورسوي.</p> <p>— یو زده کوونکی دې یو پاراګراف لولي، بل زده کوونکی دې سمدلاسه لنډ مطلب په خپله ژبه ووايي.</p> <p>— درې یا څلور تنه زده کوونکي دې په وار سره</p>	<p>— ښاغلی ښوونکی دې له مقدماتي فعالیتونو لکه : دحاضری له اخیستلو څخه وروسته د لوست په هکله انگیزه یې پوښتنې له زده کوونکو څخه وکړي . او بیا دې د لوست عنوان په تخته وليکي.</p> <p>— د نوی لوست متن دې په لوړ او مناسب اواز سره ولوستل شي، زده کوونکي دې په ځیر سره اورېدلو ته تشویق شي.</p> <p>— د نوي لوست لغتونه دې له معناوو سره په تخته وليکل شي.</p> <p>— زده کوونکي دې وهڅول شي چې د نوي لوست متن په چوپټیا سره یو ځل ولولي، بیا دې څو تنه زده کوونکي په وار سره یو یو پاراګراف په لوړ او مناسب اواز سره ولولي، نور دې خپلو کتابونو ته ځیر شي او غوږ دې ونیسي.</p> <p>— زده کوونکي دې د لاندې لغتونو معناګانې په خپلو کتابچو کې ولیکي او په مناسبو جملو کې دې وکاروي . وګړي، ټولنه، بڼ، سوداګر، وخت، سوغات .</p> <p>— څو زده کوونکي دې لاندې پوښتنې ته په وار سره د خپل نظر له مخې ځوابونه ووايي.</p> <p>— که یوه ټولنه ازادي ونه لري له کومو ستونزو سره به مخ شي؟</p> <p>— زده کوونکي دې د ازادۍ د ارزښت، معنا، مفهوم او ګټو په هکله خپل معلومات په څو کرښو کې ولیکي. دغه کار دې په خپلو وړو ګروپونو کې سرته ورسوي او بیا دې په وار سره یو تن د هر ګروپ په استازیتوب په لوړ او مناسب اواز سره د ټولګیوالو په وړاندې ولولي .</p> <p>— زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي له هرې ډلې څخه دې څو تنه په وار سره د بلې ډلې له یوه یوه تن څخه د هغه د مطالعې او نورو درسي بوختیاوو په هکله پوښتنې وکړي او بیا دې د بالمقابل لورې زده کوونکي هم همداسې وکړي .</p> <p>— څو زده کوونکي دې وهڅول شي چې په وار سره یو بل ته یو، یو پاراګراف له متن څخه ووايي او هغه بل دې د پاراګراف مطلب په خپله ژبه ووايي.</p>

	<p>د هېواد د خپلواکۍ د اتلانو نومونه واخلې او د کارنامو په هکله دې خبرې وکړي.</p> <p>— زده کوونکي دې ټکته پورته کړي او د ښوونکي له لارښوونې سره سم دې یو، یو تن د ټولگي مخې ته راشي او د ازادۍ د ارزښت په هکله دې خپل نظر ووايي .</p> <p>— زده کوونکي دې غوږ ونیسي.</p> <p>— زده کوونکي دې ځوابونه ووايي.</p> <p>— زده کوونکي دې بلې ورځې ته کورنۍ دنده راوړي.</p>	<p>— څو زده کوونکي دې وهڅول شي چې په هېواد کې د خپلواکۍ د اتلانو په هکله خبرې وکړي.</p> <p>— څو زده کوونکي دې په وار سره د ټولگي مخې ته راوغوښتل شي او د خپلواکۍ د ورځې د ارزښتونو په هکله دې خبرې وکړي.</p> <p>— ښوونکي دې د لوست لندیز زده کوونکو ته ووايي.</p> <p>— ښوونکي دې د څو پوښتنو په طرحه کولو سره د لوست د زده کړې ارزونه وکړي .</p> <p>— ښوونکي دې زده کوونکو ته د لوست د پای کورنۍ دنده وسپاري او په راتلونکي پښتو درسي ساعت کې دې پوښتنه ترې وکړي.</p>
	<p>د سوداګر طوطي او د ځنګله طوطیانو خبرې نه شوی کولای ،خو په دې توګه یې د ازادۍ د ارزښت او ټکنو په هکله درس نورو ته ورکړی دی .</p>	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول</p>
	<p>— که یوه ټولنه ازادي ونه لري، نو هر وخت به د غلامانو په شان ژوند کوي، ملي شتمني، واک، اختیار او ټول کړه وړه به یې د نورو په اختیار کې وي او د دوی مادي او معنوي شتمني او قوت به د نورو په اختیار کې وي .</p>	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه</p>
<p style="text-align: center;">اضافي معلومات</p> <p>ازادي د الله ﷻ هغه لوی نعمت دی چې د انسان په ژوند کې تر دې پورته نعمتونه به ډېر لږ وي . که څوک ازادي ونه لري ،د خپلو مادي، ملي او معنوي امکاناتو څخه به هېڅ ډول ګټه نشي اخیستلای . د دنیا زورواکان د تاریخ په اوږدو کې چې په هر ځای او هر ملک کې واک ته رسېدلي، نو بیا یې په یوه یا بله بڼه د نورو د اسارت نیت کړی، تر څو له هغوی څخه په خپله ګټه کار واخلې. د هغوی د ملکونو شتمني لوټ کړي، ورباندې حکومت وکړي او حتی نسل یې ورک کړي چې د دې شوم مقصد لپاره زموږ په خاوره هم دتاریخ په اوږدو کې څو، څو ځله داسې یرغلونه شوي دي ،لکه : سکندر، مغلو، ایرانیانو، د هغه وخت انګرېزانو او د هغه وخت روسانو او نورو چې په نابللې توګه یې په پوځي لباس کې زموږ په هیوادباندې بریدونه کړي دي ، خو دا چې زموږ غیرتي او مسلمان ملت د ازادۍ په ارزښت ډېر ښه پوهېده او د ازادۍ خوښوونې حس یې په خټه کې اغېز شوی و، د ډېرو قربانیو په ورکولو سره یې خپله ازادي ترلاسه کړې او هر یرغلګر یې په شا رغلولی دی . موږ ته یې د ازادۍ درس راکړی او د ا خاوره یې موږ ته امانت سپارلې ده چې موږ هم باید د خپلې خاورې د ازادۍ او استقلال لپاره هر هغه څه چې له تېانه مو پوره وي ،وکړو چې خپل اسلامي او افغاني پورمو ادا کړی وي .</p>		

نولسم لوست

د تدریس وخت : (درې درسي ساعتونه)

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	نازو انا	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>— د متن سم لوستل او ليکل وکړي شي،</p> <p>— د نازو انا په ټولنيز ژوند، شخصيت او په وياړلو کارنامو پوهېدل،</p> <p>— د اړوند لوست د پېژندلو په ارزښت وپوهېږي او د خدمتونو او کارنامو په باب يې معلومات پيدا کړي،</p> <p>— د نازو انا د کړنو او لارښوونو عملي کول،</p> <p>— د نازو انا د علمي، فرهنگي، سياست او ادب په اړه خبرې وکړي شي.</p>	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اورېدل، سوال او ځواب، يو کسيز کار، ډله ييز کار	
۴- د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشير، پنسل	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي د يادښت کتابچه،	
۶- د زده کړې او تدریس فعاليتونه	سلام، روغې، احوال پوښتنه، د حاضرۍ اخيستل، د کورنۍ دندې کتل او د تېر لوست ارزونه .	۶ دقيقې
۷- د انگېزې رامنځ ته کول	<p>ښوونکي دې لاندې او هغو ته ورته پوښتنې په شفاهي ډول له زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي زده کړې ته چمتو شي .</p> <p>— د نازو انا په باب موخه اورېدلې؟ څوک په دې اړه څه ويلای شي؟</p> <p>— څوک کولای شي د نازو انا د کارنامو او خدمتونو په اړه معلومات وړاندې کړي؟</p>	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکي دې د تېر او نوي لوست ترمنځ د اړیکو تشریح ته غوږ ونیسي او تختې ته دې متوجه شي.</p> <p>— زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته ځیر شي او د ښوونکي د لوست تشریح ته دې غوږ ونیسي.</p> <p>— زده کوونکي دې د ښوونکي لازمو څرگندونو او توضیحاتو ته غوږ ونیسي. په خپل وار سره دې یو یو پاراګراف د ټولګي په مخ کې ولولي.</p> <p>— زده کوونکي دې د ښوونکي لارښوونې سره سم عمل وکړي د شعر مفهوم دې په خپلو الفاظو کې نورو ټولګیوالو ته ووايي.</p> <p>— زده کوونکي لنډ او مناسب ځوابونه وایي.</p> <p>— زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم ډلېز فعالیت سرته ورسوي.</p> <p>— ټول زده کوونکي دې په خپل وار سره د پوښتنو په کولو او ځوابونو ورکولو کې ونډه واخلي.</p> <p>— زده کوونکي دې فعالیت سرته ورسوي.</p> <p>— زده کوونکي دې لنډ لنډ ځوابونه ووايي.</p>	<p>ښوونکي دې د سلام، احوال پوښتنې او مقدماتي فعالیتونو څخه وروسته د تېر او نوي لوست ترمنځ اړیکې ټینګې کړي او د لوست عنوان دې پرتخته ولیکي.</p> <p>— ښوونکي دې نوی لوست د کتاب له مخې په لوړ او مناسب اواز سره ولولي او زده کوونکي دې خپلو کتابونو ته ځیر کړي. د متن د لوستلو په وخت کې دې د ټولګي څارنه هم وکړي.</p> <p>— ښوونکي دې د متن له لوستلو، لازمو څرگندونو او توضیحاتو وروسته په ځینو زده کوونکو باندې د متن یو یو پاراګراف په لوړ غږ د ټولګي په مخ کې ولولي.</p> <p>— ښوونکي دې زده کوونکي په خپل وار سره د ټولګي مخې ته راغواړي چې د شعر مفهوم او معنا په خپلو ساده الفاظو کې نورو ټولګیوالو ته ووايي.</p> <p>— ښوونکي دې له زده کوونکو څخه د لاندینو پوښتنو په کولو سره په لوست کې د هغوی د پوهېدو کچه و ارزوي.</p> <p>— مېرمن نازو د څه ډول اخلاقو او شخصیت خاوندانه وه؟</p> <p>— مېرمن نازو به میرویس نیکه ته څه ویل او څه نصیحت به یې ورته کاوه؟</p> <p>— په پټه خزانه کې یې د مېرمن نازو په اړه څه لیکلي دي؟</p> <p>— ښوونکي دې زده کوونکي په دریو ډلو ووېشي، یوه ډله دې په متن کې راغلي خاص نومونه، دویمه دې عام نومونه او دریمه ډله دې صفتونه پیدا کړي او بیا دې په خپلو کتابچو کې ولیکي، بیا دې په مناسبو جملو کې وکاروي، بیا دې د هرې ډلې په استازیتوب یو یو تن خپلې لیکل شوی جملې د ټولګي په مخ کې ولولي، نور دې ورته غوږ ونیسي.</p> <p>— ښوونکي دې زده کوونکي پر دوو مناسبو ډلو ووېشي په خپل وار سره دې د هرې ډلې یو یو تن ټولګي مخې ته راوغواړي چې یو تن د کتاب د لوستل شوي متن څخه یوه پوښتنه وکړي او هغه بل دې د پوښتنې ځواب ووايي.</p> <p>— ښوونکي دې د لوست شپږم فعالیت په زده کوونکو باندې په مناسب وخت کې ترسره کړي.</p> <p>— ښوونکي دې د لنډو پوښتنو په کولو سره د لوست ارزونه</p>

وکړي.	— زده کوونکي دې کورنۍ دنده ترسره کړي او په راتلونکي پښتو درسي ساعت کې دې ښوونکي ته وښيي.
— ښوونکي دې د کتاب کورنۍ دنده زده کوونکو ته ورکړي چې په بل درسي ساعت کې یې له ځانه سره راوړي.	
د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول	
د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه	ددريم فعالیت دپوښتنې د ځواب په اړه باید ووايو چې مېرمن نازو انا زموږ د هېواد د ملي مشر میرویس خان نیکه مور وه، یوه پرهیزگاره عالمه، فاضله او ادیبه مېرمن وه. نازو انا خپل زوی میرویس نیکه ته نصیحت کاوه چې زویه د بیت نیکه له قوله ستا په مخکې لوی کارونه دي چې لوی شی. د خدای ﷻ عبادت او د خلکو خدمت کوه، ته خدای ﷻ د لویو کارونو سرته رسولو ته پیدا کړی یې چې نور خلک ستا په سیوری کې ارام ژوند وکړي . میرویس نیکه به همیشه د مور دا نصیحت یادوه. د پټې خزانې مؤلف محمد هوتک لیکلي چې مېرمن نازو د خپلو اولادونو روزنې او تربیې ته ډېره پاملرنه کوله.
اضافي معلومات	
<p>حاجي ميرخان د ميرويس نيکه نوم دی، پلار يې شاه عالم نومېده او مور يې نازو انا نومېده چې نازو د سلطان ملخي توخي لور وه ،ميرويس نيکه په ۱۰۸۴ هـ . د کلات په شمال کې د تازې په جنوب کې زېږېدلی دی او په ۱۱۲۰ هـ . کال کې د گورگين له وژلو وروسته يې د کندهار خپلواکي ترلاسه کړه او ۸ کاله مشرو. گرگين : اصلي نوم يې ختگ و. مخکې له دې چې کندهار ته راولېږل شي د گرجستان د صفوي دولت په خلاف يې بغاوت وکړ او ونيول شو. څرنګه چې مسلمان شو د وخت صفوي پاچا د هغه له سزا څخه تيراود کندهار د کلانتر په توګه يې راولېږه. په ۱۱۱۴ هـ کې کندهار ته لاړ او په ۱۱۲۰ هـ . دميرويس نيکه له خوا ووژل شو. شاه حسين په ۱۱۱۴ هـ . د کلات په سيوری کې زېږېدلی دی تر ۱۲ کلنۍ پورې يې دوديز علوم ولوستل او استاديې ملا يار محمد خان و. په ۱۴ کلنۍ کې يې پلار مړ شو، کله چې محمود په ايران باندې لښکر کشي وکړه.دکندهار د چارو مشري ورته وسپارل شوه.</p> <p>پښتو د يو لوی او پراخه قوم ژبه ده چې د لرغونو اثارو لرونکي ده، خو ډېر لرغوني اثار اوس نشته. علتونه يې دا دي چې پښتانه د تاريخ په اوږدو کې له ښاري ژوندانه څخه ليرې ساتل شوي دي . له بلې خوا زموږ خلکو د خپلو ادبي اثارو ليکلو ته وخت پيدا نه کړ او که چا ليکلي هغه هم د دښمنانو له خوا وړل شوي دي او دغه راز نور قلمي اثار په خپله د خلکو له خوا يا په اوبو کې اچول شوي ، يا په قبرونو کې اچول شوي او يا خو ورته اور اچول شوی دی . د بېلګې په توګه د هندوستان د ډيلې په کتابخانه کې زموږ قلمي نسخې شته، د لندن د برېتش موزيم په کتابخانه کې قلمي نسخې شته . د جرمني دتيوبنگن په کتابخانه کې د عليخان د ديوان، د رحمان بابا د ديوان او د بايزيد د خيرالبيان قلمي اثار موجود دي.. ډېر اثار د وخت تاراکونو وړي دي . لومړی کتاب د تذکرة الاولياء کتاب و چې تر پټې خزانې دمخه زموږ په واک کې و چې د پښتو ژبې ارزښتناک اثر بلل کېده، د تذکرة الاولياء څو پاڼې د پښتانه شعراء په لومړي ټوک کې راغلي دي . په پټه</p>	

خزانۀ کتاب کې چې د محمد هوتک تالیف دی چې د شاه حسین هوتک په امر یې لیکلې دی. درې خزانې په کې دي یعنې نوموړی کتاب په درو برخو ویشل شوی دی.

په لومړۍ برخه کې یې لرغوني دمخه شاعران راغلي دي. په دویمه برخه کې د محمد هوتک د زمانې شاعران راغلي او په دریمه برخه کې یې بنسټینه شاعرانې راغلي.

د پښتو ژبې لومړنی شعر چې په امیر کروړ پورې اړه لري د پټې خزانې په واسطه ترلاسه شوی دی چې نوموړی امیر په ۱۳۹ هـ. کې د غور په منډېش کې امیر شوی دی او په ۱۵۴ هـ. کال د فوشنج په جگړه کې مړ شوی دی.

نازو انا د سلطان ملخي توخي لور وه او په ۱۰۶۱ هـ. کال کې د کلات په شمال شرق کې د تازې په نوم سیمه کې زېږېدلې ده. دغه سیمه د کابل کندهار د عمومي واک په غاړه پرته ده.

د نازو انا پلار سلطان توخي له غزني څخه تر جلدک پورې د پرتو قومونو مشر و. په خپله مشرۍ کې د پوره واک خاوند و. نازو انا په کوچنیوالي کې له پښتو مېرمنو او د هغې سیمې له علماوو څخه زده کړه وکړه.

سلطان ملخي د سور غره ته نژدې په یوه جگړه کې مړ شو.

د نازو انا ورور حاجي عادل دخپل پلار د غچ او انتقام د اخیستلو لپاره جنگ ته لاړ او خپله سرپرستي یې نازو انا ته پرېښوده.

په هغه وخت کې نازو توره تر ملا کړه، له جنگیالیو ځوانانو سره یې په پوره مېړانه خپل کور، کلا او کهول له دښمنانو څخه وساتل.

نازو په مېلمستیا او د مېلمنو په پالنه کې ډېره مشهوره بنسټه وه، کله چې به په ژمي کې د مسافرو قافلې راتلې، هغوی به د نازو انا په کلا اړول او په سوو مسافر به یې روزل او هغوی ته به یې ډوډۍ ورکوله، ځکه نوموړې په سخاوت کې پوره مشهوره شوې وه.

د هغې نوم له خيبر څخه تر ترکستان پورې خپور شوی و. نازو انا د بنالم خان هوتک مېرمن وه چې هغه د کرم خان زوی و او بنالم خیل داسې قوم و چې د کندهار او اصفهان ترمنځ سیمې یې په واک کې درلودې.

دنازو انا څلور زامن وو چې مشر یې حاجي میرخان و چې وروسته بیا په میرویس نیکه مشهور شو او نور یې عبدالعزيز خان، يحيی خان او عبدالقادر خان نومېدل.

نازو انا به خپلو بچیانو ته په اوداسه کې شیدې ورکولې، کله چې د هغې مشر زوی حاجي میرخان تولد شو، هغې خوب ولید: په خوب کې شیخ بیټنی ورته وایي چې د دې زوی پالنه او روزنه وکړه چې دغه زوی دې لوی شي، لوی کارونه به وکړي او د بیت الله شریف زیارت ته به لاړ شي، هلته به په زیارت مشرف شي.

حاجي میرخان چې کله وزېږېدو، د هغه مور یې یې په دیانت او عبادت سره لوی کړ. ټول دیني فرایض یې ورته وښودل او همېش به یې خپل زوی ته نصیحت کاوه چې د شیخ بیټني په وینا ستا په مخ کې لوی کارونه دي، نو چې لوی شي، د خدای ﷻ عبادت او د خلکو خدمت کوه. ته خدای ﷻ د لویو کارونو لپاره پیدا کړی یې.

حاجي میرخان به هر وخت ویل چې ماته مور نصیحت کړې دی او ماته یې د لویو کارونو وصیت کړی دی. په ۱۱۱۹ هـ. کال کې چې میرویس خان خپل قوم له ظلم څخه وژغورلو، نو خدای ﷻ پاک ته یې د شکر سجده وکړه.

هغه وویل چې خدایه! دا هغه کار و چې ماته مور راسپارلی و. دادی ستا د بندګانو خدمت مې وکړ.

نازو انا سربېره پر دې چې زړوره، سخي او پرهېزګاره وه. د خدای ﷻ په مناجاتو کې یې ډېر شعرونه ویل. هغې د شعرونو یو دیوان هم درلوده چې په هغه کې دوه زره بیتونه موجود وو.

دا د هغې د شعر یوه بېلګه ده:

سحرگاه وه د نرگس لیمه لاندہ	—	شاخکې شاخکې یې له سترگو خڅېده
ما ویل څه دي کښلی گلہ ولې ژاړې	—	ده ویل ژوند مې دی یوه خوله خنډیده
<p>ماخذونه:</p> <p>پټه خزانه، د محمد هوتک بن داود لیکنه دویم چاپ ، مخ ۱۷۶.</p> <p>د پښتو ادبیاتو تاریخ، پوهاند حبیبی.</p> <p>د پښتو ادبیاتو تاریخ منځنۍ دوره ، پوهاند ډاکټر زیورالدین زیور.</p>		

شلم لوست

د تدریس وخت : درې درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	د قيد ډولونه	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>— زده کوونکي په پښتو ژبه کې قيدونه وپېژني،</p> <p>— په جملو کې د قيدونو د ارزښت او گټې په هکله خبرې وکړي شي،</p> <p>— په خپلو ليکنو کې قيدونه وکاروي او د کارونې په ځای يې پوه شي،</p> <p>— له قيد راوړلو سره يې مينه پيدا شي.</p>	
۳- د تدریس لارې	لوستل، اورېدل، غوږنيول، خبرې کول	
۴- د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	کتاب، کتابچه، تخته، تابشير	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، تحريري، د ښوونکي د يادډښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعاليتونه	سلام اچول، احوال پوښتنه، د کورني کار ليدل او د تېر لوست ارزيايي	۶ دقيقې
۷- د انگېزې رامنځته کول	کله مو په گرامر کې د قيد نوم اورېدلی دی؟	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
<p>۳۵ دقیقې</p>	<p>— له ستړي مشي وروسته کورنۍ کار ښوونکي ته بښي او ټولگيوالو ته یې وايي.</p> <p>— نور زده کوونکي د پاراګرافونو د لوستلو په وخت کې غوږ نیسي چې د جملو تلفظ او ترکیب ته متوجه شي</p> <p>— زده کوونکي قیدونه په خپلو کتابچو کې لیکي.</p> <p>— زده کوونکي لومړۍ انکشاف ورکوي او بیا د نورو زده کوونکو وینا ته غوږ نیسي .</p> <p>— خورده کوونکي د قیدونو د ډولونو په اړه خبرې کوي .</p> <p>— زده کوونکي په فعالیت کې برخه اخلي اونور زده کوونکي ورته ځیر وي . که ستونزه ولري ، نو پوښتنې کوي.</p> <p>— زده کوونکي په فعالیت کې برخه اخلي .</p> <p>— زده کوونکي په جملو کې قیدونه کاروي .</p> <p>زده کوونکي غوږ نیسي اودښوونکي پوښتنوته ځواب وايي .</p> <p>— زده کوونکي دمتن لنډیز ته غوږ ږدي .</p> <p>— زده کوونکي په بل درسي ساعت کې کورنۍ دنده راورې.</p>	<p>— ښوونکي د نوي لوست سرلیک په تخته لیکي او په زده کوونکو باندې متن په بشپړه توګه لولي او که اړتیا وه په خپله یې ورته وايي. کله چې متن ولوستل شي، نو بیا له زده کوونکو څخه د فردي لیاقت په پام کې نیولو څو تنه په وار سره د متن یو یو پاراګراف لولي، ښوونکي د ټولګي څارنه کوي .</p> <p>— زده کوونکو ته دنده ورکوي چې د متن له مخې قیدونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکي.</p> <p>— زده کوونکي په ډلو وېشل کېږي، هره ډله په متن کې قیدونه پیدا کوي بیا یو استازې نوموړي قیدونه په تخته لیکي او د بلې ډلې استازی یې په جمله کې کاروي، ښوونکي څارنه او لارښوونه کوي .</p> <p>— زده کوونکي د فعالیتونو څلورمه شمېره پوښتنې ته انکشاف ورکوي او بیا یې څو تنه د ټولگيوالو په مخکې وايي .</p> <p>— څو زده کوونکي دې د قیدونو په ډولونو خبرې وکړي .</p> <p>— د یو ګروپ زده کوونکي دې تخته ته لار شي ،یوه جمله دې و لیکي چې په هغې کې د وخت قید راغلی وي، بل زده کوونکي هغه قید په سوالیه او منفي جمله کې کاروي .</p> <p>ښوونکي لارښوونه او څارنه کوي .</p> <p>— ښوونکي د ټولګي د څارلو په ترڅ کې د فعالیتونو د ۸ شمېرې قیدونه په یوه زده کوونکي لیکي او نور زده کوونکي یې په خپلو کتابچو کې کاروي .</p> <p>— څو زده کوونکي پورته کېږي یو بل ته مخامخ درېږي یو د قیدونو وايي بل یې په جمله کې کاروي، ښوونکي لارښوونه او څارنه کوي .</p> <p>— که چېرې وخت پاتې وي ،ښوونکي په خپله خوښه کولای شي چې له زده کوونکوسره په درسي، مهارتي او ذهني برخو کې کار وکړي .</p> <p>— ښوونکي د لوست لنډیز وايي.</p> <p>— د لوست د ارزونې لپاره دې له څو زده کوونکو د ارزونې پوښتنې وکړي .</p> <p>— ښوونکي د متن په پای کې کورنۍ دنده ورکوي .</p>
	صفت :صفت هغه کلمه ده چې داسم څرنگوالی بیانوي	د متن دستونښمنو برخو روښانول

<p>ضمير: هغه کلمه ده چې په جملو کې دنوم دتکرار مخه نيسي اودنوم په ځای کارېږي .</p> <p>فعل: فعل هغې کلمې ته وايي چې په يوه ټاکلې زمانه کې ديوه کار يا يوې پېښې په کيدو ياديوه حالت په راڅرگنديدو دلالت کوي .</p>	
<p>گمران افغانستان د ټولو افغانانو گټه کور دی، په دې گټه کور کې بايد هر انسان خپل حقوق او د نورو حقوق وپېژني. قانون په ځان او نورو تطبيق کړي، د هر انسان د انساني اړتياوو د پوره کولو پلوي وي.</p> <p>— د اصلي قيدونو يو څو مثالونه :</p> <p>زه نن کور ته ځم، سبا ته راځم، احمد سبا راځي، او داسې نور.</p> <p>غير اصلي قيدونه: تېز تېز راځم. په لازمي فعل کې د مفرد لپاره، تېز تېز راغلو، په لازمي فعل کې د جمع لپاره: تاسو کرار ناست یئ.</p> <p>زه به استاد ته ژر سلام واچوم .</p> <p>— په سوالیه جمله کې قید:</p> <p>زه کور ته ژر نه ځم.</p> <p>ته ژر رانه غلې .</p> <p>زه د کورنۍ دندې له نه راوړلو څخه تل ځان ساتم.</p>	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه</p>
<p style="text-align: center;">اضافي معلومات</p> <p>قيدونه هغه ژبني عناصر دي چې د يو فعل دپېښېدو څرنگوالی نيسي. دا څرنگوالی د فعل د پېښېدلو ځای يا مهال ټاکي او يا څرگندتيا، ټينگار او داسې نورې ځانگړتياوې ښکاره کوي .</p> <p>د قيد ډولونه :</p> <p>په پښتو ژبه کې قيدونه په نه گړدانېدونکي او گړدانېدونکو باندې وېشل کېږي.</p> <p>اصلي قيدونه (نه گړدانېدونکي قيدونه):</p> <p>د زمان فعل قيد:</p> <p>د مهال له مخې د يو فعل پېښېدنه څرگندوي، لکه اوس، دمخه، پخوا، وړاندې، سملاسي، وړمه ورځ، وړمه شپه، پرون ورځ، پرون شپه، نن، سبا، نن شپه، نن گهيځ، نن غرمه، نن ماښام، سبا ته، بل سبا ته، گهيځ، سهار، غرمه، ماسپېښين، مازديگر، دوخته، ناوخته، لمر خاته، لمر پرېواته، سږ کال، پروسې کال، وړم کال، لاوړم کال، کال ته، بل کال ته.</p> <p>د مکان قيد :</p> <p>د يو فعل پېښېدنه د ځای او چاپېريال له مخې څرگندوي، لکه: دلته، هلته، دورې، هورې، مخکې، وروسته، شاه ته، مخ ته، بېرته، وړاندې، کښته، پورته، لاندې باندې، دننه، دباندې، اخوا، دېخوا، مخامخ.</p>	

<p>خرگندي او ټينگاري قيدونه :</p> <p>چې د يو فعل د پېښېدنې څرگند حالت يا ټينگار ښيي، لکه په پټه، په ډاگه، په څرگنده، په ځغرده، ډانگ پيلې، په ښکاره، په غلا، په زيار، په خوارۍ، په ميرانه، په زور، په ويره، په خوبښه، په ورو، په مړو سترگو، په ټيټو سترگو، په جگه، په کلکه، په ټينگه، زړه نازړه، په ناسته، په ولاړه، په منډه، په ملاسته، هرومرو، په هر ډول، په هڅه، خوشې په خوشې، څه نا څه، لږ و ډېر.</p> <p>گردانېدونکي قيدونه :</p> <p>ځينې قيدونه شته کله چې له لازمي فعل سره راشي، هلته بيا د جملې د فاعل لپاره کارول کېږي، خو که دمتعدي فعل سره راشي، هلته بيا د جملې د مفعول لپاره کارول کېږي، البته دغه کارول د جنس، عدد او شخص له پلوه ترسره کېږي.</p> <p>د لازمي فعل سره:</p> <p>دلته فعل لازمي دی او قيد د جملې د فاعل لپاره کارول شوی دی .</p>	
<p>الف:</p> <p>ناتېره زمانه</p> <p>زه (مذکر) دروند گرځم.</p> <p>زه (مؤنث) درنده درنده گرځم .</p> <p>ناتېره زمانه :</p> <p>موږ (مذکر) درانده درانده گرځو.</p> <p>موږ (مؤنث) درندې درندې گرځو.</p> <p>ته (مذکر) دروند دورند گرځي.</p> <p>تاسې (مؤنث) درندې درندې گرځي.</p> <p>دغه هلک دروند دروند گرځي.</p> <p>دغه نجلۍ درنده درنده گرځي.</p> <p>دغه هلکان درانده درانده گرځېدل.</p> <p>دغه نجونې درندې درندې گرځېدلې.</p>	<p>تېره زمانه</p> <p>زه (مذکر) دروند دروند گرځېدم.</p> <p>زه (مؤنث) درنده درنده گرځېدم.</p> <p>موږ (مذکر) درانده درانده گرځېدو.</p> <p>موږ (مؤنث) درندې درندې گرځېدو.</p> <p>ته (مذکر) دروند دروند گرځېدې.</p> <p>تاسې (مؤنث) درندې درندې گرځېدئ.</p> <p>دغه هلک دروند دروند گرځېده.</p> <p>دغه نجلۍ درنده درنده گرځېده.</p> <p>دغه هلکان درانده درانده گرځېدل.</p> <p>دغه نجونې درندې درندې گرځېدلې.</p>
<p>دلته فعل متعدي دی او قيد د جملې د مفعول لپاره کارول شوی دی .</p>	
<p>ب: ناتېره زمانه:</p> <p>تور ما (مذکر) پوخ پېژني.</p> <p>تور ما (مؤنث) پخه پېژني.</p> <p>تور موږ (مذکر) پاخه پېژني.</p> <p>تور موږ (مؤنث) پخې پېژني.</p> <p>ناتېره زمانه :</p> <p>تور ته (مذکر) پوخ پېژندلې.</p> <p>تور ته (مؤنث) پخه پېژندلې.</p> <p>تور تاسې (مذکر) پاخه پېژندلئ.</p> <p>تور تاسې (مؤنث) پخې پېژندلئ.</p>	<p>تېره زمانه :</p> <p>تور زه (مذکر) پوخ پېژندلم.</p> <p>تور زه (مؤنث) پوخ پېژندلم.</p> <p>تور موږ (مذکر) پاخه پېژندلو.</p> <p>تور موږ (مؤنث) پخې پېژندلو.</p> <p>تېره زمانه :</p> <p>تور ته (مذکر) پوخ پېژندلې.</p> <p>تور ته (مؤنث) پخه پېژندلې.</p> <p>تور تاسې (مذکر) پاخه پېژندلئ.</p> <p>تور تاسې (مؤنث) پخې پېژندلئ.</p>

<p>تور دغه هلک پوخ پېژانده.</p> <p>تور دغه جلی پخه پېژندله.</p> <p>تور دغه جونې پخې پېژندلې.</p>	<p>تور دغه هلک پوخ پېژني.</p> <p>تور دغه نجلی پخه پېژني.</p> <p>تور دغه نجونې پخې پېژني.</p>
<p>که چېرې موږ الف او ب مثالونو ته ځیر شو، وینو چې د الف په ردیف کې د جملې فعل لازمي فعل او قید (دروند _ دروند) د جملې د فاعل لپاره کارول شوی دی. هلته چې د جملې فاعل مذکروي قید/ دروند دروند / په شکل، خو هلته چې د جملې فاعل جمع مذکر دی قید د / درانده درانده/ په بڼه همدارنگه هلته چې د جملې فاعل مؤنث دی قید د / درندې درندې / په بڼه ظاهر شوی دی. همدارنگه د / ب / ردیف مثالونه رابښي چې د جملې فعل متعدي دی او قید د جملې د مفعول لپاره گردان شوی دی .</p> <p>د /ب / ردیف په مثالونو کې هلته چې مفعول مفرد مذکر دی قید د / پوخ/ په شکل ،خو هلته چې د جملې مفعول مفرد مؤنث دی قید د /پخه/ په بڼه ،همدارنگه هلته چې د جملې مفعول جمع مذکر دی قید د / پاخه/ په شکل او کله چې د جملې مفعول جمع مؤنث دی قید د /پخې/ په شکل گردان شوی دی .</p> <p>نو د پورتنیو بېلګو څخه څرګندېږي چې ځینې قیدونه هم گردانېږي .</p> <p>په دې معنی چې کله د جملې فعل لازمي وی ،قید د جملې د فاعل لپاره د جنس او عدد له پلوه گردانېږي او کله چې د جملې فعل متعدي وي، نو هلته بیا قید د جملې د مفعول لپاره د جنس او عدد له پلوه گردانېږي.</p> <p>۱_ قید د یو فعل د پېښېدنې څرنگوالی ښیي دا څرنگوالی د فعل د پېښېدلو ځای، مهال، څرګندتیا او نورې ځانګړتیاوې ښکاره کوي .</p> <p>۲_ په پښتو ژبه کې اصلي قیدونه گردانېدونکي دي، خو غیر اصلي قیدونه، لکه : نومونه او صفتونه چې کله د قیدونو په توګه راځي گردانېدونکي دي .</p> <p>اصلي قیدونه په لاندې ډول دي.</p> <p>الف: د زمان قید چې د زمان او وخت له مخې د فعل پېښېدنه څرګندوي، لکه : اوس، دمخه، پخوا، وړمه ورځ، پرون، سږ کال، نن ورځ .</p> <p>ب: د مکان قید چې د یو فعل پېښېدنه د ځای او چاپیریال له مخې څرګندوي، لکه : دلته، هلته، لاندې، باندې، اخوا، دبخوا.</p> <p>ج: څرګندني او ټینګاري قیدونه چې د یو فعل د پېښېدنې حالت یا ټینګار ښیي ،لکه : په پټه، په ښکاره، په ډاګه، په زیار.</p> <p>گردانېدونکي قیدونه:</p> <p>ځینې قیدونه شته که چېرې د لازمي فعل سره راشي هلته بیا د جملې د فاعل له پلوه او که د متعدي سره راشي، هلته بیا د جملې د مفعول لپاره تعریف کېږي، لکه د لازمي فعل سره : زه (مذکر) دروند دروند ګرځم / زه (مؤنث) درنده ګرځم / موږ (مذکر) درانده درانده ګرځو. موږ (مؤنث) درندې درندې ګرځو. د متعدي فعل سره احمد ما (مذکر) پوخ پېژني. احمد ما (مؤنث) پخه پېژني. احمد موږ (مذکر) پاخه پېژني. احمد موږ (مؤنث) پخې پېژني.</p>	
<p>ماخذ:</p> <p>پښتو غږ پوهنه او ویي پوهنه، (فونولوژي _ مورفولوژي)، لیکوال: پوهنوال محمد صابر خویشکی، ۱۳۸۰ هـ . ش. کال.</p>	

یوویستم لوست

د تدریس وخت : درې درسي ساعتونه

د مطلبونو سرلیکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	ننگرهار	
۲- د زده کړې پوهنیزې، ذهني او مهارتي موخې	<p>— زده کوونکي د ننگرهار ولایت وپېژني،</p> <p>— د هېواد له یوه تاریخي ولایت سره یې مینه پیدا شي،</p> <p>— د ننگرهار د تاریخي لرغونتوب په هکله خبرې وکړي شي،</p> <p>— د هېواد له ولایتونو سره اشنا شي.</p>	
۳- د تدریس لارې	لوستل، لیکل، غورځول، اورېدل، خبرې کول، په ګروپونو کې کار کول، انفرادي کار کول	
۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	کتاب، کتابچه، قلم، تخته، تباشیر او د ننگرهار نقشه	
۵- د ارزونې لارې او وسیلې	شفاهي، تحریري، د ښوونکي د یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	<p>. سلام، احوال پوښتنه، حاضری اخيستل، د تېر درس پوښتنه، د کورنۍ دندې لیدل او د نوي درس په هکله انگیزې پوښتنې</p>	۶ دقیقې
۷- د انگیزې رامنځته کول	<p>— تاسو کله د ولایتونو په نومونو کې د ننگرهار نوم اورېدلی دی؟</p> <p>— څوک به ووايي چې ننگرهار چېرې موقعیت لري؟</p>	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
<p>۳۵ دقیقې</p>	<p>— زده کوونکي متن له ځانه سره لولي او ستونزمنې کلمې په نښه کوي او په خپلو کتابچو کې د لغتونو معنا لیکي.</p> <p>— زده کوونکي یو یو پاراګراف لولي.</p> <p>— نور زده کوونکي دې ورته غور و نیسي.</p> <p>— زده کوونکي په ډلییز فعالیت کې برخه اخلي.</p> <p>— نور زده کوونکي دې غور و نیسي.</p> <p>— یوزده کوونکي د ننگرهار ولایت په اقتصادي اهمیت خبرې کوي او نور زده کوونکي دې غور و نیسي.</p> <p>— زده کوونکي د ننگرهار ولایت په لرغونتوب خبرې کوي.</p> <p>— زده کوونکي کولای شي خپل مشکلات ووايي.</p> <p>— زده کوونکي غور و نیسي.</p> <p>— د نوي لوست پوښتنې ځوابوي.</p> <p>— کورنۍ دنده باندې ځان پوهوي او په بل پښتو درسي ساعت کې یې راوړي.</p>	<p>— ښوونکي دې په زده کوونکو باندې متن په چوپه خوله یوځل ولولي چې هغوی ستونزمنې کلمې په نښه کړي. یو زده کوونکي دې ستونزمنې کلمې په تخته ولیکي. ښوونکي دې معنا کړي. نور زده کوونکي دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.</p> <p>— ښوونکي دې زده کوونکي په ډلو ووېشي په وار سره دې د هر ګروپ یو یو زده کوونکي پاراګراف ووايي، نور دې ورته غور و نیسي.</p> <p>— څو زده کوونکي دې د ننگرهار ولایت د ارزښت او د ځانګړو پیداوارو په هکله خبرې وکړي او ښوونکي دې څارنه وکړي.</p> <p>— زده کوونکي دې په ډلو ووېشل شي او یوه ډله دې په متن کې په شریکه فعلونه په جملو کې وکاروي او بله ډله دې په شریکه صفتونه په جملو کې وکاروي او بیا د هرې ډلې استازی ووايي. ښوونکي دې څارنه وکړي چې هر زده کوونکي په ګروپ کې برخه واخلي.</p> <p>— یو زده کوونکي دې د ننگرهار ولایت په اقتصادي اهمیت خبرې وکړي، بل زده کوونکي دې بیا د هماغه لومړي زده کوونکي خبرې ووايي.</p> <p>— زده کوونکي دې د ننگرهار ولایت د هېواد د نورو ولایتونو سره د تاریخي لرغونتوب په برخه کې اوڅو نور دې د تولیداتو او اب و هوا له پلوه پرتله کړي.</p> <p>— څو زده کوونکي دې ووايي چې له ننگرهار سره یې څومره مینه پیدا شوې ده؟</p> <p>— ښوونکي دې زده کوونکو ته وخت ورکړي چې خپلې ستونزې مطرح کړي. ښوونکي دې د هغو زده کوونکو په واسطه ورته ځواب کړي که اړتیا وه بیا دې خپله خبرې وکړي.</p> <p>— ښوونکي د لوست لندیز وایي. اوبیادنوي لوست ارزیايي کوي اوبیا د څو پوښتنو له کولو وروسته د کتاب د متن مطابق کورنۍ دنده ورکوي.</p>
	<p>په ۱۰۵۶ هـ. ق. کې د مملې تاریخي باغ د شاه جهان پاچا په وخت کې د هغه په امر جوړ شوی دی.</p>	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانول</p>

<p>په جلال اباد کې د سراج العمارت باغ او د امير شهيد باغ، د حبيب الله خان په وخت کې جوړ شوی دی . د جلال الدين اکبر په وخت کې د جلال اباد د بنار بنسټ اېښودل شوی دی . د ننگرهار کانال په ۱۳۴۵ هـ . ش . کال کې جوړ شوی دی .</p>	
<p>د فعاليتونو د ۳ شمېرې ځواب : د ننگرهار موسم په اوړي کې گرم او په ژمي کې معتدل دی. مشهور محصولات يې نارنج، گني، زيتون، مالتې اونور دي چې بازارونو ته وړاندې کېږي . دغه راز د فارم هلې سيمه يې ډېر شهرت لري چې د بودېرم ډېر اثار په کې موجود دي .</p>	<p>د فعاليتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه</p>

اضافي معلومات

دويدي زمانې څخه بياتر ډېرووختونو پورې د افغانستان شرقي سيمه د کابل د سيند له چينو څخه بيا تر هغه ځايه چې په اباسين ورگډېږي د (گندهارا) په نامه يادېدله . د گندهارا په منځ کې يوه سيمه وه چې (ننگرهار) يې باله . د ۱۳۲۱ لمريز څخه تر ۱۳۲۵ لمريز پورې داسې يو نظر را منځته شو چې تاريخي نومونه دې بېرته راژوندي شي د وخت حکومت هم دا خبره ومنله او د (سمت شرقي) نوم يې په (ننگرهار) بدل کړو .

په ۱۳۴۳ لمريز کال کې ننگرهار، کونړ او لغمان د افغانستان په اداري تشکيلاتو کې ځانگړي ولايتونه شول . دننگرهار ولايت ټول مساحت ۷۶۱۶ کيلومتره مربع دی . د ننگرهار وادي ختيځ، لويديځ ته واقع شوې ده او کابل سيند پنجشير سيند او دغه راز د کونړ سيند يې په منځ کې تېرېږي، جنوب ته يې سپين غر غرونه ان تر تورخم پورې اوږدوالي لري چې لوړه څوکه يې سيکارام نومېږي او ۴۷۵۵ متره لوړوالی لري په داسې حال کې چې ننگرهار ولايت مرکز د جلال اباد ښار د بحر له سطحې څخه ۵۱۰ متره لوړوالي لري لويديځ لور ته يې تور غر او شمال ته يې د بهسودو او دره نور غرونه موقعيت لري ختيځ ته يې شمشاد او خيبر واقع دی .

د سرخرو د او د جلال اباد د جنوب غرب او د کونړ سيند د شمال له لورې د کامې ترڅنگ برخه کې له کابل سيند سره يو ځای کېږي .

ښاغلی احمد علي کهزاد په خپل کتاب (افغانستان در پرتو تاريخ) کې ليکي چې د ننگرهار کلمه تر اسلام د مخه په پخوانو ماخذونو کې لومړی ځل د نگاراهارا په شکل ليدل شوې ده. د چينيایي گرځند هېوان تسنگ په ويناد ننگرهار د کلمې يادونه ان د اويستا په کتاب کې هم شوې ده .دوو چينيایي زايړانو (فاهيين) او (هېوان تسنگ) هغه وخت چې د هېلې زيارت کاوه د يوه ښار د نوم (ناکې لوهو) يادونه يې کړې ده او هغه يې د (نگاراهارا) په نامه يادکړی دی .ننگرهار د ننگر په نوم هم ياد شوی دی .

همدارنگه جلال اباد چې د ننگرهار ولايت مرکزي ښار دی، هم دغه ښار چې له کابل څخه نژدې ۱۴۷ کيلومتره لرې د کابل او پېښور دلاړې پر سر د بهسودو د سيند په غاړه واقع دی ، د هېواد له ښکلو ژمنيو ښارونو څخه شمېرل کېږي . د جلال اباد ځمکې دافغانستان له حاصل خېزو او سمسورو ځمکو څخه گڼل کېږي چې دغه ځمکې زياتره دوه فصله حاصل ورکوي .

په جلال اباد کې په ژمي کې هم نباتات له ودې څخه نه پاتې کېږي له همدې امله په کې مشهور بڼونه چې په ښکلا اوسمسور والي کې ساری نه لري. جوړ شوي دي . ډول ډول مېوه لرونکي او بې مېوې ونې لري . د دې ښار په شل کيلومتري کې د هېلې تاريخي سيمه چې لرغونی بودايي تمدن ښيي، د ليدلو وړ ځای دی .داوسني جلال اباد ښارتر نومولو دمخه دننگرهار مرکز ددښور ښار و

۱ اوکيدای شي چې نوموړی مرکز دسره رود ولسوالۍ جنوبي خوا کې وي. اوسنی جلال اباد دجلال الدين اکبر په زمانه کې ودان او د جلال اباد نوم يې ورباندې کېښود.

دا ښار په (۱۸۳۴ م.) کال کې د امير دوست محمد خان لخوا ونيول شو له هغه وروسته د افغان او انگليس په لومړۍ جگړه کې زيانمن شو او بيا د افغان او انگليس په دويمه جگړه کې د انگرېزانو لخوا ونيول شو.

همدارنگه په ۱۸۴۲ ع . کال يوې سختې زلزلې د هغه تر نيمايي زياته برخه ويجاړه او تباه کړه .په ۱۳۰۷ لمريز کال کې د کورني اړو دوړ پر مهال د هغه ځينې عصري ودانۍ د ياغيانو له خوا وسوځېدې . اوس مهال دجلال اباد ودانۍ په عصري ودانۍ جوړې شوې دي يو شمېر تفريح ځايونه په کې هم ودان شول ، همدارنگه دا ښار د تجارت او ترانزيت له لارې ډېر

شهرت لري . او د هېواد دويمه درجه مهم ښار گڼل کېږي. په ننگرهار کې د تفريح لپاره يو بل تاريخي باغ هم شته چې د مملې باغ په نامه يادېږي او د شاه جهان پادشاه په وخت کې په ۱۰۵۶ هـ . ق. کال دشعبان په مياشت کې جوړ شوی دی او دا باغ تر اوسه پورې په هماغه نقشه ودان پاتې شوی دی .

اخځليکونه:

- ۱ _ پښتو اريانا دايرة المعارف، دويم ټوک، د اطلاعاتو او کلتور وزارت. ۱۳۵۵ لمريز کال، ۱۰۹ مخ.
- ۲ _ پوهاند غلام جيلاني عارف د افغانستان د ولايتونو جغرافيه، د اړيک گرځند کتابتونو اداره.، ۱۳۷۹ لمريز کال، ۳۲ مخ.
- ۳ _ پښتو اريانا دايرة المعارف، اووم ټوک.
- ۴ _ پښتو اريانا دايرة المعارف، پنځم ټوک، د اطلاعاتو او کلتور وزارت کابل ۱۳۵۴ لمريز کال .
- ۵ - د ننگرهار ښاروالۍ درې مياشتنۍ خپرونه، دويم کال، دويمه گڼه وری _ غوايي غبرگولی، ۱۳۸۸ کال.

دوه ويشتم لوست

د تدریس وخت : ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	سیدال خان ناصر	
۲- د زده کړې پوهنیزې مهارتې او ذهني موخې	د لوست په پای کې به زده کوونکي دغه موخې زده کړې: _ سیدال خان ناصر وپېژني، _ د سیدال خان له ملي خدمتونو څخه خبر شي، _ په زده کوونکو کې د ملي مشرانو د پېژندلو احساس راپیدا شي، _ په زده کوونکو کې به د لوستلو او لیکلو وړتیا رامنځته شي، _ په خپلواک ډول د متن د پای د فعالیتونو د سرته د رسولو وړتیا ومومي، _ له یوه بل سره د لارښوونو هڅې په ځان کې گړندی کړي، _ په هغو زده کړو بریالي شي چې پخوا یې ورته د زده کړې لار نه وه موندلې.	
۳- د تدریس لارې چارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه، یواځینې کار او ډله ییز فعالیتونه	
۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	اړوند درسي کتاب، توره تخته، تباشیر، چارت، تخته پاک	
۵- د ارزلو لارې او وسیلې	شفاهي ارزونه، لیکلي ارزونه، د څارنې ارزونه او د ښوونکي د یادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعالیتونه	ستري مشي، احوال پوښتنه، حاضری-اخیستل، د کورنۍ دندې کتنه او د تېر لوست ارزونه	۶ دقیقې
۷- د انگیزې رامنځته کول	کله مو د سیدال خان ناصر نوم اورېدلی دی؟ _ سیدال خان ناصر څه ډول شخصیت و ؟	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸- د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>زده کوونکي پوښتنوته ځواب وايي.</p> <p>زده کوونکي دې په چوپتیا سره لوست ولولي او بیادې نورو زده کوونکو ته چې یو یو پاراګراف لولي ، غوږ ونیسي .</p> <p>زده کوونکي په خپلو کتابچو کې د درس یوه برخه په خپله خوښه لیکي او بیا یې د ښوونکي په اشاره د ټولګي په مخ کې لولي .</p> <p>– زده کوونکي په خپلو کتابچو کې د سیدال خان ناصر په هکله لیکنه کوي او په ټولګي یې اورو .</p> <p>زده کوونکي پوښتنوته ځواب ورکوي .</p> <p>زده کوونکي پوښتنوته ځواب و رکوي .</p> <p>– زده کوونکي دلوست لنډیزته غوږ نیسي .</p> <p>زده کوونکي دښوونکي له لارښوونې سره سم فعالیت کوي .</p>	<p>ښوونکي له احوال پوښتنې وروسته دتیر لوست پوښتنه کوي .</p> <p>– ښوونکي دې په زده کوونکو باندې په چوپتیا سره درس ولولي، بیا دې پر څو تنو زده کوونکو په وار سره د متن یوه یوه برخه په لور اوازولولي او نور زده کوونکي دې پام ورته وکړي .</p> <p>– زده کوونکي دې د اړوند درس یوه برخه پخپله خوښه په کتابچو کې ولیکي او بیا دې څو زده کوونکي لیکلې برخې په ټولګي کې ولولي .</p> <p>– ورپسې دې زده کوونکي له اړوند درس څخه د سیدال خان ناصر په هکله څو کرښې معلومات پخپلو کتابچو کې ولیکي، بیا دې د ټولګي په مخ کې ولولي .</p> <p>– ښوونکي دې له زده کوونکو څخه لاندې پوښتنې وکړي :</p> <p>د سیدال خان ناصر له درس څخه مو څه زده کړل؟</p> <p>– سیدال خان ناصر له میرویس خان هوتک سره څنګه ملګری شو؟</p> <p>سیدال خان ناصر له ملي مبارزو نورې کومې کارنامې درلودې؟</p> <p>– سیدال خان ناصر څوک دی؟</p> <p>– ولې له کندهار څخه سیدال خان ناصر وایستل شو؟</p> <p>– ښوونکي دلوست په لنډیز خبرې کوي او بیا یې د نوي لوست ارزونه وکړي .</p> <p>که وخت و، کولای شي چې ورته فعالیتونه هم اجراء کړي .</p> <p>– په زده کوونکو دې په متن کې د جمعې لس کلمې پیداکړي، هغه دې په مفردو کلمو واړوي او په کتابچو کې دې جملې ترې جوړې کړي .</p>

اضافي معلومات

سیدال خان ناصر د ابدال خان با ږیزي ناصر زوی د پکتیا ولایت د وازې خوا د ډیله نوې سیمې اوسېدونکی، ملي شاعر، هېواد پال، مخکښ نامتو سرتیر خدمتگار، د هوتکیانو په دوره کې د میرویس خان هوتک، د ملي غورځنگ مشهور مشر و. د سلطان ملخي توخي په ملگرتیا یې له دښمن سره په هره جگړه کې نه هېرېدونکي برخه اخیستې وه، کله چې میرویس خان هوتک د صفویانو له ښکېلاک څخه د خلاصون لپاره ملا وتړله. په ۱۹۱۹ هـ. ق. کال د سیدال خان ناصر په ملگرتیا بریالی شو، په کندهار کې یې د افغانانو خپلواک حکومت جوړ کړ.

کله چې میرویس خان هوتک په ۱۳۳۷ هـ. ق. کال کې مړ شو، له ده څخه وروسته یې زوی شاه محمود هوتک واکمن شو. کوم وخت چې شاه محمود هوتک مړ شو، پرځای یې شاه اشرف واکمن شو، سیدال خان د ده په دوره کې سرلښکر شو چې له ترکانو او روسانو سره یې سختې جگړې وکړې.

کله چې په ۱۱۴۲ هـ. ق. کال کې شاه اشرف په ایران کې ووژل شو، سیدال خان ناصر په ۱۱۴۲ هـ. ق. کال کې کندهار ته لاړ، د شاه حسین هوتک په دربار کې سرلښکر شو. هغه وخت چې نادر افشار اول ځل په تهران بیا په کندهار کې جنگ پیل کړ، سیدال خان ناصر د نادر افشار سره اووه، اته ځله سختې جگړې وکړې، خو په ۱۱۵۰ هـ. ق. کال کې نادر افشار کندهار ونيو، سیدال خان ناصر د شاه حسین له زوی سره د کلات په کلا کې تر دوو میاشتو پورې له کلابندۍ څخه وروسته د نادر افشار د پوځونو په لاس ژوندی ونيول شول، نو نادر افشار حکم وکړ چې سترگې یې وکارې، همدا و چې د هوتکیانو مشهورې کورنۍ ختیځو او سهیلې سیمو ته لاړې او سیدال خان ناصر د کابل ولایت شکر درې نومې ځای ته کډل لاړ، له څه وخت څخه وروسته مړ شو چې قبر یې اوس د شکر درې په سیاسنگ نومي هدېرې کې دی.

دا ده د سیدال خان ناصر د پښتو ژبې شعر نمونه :

بدله

یار ما له هسې گران سو

راتبر تر ټول جهان سو

نور نه وینم په سترگو

جهان ټول راته جانان سو

***

دوې زلفې دې اوږدې کړې

پرمخ دې راخپړې کړې

سرې اشرېۍ دې په تندي باندې سپرې کړې

گرځې په باغ کې په گلونو کې نخرې کړې

په اور دې وسوم یاره!

راته اور تازه بوستان سو

***

مین چې اشنایي کا

شپه ورځ به گریاني کا

شهیۍ ده ستمگاره خوشحال زړونه به زخمی کا

لیندۍ لرې د ورځیو د بانو غشي کاري کا

پرهار مې هکوره خلقه!

د دلبر د تير نښان سو

***

مين په لويو غروځي

سر تور په نيمو شپو ځي

ووځي له وطنه، وطن پرېږدي پر چولو ځي

فريادو، نارې وکا، نارو په غلبلو ځي

وصال يې نصيب نه سو

گوره زړه ډک په ارمان سو

نارې وهم عالمه!

د شپې تر صبحدمه

ناتوانه د بېلتون يم يوه گړۍ نه لرم دمه

بيتا مې نفس خيژي راځه زما د زړه همدمه

نظر پر ما غريب کړه

چې تاخون مې ستا په ځان سو

***

شبنم پر گلو ښکاري

زما اوښکې دارې دارې

خوناب ځي ستا له غمه زما په مخکې لارې لارې

تمامه شپه کم تېره په ژړا په نارې نارې

ښکاره سوه چې مجنون يم

لېونتوب مې اوس عيان سو

***

بوستان ښکلې زېبا دی

رنگين په اوښکو زما دی

د زړه پرهار گلگون دی چې بلبل په تماشا دی

په مينه مې زړه وچاودی ته وايي په خندا دی

نتلی د بېلتون يم

زه ((سیدال)) دا مې بيان سو

دروېشتم لوست

د تدريس وخت : درې درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	د ولسي ادب ډولونه	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>— د لوست په پای کې به زده کوونکي وکولی شي چې:</p> <p>— لوست په سمه توګه او سم تلفظ سره ولوستلی او جملې يې په سمه توګه وليکلی شي،</p> <p>— ولسي ادب وپېژني چې څه ته وايي او په څه ډول رامنځ ته کېږي،</p> <p>— د ولسي ادب او د ادب د نورو ډولونو ترمنځ توپیر وکولی شي،</p> <p>— په ټولنه کې د ولسي ادب د ارزښت په هکله ګروهمن (معتقد) شي .</p>	
۳- د تدريس لارې	لوستل، ليکل، ويل، ډله یيز کار	
۴- د تدريس لارې او مرستندويه توکي	تخته، تباشیر، کتاب، کتابچه، د امکان په صورت کې د ولسي ادب څخه بېلګې	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، تحريري، عملي، د ښوونکي د يادښت کتابچه	
۶- په ټولګي کې د ښوونې او زده کړې فعاليتونه	سلام، روغې، د ټولګي تنظيم، د حاضرۍ اخيستل، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقيقې
۷- د انگېزې رامنځ ته کول	<p>ښاغلی ښوونکی د لوست له پيل څخه مخکې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو کوي او له هغو څخه د نوي لوست په هکله لاندې او هغو ته ورته انگېزه يې پوښتنې کوي .</p> <p>— تاسې په خپل کور کلي او ولس کې داسې څوک پېژنئ چې ليک لوست نشي کولی او شعرونه وايي؟</p> <p>داسې څوک درته معلوم دی چې په خبرو کې متلونه يا لنډۍ، کيسې او مثالونه وايي؟</p> <p>له تاسو څخه کوم يو څو متلونه يا لنډۍ ټولګيوالو ته ويلي شي؟</p>	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸- د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکي دې ښوونکي ته له درناوي کولو وروسته تختې ته او د نوي او زاړه لوست ترمنځ اړیکو ته متوجه شي. زده کوونکي دې کتابونه خلاص کړي او د ښوونکي له خوا د نوي لوست د متن سم تلفظ ته دې ځیر شي.</p> <p>— زده کوونکي دې نوي لغتونه له معنا سره په خپلو کتابچو کې وليکي، بیا دې په مناسبو جملو کې وکاروي او نوی لوست دې په چوپتیا سره یو، یو ځل ولولي.</p> <p>— څو تنه زده کوونکي دې په وار سره د ښوونکي په اجازه د لوست مفهوم د ټولګي په مخ کې ووايي.</p> <p>— زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم ډله ییز کار سرته ورسوي، ټول زده کوونکي دې په ډله ییز کار کې فعاله ونډه واخلي.</p> <p>— زده کوونکي دې له لارښوونې سره سم نیمګړې جملې خپلو کتابچو ته نقل کړي، بیا دې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره ډک کړي، په کتاب کې دې نه ډکوي .</p> <p>— زده کوونکي دې لومړۍ صفت د کلمو په هکله ځانونه وپوهوي چې څه ته وايي، بیا دې د لوست له متن څخه صفتونه پیدا او په خپلو کتابچو کې دې وليکي .</p> <p>— زده کوونکي دې د لوست لنډیز ته غوږ ونيسي.</p> <p>— زده کوونکي دې د لوست د ستونزمنو برخو په هکله له ښوونکي څخه پوښتنې وکړي .</p> <p>— زده کوونکي دې په وار سره د ښوونکي پوښتنو ته ځوابونه ووايي.</p> <p>— زده کوونکي دې د لوست په پای کې ورکړل شوې کورنۍ دنده یاداشت کړي .</p>	<p>— ښوونکي دې د نوي لوست سرلیک پر تخته وليکي او د نوي لوست متن یو ځل په لوړ، مناسب اواز او سم تلفظ سره ولولي او زده کوونکي دې سم تلفظ ته ځیر کړي .</p> <p>— ښوونکي دې د لوست نوي لغتونه پر تخته وليکي.</p> <p>زده کوونکو ته دې لارښوونه وشي چې لوست په چوپتیا سره ولولي، په تخته باندې لیکل شوي لغتونه خپلو کتابچو ته نقل کړي او په مناسبو جملو کې یې وکاروي .</p> <p>— څو تنه زده کوونکي دې وهڅول شي چې په وار سره د لوست مفهوم د ټولګي په مخ کې ووايي.</p> <p>— زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي، یوه ډله دې د منظمو ولسي ادبیاتو او بله ډله دې د نثري ولسي ادبیاتو نمونه لست کړي، بیا دې د هرې ډلې په استازیتوب یو تن د ټولګي مخې ته راوغوښتل شي او خپل لست دې نورو ټولګیوالو ته ووايي: په لوستلو کې دې کم جرئته زده کوونکو ته ډېره ونډه ورکړله شي.</p> <p>— زده کوونکو ته دې لارښوونه وشي چې د لوست د څلورم فعالیت نیمګړې جملې لومړۍ په خپلو کتابچو کې وليکي، بیا دې خالي ځایونه په مناسبو کلمو سره د متن له مخې ډک کړي .</p> <p>— زده کوونکو ته دې لارښوونه وشي چې د لوست متن په غور سره ولولي، صفتونه دې په کې په نښه او په خپلو کتابچو کې دې وليکي، بیا دې هر یو خپل لیکلي صفتونه په وار سره په لوړ او مناسب اواز سره ولولي، که تېروتنې یې کړي وي ښوونکي دې ورته اصلاح کړي .</p> <p>— ښوونکي دې د لوست لنډیز زده کوونکو ته ووايي.</p> <p>— زده کوونکو ته دې د پوښتنو کولو وخت ورکړ شي.</p> <p>— د څو پوښتنو په کولو سره دې له زده کوونکو څخه د زده کړې ارزونه وکړي شي.</p> <p>— د لوست په پای کې کورنۍ دنده دې زده کوونکو ته ورکړل شي چې په بل درسي ساعت کې یې له ځانه سره راوړي .</p>
		د متن د ستونزمنو برخو په اړه معلومات

اضافي معلومات

د ادب یا ادبیاتو په یوې پېژندنه کې لولو چې: ((د یوې ژبې ټول لیکلي (تحریري) او نالیکلي (شفاهي) منظوم او منثور هنري اثار ادبیات گڼل کېږي.))

همدې پېژندنې ته په پاملرنې ولسي، عامیانه یا فولکلوري ادبیات د هر ملت او ولس په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغو له یادونې پرته د یوې ژبې د ادبیاتو مطالعه نیمګړې برېښي، نو د مخه تر دې چې د ولسي ادبیاتو په ډولونو او ځانګړنه څه ووايو د (فولکلور) د کلمې په لغوي او اصطلاحي پېژندنه چې په نړیواله سطحه د دغه ډول ادبیاتو لپاره استعمالېږي د خپل بحث لړۍ پیل کوو.

لغوي او اصطلاحي پېژندنه :

فولکلور فرانسوي کلمه ده، لغوي معنا یې دخلکو فرهنگونه، دخلکو ادبیات، ولسي پوهه او زده کړه را اخیستې ده او په اصطلاح کې د کلتور هغه څانګه ده چې د انساني مشخصو، ډلو، عنعنې، دودونه، نکلونه او انساني ارزښتونه، انګېزې، شګومونه، اعتقادات او داسې نور په کې شامل دي .

فولکلور د محتوا له نظره درې برخې لري : ۱_ شفاهي فولکلور ۲_ غیر شفاهي فولکلور ۳_ نیم شفاهي فولکلور. په شفاهي فولکلور کې محاورې، متلونه، سندرې، چستانونه، فکاهیات، (ټوکې ټکالې) دودونه او ولسي قوانین او نور شامل دي .

په غیر شفاهي فولکلور کې سیمه ییز هنرونه، موسیقي، سیمه ییز خواږه او سیمه ییز ادب او په نیم شفاهي فولکلور کې خرافاتي عقیدې، سیمه ییزې لوبې، نڅاوې او نور راځي .

د فولکلور اصطلاح له دوو کلمو څخه جوړه ده. (فولک) (folk) وګړي یا خلک او لور (lore) زده کړې ته وايي چې له دواړو څخه اولسي پوهه، د خلکو زده کړه یا د خلکو ادبیات جوړېږي . دا کلمه د لومړي ځل لپاره په ۱۸۴۶ م. کال انګلیسي پوه تامس استعمال کړه.

ځینو فولکلور څېړونکو د فولکلور لپاره پنځه ځانګړنې ښودلې دي :

۱_ په شفاهي توګه موجود وي، ۲_ په عنعنوي او دودیزه توګه موجود وي، ۳_ منظومه یا منثوره بڼه لري. ۴_ جوړونکي یا رامنځته کوونکي یې معمولاً معلوم نه وي، ۵_ د کلتور د جزیه توګه په هر کلتور کې شته .

اوس چې مو(فولکلور) په لغوي او اصطلاحي لحاظ وپېژند، د بحث اصلي موضوع ته راځو په ولسي یا عامیانه (فولکلوري) ادبیاتو بحث کوو:

لکه چې د مخه مو یادونه وکړه ولسي ادبیات د هر ولس، ټولنې او ملت په ادبي تاریخ کې ارزښتمنه ونډه لري او د هغې له یادونې او ورته له پاملرنې پرته د هغه ولس او خلکو ادبي تاریخ نیمګړی ګڼل کېږي .

ولسي ادبیات معمولاً شفاهي بڼه لري او په هغو ټولنو او ولسونو کې زیات پیاوړي دی چې د لیک لوست (سواد) خپرېدنه په کې ډېره نه وي عامه شوي او وګړي یې له دغه نعمت څخه بې برخې وي .

زمونږ هېواد او ټولنه هم د ځانګړو سیاسي، ټولنیزو، اقتصادي، فرهنګي او جغرافیوي عواملو له امله د دغسې ټولنو او ولسونو د کتار په سر کې راځي، نو ځکه په کې د لیکلو ادبیاتو په پرتله د دغه ډول ادبیاتو پانګه ډیره ده.

زمونږ زیاترو وګړو د پېړیو په پوړیو او اوږده تاریخي بهیر کې خپلې هیلې، ارمانونه، غوښتنې، خوښۍ، غمونه، رنځونه، مینې او لنډه دا چې د ټولنیز ژوند ټول کړه وړه په دغه ډول ادبیاتو کې منعکس کړي او په شفاهي توګه یې له یو نسل څخه بل ته لېږدولي دي . د لېږدونې په دغه بهیر کې د دغو ادبیاتو زیاته برخه هیره شوې او و رکه شوې ده او په بله وینا: ډیرو

راویانو په له منځه تللو سره وخت په وخت ایجاد شوي ادبیات هم له منځه تللي دي . له همدې امله موږ د دغو ادبیاتو ډېرې لرغونې بېلګې په لاس کې نه لرو، خو بیا هم هغه ډېره لږه برخه چې پاتې ده. د هغو بېلا بېلو انواعو او ډولونو ته په کتنې موږ په ډاډ او باور سره دا ویلای شو چې : زموږ عامو ولسي وګړو که لیک لوست نشو کولای او د سواد له نعمت څخه یې برخې وو، خو پیاوړې هنري ذوق او احساس یې درلوده چې هغه یې د دغو ادبیاتو په بېلا بېلو کالونو کې ځای کړي او په ډېر په زړه پورې بڼه یې بیان کړي دي .

د ولسي ادبیاتو وېش او ډلبندي :

ولسي ادبیات پر دوو برخو وېشل کېږي :

الف: منظوم ولسي ادبیات.

ب: منثور یا نثري ولسي ادبیات.

منظوم ولسي ادبیات په عامه توګه دا لاندې ډولونه لري :

لومړی : عامې ولسي سندرې یا شعرونه

دویم خاصې ولسي سندرې

لومړی: عامې ولسي سندرې یا شعرونه :

عام ولسي شعرونه هغه دي چې ویناوال یا شاعر یې معلوم نه وي ، لکه : ۱_ د میندو سندرې چې خپلو ماشومانو ته یې وايي. ۲_ د ماشومانو سندرې چې د لوبو په مهال یې په خپل منځ کې د مشاعرې په بڼه وايي. ۳_ منظوم چستانونه . ۴_ د اتن نارې . ۵_ سروکي . ۶_ لنډۍ . ۷_ د نکلونو نارې . ۸_ کاکړۍ غاړې . ۹_ تاریخي نارې (چې د پښتو ادب مهمې برخې دي) ۱۰_ منظوم فالونه . ۱۱_ منظوم متلونه . ۱۲_ د ښځو ځینې سندرې چې په بېلا بېلو مراسمو کې ویل کېږي او داسې نور.

دویم : خاصې ولسي سندرې یا شعرونه

خاص ولسي شعرونه یا سندرې هغه دي چې وینا وال یا شاعران یې معلوم او د ولس پیژندل شوي خلک دي . دا لاندې ډولونه لري :

۱_ رباعي (مقام). ۲_ غزل . ۳_ چاربیته. ۴_ لوبه . ۵_ بګتۍ (دا وروستی درې یوازې په پښتو ولسي ادب پورې اړه لري) ۶_ داستانونه او نور.

د یادونې وړ ده چې د ولسي منظوم ادب پورتنی ډولونه یوازې نالوستو او بې سواد وشاعرانو رامنځ ته کړي . زموږ ډېرو مشهورو شاعرانو هم په ولسي اوزانو او کالونو شعرونه ویلي دي .

ب : نثري (منثور) ولسي ادبیات :

ولسي نثرونه هغه اوږدې او لنډې خوږې او پخې ویناوې دي چې د ولس په زړه کې رامنځ ته شوي . ویناوال یا اصلي رامنځ ته کوونکي یې نه دي معلوم او د ټول ولس ګډ مال دی، خوله په خوله او سینه په سینه له یو نسل څخه بل ته نقل شوي دي . دا لاندې ډولونه لري :

۱_ ولسي نکلونه او حکایتونه . ۲_ وړې کیسې . ۳_ متلونه . ۴_ اصطلاحات او محاورې . ۵_ چستانونه . ۶_ تکیه کلامونه . ۷_ رمزونو او کنایې . ۸_ دعاوې او ښېراوې . ۹_ القاب او صفتونه . ۱۰_ ستړي مه شي . ۱۱_ ټوکې ټکالې

(فکاهیات) ۱۲- روایات . ۱۳- د ماشومانو لپاره کیسې او نکلونه (چې زیاتره اخلاقي انتباهي بڼه لري .)

د ولسي ادبیاتو ځانګړنې :

۱- ولسي منظوم ادب د عربي عروضو او اوزانو تابع نه دی، خپل ملي ولسي وزنونه لري، په هجاء او سیلاب کې د تقطیع وړ دی .

۲- ولسي ادبیات د موضوع په لحاظ د ولسي او کلیوالي ټولنیزو، اقتصادي او کلتوري اړیکو څرګندوونکي دي، کلیوال چاپیریال او د خلکو ژوند په کې منعکس کېږي .

۳- ژبه یې ساده، سوچه او د خلکو یا ولس له ورځنۍ محاورې سره برابره ده .

۴- ډېره مبالغه او له حقیقته لرې خبرې په کې نه لېدل کېږي .

۵- د پردو ژبو اغېزه په دې ادبیاتو کې کمه او په نشت شمېر ده .

۶- لکه څنګه چې د دغو ادبیاتو زیاته برخه د نالوستو او بې سوادو وګړو د ذهن او فکر محصول ده او رامنځته کوونکي یې په ولس کې اوسېږي، نو د ولس د ټولو مسلطو کلتوري او ټولنیزو ارزښتونو او روابطو تابع دی .

۷- ادبي لفظي او معنوي صنایع، تشبیهات او استعارات په کې له عقل او پوهې نه وتلي او غیر طبیعي نه دي .

۸- دا ادبیات د اجتماعي ارزښتونو په لرلو سربیره له لوړو هنري ارزښتونو څخه هم برخمن دي چې زموږ د ولس د لوړ هنري او ادبي ذوق، ښه څرګندويي او نماینده ګي کولی شي .

۹- په دې ادبیاتو کې د پېښو بهیر او د ژوند څېرې کټ مټ انعکاس مومي .

۱۰- په ولسي ادبیاتو کې ښکلا، اسانتیا او رښتیا یا په بله ژبه ښکلی والی، اسا نوالی او رښتیا والی په ښه بڼه ځان ښکاره کوي .

ماخذ: د لیکوالي فن، لیکوال: سید محی الدین هاشمي، دوهم چاپ د خپرېدو نېټه، ۱۳۸۳ هـ . ش. کال.

څلرویشتم لوست

د تدریس وخت : درې درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	دا کلی مه وړانوی (ازاد شعر)	
۲- د زده کړې پوهنیزې، مهارتي او ذهنيتي موخې	<p>زده کوونکي د شعر د څرنگوالي او شکل په هکله معلومات پيدا کړي،</p> <p>- زده کوونکي د شعر په مفهوم خبرې وکړي شي،</p> <p>- زده کوونکي د شاعر په هکله پوره معلومات ترلاسه کړي،</p> <p>- زده کوونکي له نویو کلمو سره اشنایي پيدا کړي .</p>	
۳- د تدریس لارې چارې	لوستل، لیکل، پوښتنې او ځوابونه.	
۴- د تدریس وسیلې او مرستندوی توکي	کتاب، تخته، تباشیر، مجلې، اخبارونه او نور	
۵- د ارزونې لارې او وسیلې	ویناییزه ارزونه، لیکنیزه ارزونه، دیاداشت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدریس فعاليتونه	سلام اچول، روغې کول، د حاضرۍ اخیستل، په بېلا بېلو ښو د کورنۍ دندې کتنه	۶ دقیقې
۷- د انگېزې رامنځته کول	<p>تاسو ازاد شعر پیژنئ. ،ازاد شعر څه ته وايي ؟</p> <p>- کوم شاعر پیژنئ. چې ازاد شعر یې ویلی وي ؟</p>	۴ دقیقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکي دې له احوال پوښتنې وروسته کورنۍ دنده ښوونکي ته وښيي او پوښتنو ته دې ځواب ورکړي .</p> <p>— زده کوونکي دې د ښوونکي درس ته غوږ ونیسي .</p> <p>— زده کوونکي په چوپټیا سره لوست لولي .</p> <p>— زده کوونکي دې د شعر په اړه خبرې وکړي او مفهوم دې څرگند کړي .</p> <p>— نور زده کوونکي دې په خپلو کتابچوکې په جملوکې وکاروي .</p>	<p>ښوونکي دې له احوال پوښتنې وروسته کورنۍ دنده وگوري اود تیر لوست ارزیابي دې د څوپوښتنو په کولوسره وکړي .</p> <p>— ښوونکي دې د لوست سرلیک په تخته ولیکي او بیا دې اړوند شعر په لور او مناسب اواز ولولي .</p> <p>— ښوونکي دې زده کوونکي په څو ډلو ووېشي، سپارښتنې دې ورته وکړي، تر څو اړوند درس په چوپټیا یو له بل سره ولولي او ښوونکي دې څارنه وکړي .</p> <p>— ښوونکي دې څو زده کوونکي د ټولگي مخې ته راوغواړي چې د یاد شوي شعر د مفهوم په هکله معلومات ورکړي .</p> <p>— ښوونکي دې په څو زده کوونکو د اړوند درس لغتونه په تخته ولیکي، معنا دې کړي . نور زده کوونکي دې په کتابچوکې په جملوکې و کاروي او بیا دې څوکسه د ټولگي په مخ کې ولولي .</p>

اضافي معلومات

د شعر د هر اړخيزو ډولونو د پېژندلو او څرنگوالي په هکله څېړنې رابښي چې شعر ډېر ډولونه لري چې ځينې يې دا دي:

- ۱_ بنوونيز او روزنيز شعرونه . ۲_ اخلاقي شعرونه. ۳_ رزمي يا جنګي شعرونه. ۴_ بزمي شعرونه.
- ۵_ عشقي شعرونه. ۶_ مذهبي شعرونه. ۷_ علمي شعرونه. ۸_ ادبي شعرونه. ۹_ ازاد ولسي شعرونه.
- ۱۰_ حماسي شعرونه. ۱۱_ غميز شعرونه. ۱۲_ قصيده يي شعرونه. ۱۳_ لنډ شعرونه. ۱۴_ اوږده شعرونه. ۱۵_ يو بيتي شعرونه. ۱۶_ دوه بيتي شعرونه. ۱۷_ څلوربيتې شعرونه. ۱۹_ پنځه بيتي شعرونه. ۲۰_ شپږ بيتي شعرونه. ۲۱_ اووه بيتي شعرونه. ۲۲_ اته بيتي شعرونه. ۲۳_ لس بيتي شعرونه

لغتونه

آرين : له آر او ين څخه مرکبه کلمه ده د اصيل، نجيب او بزګر معنا لري.

ټاټوبی : د اوسېدو ځای

جونګړه : خونه

زېرمه : ذخيره

پاخون : قيام

يون : عزم، اراده، نيت

اوبستون : بدلون

بولی : قومانده

سباوون : سهار

په جملو کې استعمال:

۱_ د آرين ټاټوبی افغانستان دی .

۲_ زېرمه د ذخيرې دوهم نوم دی .

۳_ سوله ييز پاخون برياليتوب دی.

۴_ يون مې کړی چې سبا پوهنتون ته لاړ شم.

۵_ بنوونيز، روزنيز، کرنيز، فرهنگي، اقتصادي اوبستون ته بدلون وايي.

۶_ بولی په پښتو ژبه کې قوماندې ته وايي .

۷_ بولندوی قوماندان ته وايي .

۸_ سباوون بشپړ سهار ته ويل کېږي .

۷_ بولندوی قوماندان ته وايي .

۸_ سباوون بشپړ سهار ته ويل کېږي .

پنځه ويشتم لوست

د تدريس وخت ۳ درسي ساعتونه

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	ماينونه _ غمونه	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<ul style="list-style-type: none"> - د ماينونو پيژندل او د ماينونو د سيمو پيژندل، - د متن لوستل او ليکل، - له ماينونو څخه ځان ساتل، - د ماينونو د خطرونو په هکله نورو خلکو ته د معلوماتو ورکول . 	
۳- د تدريس لارې	لوستل، ليکل، ويل، اوريدل، سوال او ځواب، ډله ييز کار، يوکسيز کار	
۴- د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، قلم، کتابچه، تخته، تخته پاک، تباشير	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	شفاهي، عملي، څارنه، د ښوونکي يادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدريس فعاليتونه	سلام، روغبړ، احوال پوښتنه، د حاضري- اخيستل، د ټولگي تنظيم، د کورنۍ دندې کتل	۶ دقيقې
۷- د انگيزې رامنځ ته کول	<p>ښوونکي دې لاندې پوښتنې په شفاهي ډول له څو تنو زده کوونکو څخه وکړي چې زده کوونکي د لوست زده کړې ته چمتو شي.</p> <ul style="list-style-type: none"> - کله مو د ماين نوم اوريدلی دی؟ - څوک پوهيږي چې ماينونه څه زيانونه رسوي؟ 	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>- زده کوونکي احوال پوښتنه کوي، کورنۍ کار ورته ښيي او د ښوونکي پوښتنو ته ځواب ورکوي .</p> <p>- زده کوونکي غوږ نیسي .</p> <p>- زده کوونکي متن ته گوري .</p> <p>- زده کوونکي متن په چوپه خوله لولي. اومشکلې کلمې په نښه کوي نور زده کوونکي غوږ نیسي او پوښتنې هم کولای شي .</p> <p>- زده کوونکي له لارښوونو سره سم کار کوي. زده کوونکي غوږ نیسي او که اړتیاوه پوښتنه کوي .</p> <p>- زده کوونکي په چارت کې دماینونوډولونه ښيي او خبرې پرې کوي .</p> <p>- زده کوونکي فعالیت اجرا کوي او خپل فعالیت نورو ټولگيوالو ته وايي.</p> <p>- زده کوونکي په خپلو گروپونو کې فعالیت اجرا کوي او خبرو ته غوږنیسي.</p> <p>- زده کوونکي دماين لرونکو سیمو په اړه خبرې کوي اود ځان ساتلو تدابیر روښانه کوي.</p>	<p>- د نوي لوست سرلیک په تخته لیکي او بیا له زده کوونکو څخه څو انگیزه یې پوښتنې کوي ، لکه : تاسو کله د ماینونو نوم اوریدلی دی؟</p> <p>- داسې څوک مولیدلی دی چې د مین په چاودنه کې ټپې یا مړ شوی وي .</p> <p>- اوس دې ښوونکي دنوي لوست متن په مناسب اواز سره ووايي چې زده کوونکي ورته متوجه وي .</p> <p>- اوس دې ښوونکي زده کوونکي په چوپه خوله د متن لوستلو ته وگوماري چې مشکلي کلمې په نښه کړي .</p> <p>- څو تنو زده کوونکو ته دې دنده ورکړي چې په وار سره متن ووايي ،نور زده کوونکي دې ورته متوجه وي چې د کلمو تلفظ او د جملو ترکیب ته متوجه شي.</p> <p>- څو زده کوونکي په وار سره پورته کوي چې د مینونو په هکله په شفاهي توگه څه ووايي او نور ورته غوږ ونیسي .</p> <p>- اوس دې ښوونکي په وار سره څو زده کوونکي پورته کړي چې د چارت له مخې د ماینونو په ډولونو خبرې وکړي او نور ورته غوږ ونیسي.</p> <p>- زده کوونکي دې په څو ډلو وویشي او هر گروپ ته دې دنده ورکړي چې په خپلو کتابچو کې د ماینونو د خطر په هکله څو کرښې ولیکي بله ډله دې د ماینونو د ډولونو په هکله څو کرښې ولیکي او له هرې ډلې څخه دې څو تنه په وار سره خپلې لیکلې خبرې نورو ټولگيوالو ته ووايي.</p> <p>- ښوونکي کولای شي د وخت د زیاتوالي په صورت کې له زده کوونکو څخه دانشي، مهارتي، ذهني او معلوماتي پوښتنې وکړي .</p> <p>- څو زده کوونکي د هغو سیمو په هکله چې ماینونه په کې وي او څو تنه دې له هغو څخه د ځان د ساتلو په هکله خپلو ټولگيوالو ته خبرې وکړي .</p>

<p>د ماینونو په ساحه کې سرې نښې دامعنا لري چې هلته لاماینونه شته او په سیمه کې ګرځیدل خطر لري .</p> <p>– سپینې نښې دا معنا لري چې د ماینونو خطر ورک شوی دی ، په هغه سیمه کې ګرځیدل زیان نه لري .</p> <p>– د پرسونل ضد ماینونه د انسانانو د وژلو لپاره کیښودل کیږي چې په کم وزن باندې هم چوي او د وسایلو ضد ماینونه په انسانانو باندې نه الوزي په درنو وسایلو . لکه : په موټرو ، تراکتورونو او جنگي وسایلو باندې الوزي</p>	<p>د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول</p>
<p>د فعالیت د پوښتنې ځوابونه :</p> <p>– ماینونه ددې لپاره ښخوي چې جنگي وسایط پرې وا لوزي او انسانان پرې مړه شي .</p> <p>– نا چاودې توکي همداسې په خاورو کې پاتې وي چې چا ښخ کړي وي یا د هغوی له یا ده وتلي وي او یا خومړه وي یا موجود نه وي او یا یې د ښخولو ځایونه په نښه کړي نه وي</p>	<p>د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنوته ځوابونه</p>
<p style="text-align: center;">اضافي معلومات</p> <p>ماینونه په دوه ډوله دي .</p> <p style="text-align: center;">ځمکني ماینونه او بحري ماینونه :</p> <p>بحري ماینونه په بحرونو کې ایښودل کیږي او ځمکني ماینونه په ځمکه کې د دښمن په ضد کاروي . د ماینونو تاریخ تر روميانو پورې رسېږي . د دښمن په لاره کې به یې کندی ایستلې او په هغوی کې به یې تیره میخونه په تېرو ایښودل ، له پاسه به یې پرې خاورې اچولې . بیا وروسته همدغه روميانو به داسې میخونه ایښودل چې څلور تیرې څوکې به یې درلودلې او هغه به د کالتروپ په نوم یادیدل .</p> <p>په دریمه میلادي پېړۍ کې په چین کې ژوګ لیانګ چې د (شو) له شاهانو څخه و ، داسې ماین یې اختراع کړ چې انفجار یې کاوه .</p> <p>ځینو نورو متنونو کې راغلي چې په ۱۲۷۷ میلادي کال کې چینایانو د مغلو په مقابل کې له انفجاري ماینونو څخه استفاده وکړه . په ۱۵۷۳ میلادي کال کې د جنوب المان د اګزبرګ په ښار کې د سوماتیل زیمران په نامه یو پوځي انجینر د فلادر ماشین په نوم یو چاودیدونکی ماشین اختراع کړ چې په چاودنه کې یې ډیر قوت درلود او تر ۱۹ پېړۍ پورې ترې استفاده کیدله .</p> <p>د پرسونل ضد ماین د لومړي ځل لپاره په ۱۸۶۲ م کال جوړ شو چې فیوز یې درلود . المانیانو په نړیواله لومړۍ جګړه کې ترې استفاده وکړه او دغه ماین هم المانیانو جوړ کړ او د دغه ماین د عصري توب طراحي یې وکړه .</p> <p>په ۱۹۹۹ م کال کې د کاناډا د اوتاوا په ښار کې یوه معاهده لاسلیک شوه . چې له دې وروسته به څوک ماین نه جوړوي او نه به یې کاروي . دا معاهده ناقصه وه . ځکه چې نورو ماینونو ته پکې اشاره شوې نه وه .</p> <p>د نړیوالو سازمانونو په هلوځلو د I C B L په نامه یعنې د ځمکې د ماینونو ضد د مقابلي اداره جوړه شوه چې په هلو ځلو سره یې نږدې ۱۲۰۰ غیر دولتي سازمانونو په ۶۰ هیوادونو کې د ماینونو په ایستلو او شنولو کې کار پیل کړ ، خوسره لدې د نړۍ ځینو هیوادونو په ۱۹۹۹ کال د مارچ په لومړۍ نیټه داوتاوا معاهده لاسلیک نه کړه . په هغې کې پریکړه وشوه چې له دې وروسته به د ماینونو تولید او کارول منع وي . په دې تړون کې د ماینونو ډولونو ته اشاره شوې نه</p>	

وہ .لدې امله نیمګړی شمیرل کیده، خو یوه نړیواله هڅه وه .دغه معاهده لومړی ۱۲۲ هیوادونو لاسلیک کړه او وروسته یې شمیر ۱۵۳ ته ورسید،خو تراوسه ۴۰ هیوادونو لاسلیک کړي نه ده .

زموږ په هیواد کې له ۱۳۵۷ کال راهیسې چې جګړه روانه ده، د جګړو بیلابیلو خواوو د ټانک او پرسونل ضد ماینونه ایښي دی . غیر دولتي سازمانونه چې ملګري ملتونه یې مرستې کوي ،زموږ په هیواد کې د ماینونو په شنډولو بوخت دی . تر اوسه پورې ۷۰۲ ډوله ماینونه پیژندل شوي دي او له ۱۹۸۶ کال راهیسې څه د پاسه ۱۱۳ میلیونه مربع متره ځمکه له ماینونو او چاودیدونکو توکو څخه پاکه شوې ده او تر اوسه پورې ۱۱ میلیونه ماینونه شنډ شوي دي . افغانستان د نړۍ له هغو هیوادونو څخه دی چې زیات ماینونه او ناچاودلي مهمات په کې شته، له دوونیمو لسیزو څخه په هیواد کې د جنگ او جګړو په بهیر کې د جګړو د دواړو خواوو له خوا ماینونه ایښودل شوي دي . اوس مهال هم موجود دي او په هره میاشت کې له ۵۰ څخه زیات کسان د ماینونو په چاودلو کې وژل کیږي . ماینونه هغه مضر شيان دي چې له پلاستيک او اوسپنو څخه جوړ شوي وي . په هغو کې ناچاودلي مواد ځای په ځای شوي وي . دغه وسلې دلاس یا پښې یا نورو شيانو د فشار پواسطه چوي او په خپل شاوخوا کې انسانان او حیوانات وژني او یا یې ټپي کوي . ماینونه په بېلابېلو شکلونو جوړ یږي ،ماینونه له لومړنۍ نړیوالې جګړې څخه وروسته تر استفادې لاندې نیول شوي دي .

او زیاتره په سترګو نه لیدل کیږي او تر خاورو لاندې بنځیږي ،خو د ماینونو دساحې دپیژندلو لپاره له بیلابیلو نښو څخه کار اخیستل کیږي .

په سورنګ رنگ شوې تیرې دا څرګندوي چې دغه سیمې له ماینونو ډکې دي .

په ابي رنگ رنگ شوې تیرې د ناچاودلو مهماتو شتوالی څرګندوي او په سپین رنگ رنگ شوې تیرې له مهماتو څخه د پاکو سیمو نښې بلل کیږي .

ماینونه یا ناچاودلي مهمات په داسې سیمو کې وي چې له جګړو راپاتې دي او یا خو هلته د څارویو پوستکي او هډوکي موجود وي . یا پخوا په هغه ځای کې پوځي کمپونه موجود وي . او یا د گوليو او د هغو د صندوقونو نښې نښانې وي . که چیرې ماین وچاود، امکان لری په شاوخوا کې یې نور ماینونه هم وي ځکه باید له شاوخوا سره دقت وشي .

دماين قرباني ته ډاډ ورکړئ چې روحي حالت یې خراب نشي او له خپل ځای څخه ونه خوځیږي .

د مسلکي مرستو لپاره ماین پاکانو، پولیسو، کلینېکونو او روغتونو سره په تماس کې اوسئ .

که چیرې وینې ترې بهیدلي وي . ورته ووايئ چې وینه بنده کړي .

که څوک ټپي شي یا معلول شي . باید ورسره مرسته وکړو او درناوی ورته وشي او په ټولنه کې د کار کولو زمینه ورته برابره شي ، معلول ته ډاډ ورکړئ چې په ټولنه کې یې درناوی وشي او خپلې تجربې نورو ته بیان کړي او خپله علمي سرمایه په کار واچوي چې له زوال سره مخامخ نشي باید له هغو سره ناوړه رفتار ونه کړو . هغوی ته د انسانانو په توګه درناوی وکړو .

موخډ :دماینونوپه باره کې معلومات له انټرنیت څخه رااخیستل شوی دی .

شپږويشتم لوست

د تدريس وخت : ۳ ساعته

وخت	د مطلبونو شرحه	د مطلبونو سرليکونه
	ترافيکي پېښې	۱- د لوست موضوع
	د لوست په پای کې به زده کوونکي دغه موخې زده کړي، — له ترافيکي کړنلارو څخه به خبر شي، — د ترافيکي پېښو د مخنيوي په باب به خپله زيار وباسي، نور به هم پوه کړي، — د ترافيکي نښو او اشارو په اړه معلومات ترلاسه کړي، — د ترافيکي کړنلارو د منلو په برخه کې زياتې اسانۍ منځ ته راشي، — په خپلواک ډول د اړوند درس د پای فعاليتونو د سرته رسولو وړتيا ومومي.	۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې
	لوستل، ليکل، پوښتنې، ځوابونه، ځانگړي او ډله ييز فعاليتونه	۳- د تدريس لارې
	درسي کتاب، اړوند توکي، توره تخته، تباشير، تخته پاک، د ترافيکي نښو چارت يا کارتونه	۴- د تدريس وسيلې او مرستندوی توکي
	ويناييزه، ليکنيزه، کړنه ارزول او د ښوونکي د ياددښت کتابچه	۵- د ارزولو لارې او وسيلې
۶ دقيقې	روغبړ، حاضري، د کورنۍ دندې کتنه او تيرلوست ارزونه او د ښوونکي د يادداشت کتابچه	۶- د زده کړې او تدريس فعاليتونه
۴ دقيقې	کله موداسې څوک ليدلې چې موټروهلې وي ؟ کله موپه بازار کې يوله بل سره ټکرشوی موټر ليدلی دی ؟	۷- د انگيزې رامنځته کول

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکي احوال پوښتنه کوي ، کورنۍ کار ښوونکي ته ښيي او پوښتنو ته ځوابونه وایي .</p> <p>— زده کوونکي د اړوند لوست لوستلو ته غوږ نیسي.</p> <p>— زده کوونکي غوږ ږدي .</p> <p>— زده کوونکي غوږ ږدي .</p> <p>— زده کوونکي په چوپه خوله دلوست متن لولي .</p> <p>— زده کوونکي د متن کلمې په جملو کې کاروي .</p> <p>— زده کوونکي متن لولي .</p>	<p>— پر تخته د سرلیک له لیکلو وروسته په لوړ مناسب غږ د اړوند لوست لوستنه.</p> <p>— ښوونکي د لوست په لوستلو کې له زده کوونکو سره مرسته کوي .</p> <p>— ښوونکي د ترافیکي پېښو په باب زده کوونکو ته لازيات معلومات ورکوي .</p> <p>— څو تنه زده کوونکي پورته کوي چې د ترافیکي پېښو په هکله په ټولگي کې خبرې وکړي .</p> <p>— په زده کوونکو باندې په چوپه خوله د اړوند لوست لوستل د ترافیکي کړنلارو په باب د خپلو معلوماتو زیاتول .</p> <p>په زده کوونکو د اړوند درس په متن کې د کلمو معنا او په جملو کې د هغو کارول .</p> <p>— د څو تنو زده کوونکو په واسطه د اړوند درس لوستل.</p> <p>— زده کوونکو ته په ځانگړو او ډله ییزو چارو کې د پوښتنو د ځوابونو سمه لارښوونه .</p>
	.	د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول
	.	د فعالیتونو په اړه معلومات او د پوښتنو ځوابونه
<p style="text-align: center;">اضافي معلومات</p> <p>ترافیکي نښې د خلکو د لار ښوونو لپاره اېښودل شوي چې موټر چلوونکي او پلي خلک د هغو د کړنلارو سره سم چلند وکړي، که چېرې څوک د ترافیکي کړنلارو مراعات ونه کړي، نو ترافیکي پېښې منع ته راځي، ښايي د ترافیکي پېښو مخنیوی داسې وکړو چې د موټرو چلوونکي په سرکونو کې په خپل لاس په ډېره پاملرنه چلند وکړي او پلي خلک دې په پليو لارو تگ راتگ وکړي، نو په داسې وختونو کې به ترافیکي پېښې کمې شي.</p> <p>موټر چلوونکي باید د موټر د چلولو اجازه او د چلولو ټول اسناد په لاس کې ولري چې د جرمو او پېښو سره مخامخ نه شي.</p>		

اوویشتم لوست

د تدریس وخت : ۳ درسي ساعته

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	پټه خزانه	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخي	د لوست په پای کې به زده کوونکي وکولای شي چې: _ لوست په سمه توګه ولولي او جملې يې په سمه توګه وليکلی شي، _ د پټې خزانې د کتاب په هکله لازم معلومات لاس ته راوړي، _ په پښتو ادبياتو کې د پټې خزانې په اهميت او ارزښت وپوهېږي، _ د مهمو تاريخي کتابونو لوستلو ته وهڅېږي .	
۳- د تدریس لارې	لوستل، ليکل، ويل، ډله ييز کار.	
۴- د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	تخته، تباشير، کتاب، د امکان په صورت کې د پټې خزانې کتاب	
۵- د ارزونې وسيلې او وسيلې	شفاهي، تحريري، د ښوونکي د يادښت کتابچه	
۶- د زده کړې او تدريس فعاليتونه	سلام، روغې، د ټولګي تنظيم، د حاضري اخيستل، د کورنۍ دندې کتل.	۶ دقيقې
۷- د انگېزې رامنځ ته کول	ښاغلی ښوونکی! د لوست له پيل څخه مخکې د دې لپاره چې زده کوونکي د نوي لوست زده کړې ته چمتو او وهڅوي، لاندې او هغوته ورته پوښتنې وکړي . _ چا د پټې خزانې کتاب کتلی او يا يې په هکله څه معلومات اورېدلي دي؟	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکي دې د ښوونکي درناوي وکړي، تختې ته دې متوجه شي او غوږ دې ونیسي.</p> <p>— زده کوونکي دې د ښوونکي پوښتنو ته په وار سره ځواب ووايي او د ښوونکي له خوا د لوست د متن لوستلو ته دې غوږ ونیسي.</p> <p>— زده کوونکي دې ورکړل شوي لغتونه په خپلو کتابچو کې وليکي.</p> <p>— زده کوونکي دې په تخته باندې لیکل شوي لغتونه په خپلو کتابچو کې وليکي، په مناسبو جملو کې دې وکاروي او بیا دې څو تنه په وار سره د ښوونکي په اجازه د ټولګي مخې ته راشي او خپلې جملې دې ولولي.</p> <p>— یوازې هغه زده کوونکي چې ښوونکي ورڅخه پوښتنه کوي په وار سره دې ځوابونه ووايي.</p> <p>— هغه زده کوونکي چې د ښوونکي له خوا ورته سپارښتنه کېږي په پټه خزانه کې د راغلو شاعرانو نومونه دې په وار سره واخلي. که وکولای شي د اثارو نومونه دې هم واخلي.</p> <p>— زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم ډله ییز کار سرته ورسوي.</p> <p>— زده کوونکي دې د لوست د لنډیز تشریح ته غوږ ونیسي.</p> <p>— زده کوونکي دې په وار سره د ښوونکي د پوښتنو په ځوابونو کې فعاله ونډه واخلي.</p> <p>— زده کوونکي دې د ښوونکي له لارښوونې سره سم کورنۍ دنده سرته ورسوي.</p>	<p>ښاغلی ښوونکی دې د لوست عنوان په تخته وليکي، د تېر او نوي لوست ترمنځ دې اړیکې رامنځ ته کړي.</p> <p>— ښوونکي دې له انګېزوي پوښتنو کولو او د زده کوونکو له ځوابونو وروسته د نوي لوست متن د کتاب له مخې په لوړ اواز ولولي، زده کوونکي دې اورېدلو ته تشویق کړي.</p> <p>— زده کوونکي دې ته وهڅول شي چې هغه لغتونه چې تر لاندې یې کړنې ایستلې شوي دي په خپلو کتابچو کې وليکي.</p> <p>— ښوونکی دې د دویم فعالیت لغتونه په تخته وليکي، زده کوونکو ته دې ووايي چې هغه په خپلو کتابچو کې وليکي او بیا یې په مناسبو جملو کې وکاروي. له کارولو وروسته دې څو تنه خپلې جملې په وار سره د ټولګي په مخ کې په لوړ او مناسب اواز سره ووايي، نور زده کوونکي دې ورته غوږ ونیسي.</p> <p>— ښوونکی دې د فعالیتونو په برخه کې راغلې پوښتنې له څو تنو هغو زده کوونکو څخه وکړي چې تر اوسه یې په جلا توګه په فعالیت کې برخه نه ده اخیستې، په وار سره دې ځواب ووايي.</p> <p>— څو تنو زده کوونکو ته دې لارښوونه وشي چې په پټه خزانه کې د راغلو شاعرانو نومونه واخلي او که وتوانېږي، د هغوی د لیکلو اثارو نومونه دې هم واخلي. ښوونکی دې ورسره د اړتیا په صورت کې لازمه مرسته وکړي.</p> <p>— زده کوونکي دې په څو مناسبو ګروپونو ووېشل شي او په خپلو ګروپونو کې دې د پټې خزاني د اهمیت او ارزښت په هکله سره مشوره وکړي، خپلې ګډې نظریې دې د کاغذ په مخ وليکي او بیا دې د هرې ډلې په استازیتوب یو، یو تن د ټولګي مخې ته راشي او خپلې جملې دې ولولي.</p> <p>— ښوونکی دې د لوست لنډیز زده کوونکو ته ووايي.</p> <p>— د څو پوښتنو په کولو سره دې د لوست د زده کړې ارزونه وکړي.</p> <p>— ښوونکی دې زده کوونکو ته په کتاب کې د کورنۍ دندې د سرته رسولو په هکله لازمه لارښوونه وکړي.</p>

	د متن د ستونزمنو برخو روښانه کول
	د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه
<p style="text-align: center;">اضافي معلومات</p> <p>پټه خزانه د پښتو ژبې هغه غوره او مهم کتاب دی کوم چې په کال ۱۱۴۱ _ ۱۱۴۲ هـ . ق. د هغه وخت د علم خوښوونکي پاچا اعلیحضرت شاه حسین هوتک په لارښوونه د دربار تکړه لیکوال او د پښتو ژبې او ادب مینه وال محمد هوتک په لاس لیکل شوی دی.</p> <p>دغه کتاب په ۱۳۲۲ هـ . ق کال کې د علامه پوهاند عبدالحی حبیبی لاس ته ورغی او د پښتو ټولنې له خوا چاپ شو. په دې کتاب کې د شعر او ادب حال له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ هـ . ق. کال پورې لیکل شوی او د ۵۰ تنو لرغونو او معاصرو پښتنو شاعرانو او ادیبانو احوال په کې راوړل شوی دی .</p> <p>کتاب په دریو خزانو وېشل شوی چې په لومړۍ خزانه کې د ۲۲ تنو پخوانو شاعرانو له ۱۰۰ څخه تر ۱۰۰۰ هـ . ق. پورې حال احوال او د هغوی د اشعارو بېلگې راوړل شوي دي .</p> <p>په دویمه خزانه کې د ۲۱ تنو معاصرو شاعرانو حال او د اشعارو بېلگې او په دریمه خزانه کې د ۶ تنو پښتو ښځینه شاعرانو د ژوند حال او اشعارو بېلگې راوړل شوي دي .</p> <p>محمد هوتک له دې کتاب څخه پرته دوه نور کتابونه : خلاصة الطب او خلاصة الفصاحت هم لیکلي دي .</p> <p>د دې کتاب تر پیدا کېدو مخکې د پښتو ژبې د لرغونې زمانې د لیکلو اسنادو او مدارکو په باب هېڅ باوري معلومات نه وو، خو محمد هوتک له ۱۰۰ هـ . ق. کال را په دېخوا یعنې د امیر کروړ څخه نیولې بیا د خپل عصر تر وخته د ډېرو پښتنو لیکوالو او شاعرانو احوال، د هغوی د شعر او شاعرۍ بېلگې او ډېرو لیکل شوو ادبي او تاریخي کتابونو نومونه تر موره پورې راوړسول او که خدای جلّ وکړي نور داسې کتابونه او لیکلي اسناد به پیدا شي چې تر ۱۰۰ هـ . ق . کال پخوا موږ ته د پښتو ژبې د ادب او شعر او شاعرۍ په هکله معلومات راکړي . په دې کتاب باندې علامه حبیبی یوه با ارزښته مقدمه لیکلې او د کتاب په پای کې یې ورباندې تعلیقات هم لیکلي دي.</p>	

اته ویشتم لوست

د تدریس وخت : درسي ۳ ساعته

د مطلبونو سرليکونه	د مطلبونو شرحه	وخت
۱- د لوست موضوع	نشه ستره بدمرغي ده	
۲- د زده کړې پوهنيزې، مهارتي او ذهني موخې	<p>— زده کوونکي د نشه يي موادو په باب هر اړخيز معلومات ترلاسه کړي،</p> <p>— زده کوونکي د نشه يي موادو په ضرر وپوهېږي،</p> <p>— زده کوونکي د متن لوستل، ليکل، زده کړي،</p> <p>— زده کوونکي د لغتونو په معنا ځانونه پوه او بيا د هغو په جملو کې کارول زده کړي،</p> <p>— زده کوونکي د خبرو اترو تمرين وکړي،</p> <p>— زده کوونکي د ډېرو زده کړو لپاره وهڅول شي .</p>	
۳- د تدریس لارې چارې	لوستل، ليکل، پوښتنې او ځوابونه، د ښوونکي د يادداشت کتابچه	
۴- د تدریس وسيلې او مرستندوی توکي	درسي کتاب، مرستندوی کتابونه، مجلې، اخبارونه، اړوند چارټونه	
۵- د ارزونې لارې او وسيلې	وينايزه، ليکنيزه ارزونه، سوالونه، ځوابونه	
۶- د دزده کړې او تدریس فعاليتونه	<p>. سلام اچول، روغبړ، د حاضری اخيستل، د زاپه او نوي درس د اړيکو</p> <p>ټينګول، د کورنۍ دندې کتل</p>	۶ دقيقې
۷- د انگېزې رامنځته کول	تاسو د نشه يي موادو په باب د کومو ضررونو په باب معلومات لرئ؟	۴ دقيقې

	د زده کوونکو فعالیتونه	۸ - د ښوونکي فعالیتونه
۳۵ دقیقې	<p>— زده کوونکي هم احوال پوښتنه کوي او کورنۍ دنده ورته راوړي او پوښتنو ته ځواب ورکوي .</p> <p>— زده کوونکي د ښوونکي درس ته غوږ نیسي .</p> <p>— زده کوونکي د ځان د پوهولو په هکله دخپل ملګري لوستلو ته غوږ نیسي او له یوه بل څخه پوښتنې کوي .</p> <p>— زده کوونکي د زیاتو معلوماتو د لاسته راوړلو په هکله له خپلو ټولګیوالو او له ښوونکي څخه دنده یي توکو دضرر په هکله پوښتنې کوي اوارزښتمن معلومات په خپلو کتابچو کې لیکي .</p> <p>— زده کوونکي دې د نښه یي موادو د زیانونو په باب یوه لنډه مقاله ولیکي .</p>	<p>ښوونکي دې له احوال پوښتنې وروسته کورنۍ دنده وګوري اودتیر لوست په هکله دې دارزوني پوښتنې وکړي .</p> <p>ښوونکي دې د اړوند لوست متن په لوړ او مناسب غږ ولولي .</p> <p>ښوونکي دې زده کوونکي په ډلو ووېشي چې یو تن ورته لوست ولولي اونور ورته غوږ نیسي اودرس د یوه بل په مرستو زده کړي .</p> <p>— ښوونکي دې درې تنه زده کوونکي د ټولګي مخې ته راوغواړي چې د نښه یي موادو د ضررونو په هکله خبرې وکړي .</p> <p>— ښوونکي د نښه یي موادو د زیانونو په هکله کورنۍ دنده ورکوي .</p>
		د متن ستونزمنو برخو روښانول
		د فعالیتونو په اړه معلومات او پوښتنو ته ځوابونه
<p style="text-align: center;">اضافي معلومات</p> <p>که د نښه یي مواد و له کارونې څخه ځان ونه ساتل شي بې شمېره ناوړه اغېزې لري چې ځینې یې دا دي:</p> <p>— انسان د ټولنې د خلکو له پامه لوېږي .</p> <p>— د اخلاقي کمزورۍ له کبله یې څوک نه خوښوي .</p> <p>— په اقتصاد کې یې کمزوري پیدا کېږي .</p> <p>— په روحي او جسمي توان کې یې ناوړه بدلون راځي .</p> <p>— عصبي او ذهني لیاقت له لاسه ورکوي .</p> <p>— د یاد توان یې هم کمېږي .</p> <p>— بې وخته په خوب ویده وي . گنګسیت یې ورځ په ورځ زیاتېږي .</p> <p>— په خبرو اترو کې یې داسې بدلون راځي چې په خپلو خبرو څوک نه شي پوهولی .</p> <p>— میتېزې هم ټاکلي ځای ته نه شي رسولی .</p> <p>— له خلکو سره یې مینه کمېږي او د خلکوهم دې نه خوښېږي .</p> <p>نښه یي توکي هغه دي چې انسان یې وڅښي، ویې خوري او یا یې بوی کړي یا یې پیچکاري کړي او یا په نورو ډولونو ترې استفاده وکړي په مرکزي اعصابو باندې ناوړه اغېزه کوي. د اعتیاد، گنګسیت او سستی سبب کیږي.</p> <p>نښه یي توکي هم په طبیعي توګه پیدا کېږي او هم په مصنوعي او کیمیاوي توګه په لابراتوارونو کې جوړېږي، لکه: کوکايین، هیروئین او نور.</p>		

عادت: عادت دې ته وايي چې په پرېښودلو يې د انسان وجود ته زيان نه رسېږي .

اعتیاد: په نشه يي موادو عملي کېدل او يا روږدي کېدل هغه حالت دی چې د انسان په جسمي او رواني دواړو حالتونو کې بدلون راځي او په فزیکي برخه کې يې تخريب او زيان رامنځته کېږي . د اعتیاد لاملونه په چاپيريال او شخصيت پورې ډېره اړه لري او بېلا بېل لاملونه لري.

اشور: مصر

کوکاکين: کوکاکين يو قوي نشه يي توکی دی او اعتیاد رامنځته کوونکي ماده ده چې د کوکائينو په نوم د يوه بوټي له پاڼو څخه جوړېږي . د لوېدېځي سيمې نيمې کري هېوادونو ډېر خلک ورباندې اخته دي . سپين رنگ لري .

کوکائين د پودرو په بڼه په پوزه کې کش کېږي او يا د پېچکاري په واسطه د بدن پوستکي لاندې لگول کېږي . کابو ۳ گرامه کوکائين په انسان کې د اعصابو فلج رامنځته کوي . زړه يې لويوي اود وينې فشار رامنځته کېږي او دغه راز مغزي زيانونه هم رامنځته کوي.

هيروئين له ترياکو جوړېږي . دغه ماده د مورفينو له تقطير څخه لاسته راځي . د هيروئينو په نشه کې انسان ته د ستوماني او اتلولۍ دروغجن حالت راځي . له مورفينو څخه په نشه کې قوت زيات وي که چېرې څوک د دوو اونيو لپاره د ورځې ۶۰ گرامه مصرف کړي معتاد کېږي . له ۸ _ ۱۲ ساعتونو وروسته د بيا مصرف احساس کوي . په ۱۸۹۸ م. کال کې د سپينو پودرو په رنگ ترلاسه شول .

دغه ماده په ۱۸۷۳ کال انگليسي پوه سي . ار . رائټ C. R. Wright د سنت مري په روغتون کې کشف کړه او د هغه نوم يې تيتراسيل مورفين کېښود . دا ماده تر مورفين ډېره خطرناکه ده . هيروئين د پودرو په بڼه او په اوبو کې د محلول په بڼه پيدا کېږي ، هم دوړېږي او هم تنفس کېږي ، تر محلول وروسته د پېچکاري-پواسطه هم کېږي . داسې معتاد کسان ستړيا حس کوي . يو شخص د څو ځله عملي کولو په واسطه ورباندې روږدي کېږي او په هغو کې د زهرو اندازه د مورفينو دوه برابره ده ، خو د مورفينو په اندازه خوب راوړونکي نه ده ، د هيروئينو کارول د سږود تنفس کموالي ، د اشتها کم والی او سترگو عضلاتو د پړسوب سبب کېږي .

چرس په طبيعت کې په ازاد ډول پيدا کېږي . د دغه بوټي کارول لومړی په چين کې له ۲۰۰۸ ميلادي کال مخه ۷۴۰ کاله دمخه ثبت شوي دي . د چرسو بوټی له ډېرو پخوا څخه په افغانستان، هندوستان او ايران کې مشهور دي . په اوستا کې د بنګه Bannga په سانسکریت کې د Bahaga په نامه راغلي دي چې د بنګ کلمه هم له همدې کلمو څخه راوتلي ده . بيا وروسته دغه کلمه د نړۍ په بېلا بېلو هېوادونو کې په بېلا بېلو نومونو ياده شوې ده . د بېلګې په توګه په جنوبي افريقا کې Dagga په نوم په مرکزي افريقا کې Djema په نوم په مکسيکو کې Grifa په نوم، په ترکيه کې د Kabak په نوم او په برازيل کې د machonha په نوم په تونس کې د Takrouri په نوم او په شمالي امريکا کې د Bhang په نامه يادېږي .

چرس په عصبي مرکز باندې زياته اغېزه لري له خندا او تخيل سره ملګری وي . ورو ورو يې وجود کمزوری کېږي . لومړی ځل په چين او بيا په هند کې پېژندل شوی دی او بيا ۵۰۰ کاله دمخه اروپا ته يووړل شو . له نن څخه ۱۰۰۳ کاله دمخه په شمالي افريقا او اسيایي هېوادونو کې وپېژندل شول .

چرسو ته ماريچوانا وايي . دغه کلمه له اسپانوي څخه اخيستل شوې ده چې د زهرو معنا لري . د چرسو په ځکولو سره په نورو خطرناکو نشه يي موادو د اعتیاد کيدو زمينه برابريږي . چا چې له چرسو څخه نشه پيل کړې وي د چرسو له ځکولو وروسته په ځکونکي باندې نشه راځي . او په پای کې معتاد کېږي . د چرسو اغېزه له نيم ساعت څخه وروسته تر دوو

ساعتونو پورې رسېږي .

د چرسو په نشه کې د سترگو رگونه له وينې ډکېږي او سترگې يې سرې ښکاري. د زړه ضربان زياتوي او خوله يې وچېږي . کله نا کله گيچ کېږي .

د احصايې له مخې ۶۳۰ ميلونه وگړي د کال يو ځل چرس څکوي او ۸ ميلونه وگړي په منظمه توگه چرس څکوي . د چرسو له ۵۰-۲۵ پورې تترا هايډرو کارنابينول ماده لري چې په تنفسي جهاز اغېزه کوي او ورو ورو حافظه کمزوری کوي . لومړی د تنفسي سيستم تنظيم له منځه وړي، وروسته د زړه د ناروغانو په څېر د ناروغی احساس پيدا کوي، د زړه او سرطان په ناروغی اخته کېږي او ورو ورو جرئت له لاسه ورکوي اود پيسو د لاسته راوړلو لپاره په جرايمو لاس پورې کوي . چرسيان ډېرې خبرې کوي، خو په اخر کې خبرې اترې ترې هېرېږي له همدې کبله د درک توازن نه لري .

که په لنډ ډول د چرسو زيانونه ډلبندي کړو ويلاى شو چې د چرسو په څکولو سره په معتاد شخص کې لاندې ناروغی رامنځته کېږي .

__ د تنفسي مجراوو التهاب او بندېدل .

__ د سږو غفونت او د سږي سرطان .

__ د وزن کموالی او په جينين کې زيانونه .

__ رواني او عصبي اختلالات .

__ د سترگو د کسي پراخوالی .

__ توندوالی او بې حوصله گي .

__ مزمن برانشيټ .

__ ډېرې خبرې کول او بې دليله خندا کول .

__ د بدن دفاعي قوت له منځه تلل .

__ د هاضمې کمزوري .

__ له کار او درس سره مينه نه درلودل .

__ ډار او ويره او بې زړه توب .

ماخذونه:

۱_ نشه يي توکي، تنباکو تر هيروئينو پورې، د سرمحقق نعمت الله اندېر تاليف. ۱۳۸۳ کال.

۲_ تدريجي خود کشي، اکاډميسن عبدالاحد غرنی، ۱۳۸۳ هـ . ش . کال.

۳_ مخدره مواد: د افغانستان د علومو اکاډمي، د مقالو مجموعه، ۱۴۲۰ کال.

۴_ اگاهي از مواد مخدر، تهيه و ترتيب، شمس الدين جمالي.

پای